

28 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 28 maj förmiddagen	Sid.
Svar på interpellation av fru Segerstedt Wiberg ang. åtgärder med anledning av vissa avslöjanden om nazistisk verksamhet	3
Den ekonomiska politiken	11
Riksdagens upplysningstjänsts arbetsuppgifter och organisation ..	66
 Fredagen den 28 maj eftermiddagen	
Sammanjämningsförslag i fråga om arbetsrum för riksdagens ledamöter	70
Anföranden i anledning av vårsessionens avslutning	74

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 28 maj förmiddagen	
Protokoll från justitiedepartementet ang. fullmaktsgrensning	3
Statsutskottets memorial nr 140, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Bidrag till tidningen Samefolket	11
Utrikesutskottets memorial nr 9, ang. uppskov med behandlingen av visst till utskottet hänvisat ärende	11
Bevillningsutskottets betänkande nr 36, ang. beräkning av bevilningarna, m. m.	11

	Sid
Bankoutskottets memorial nr 45, ang. ändrad lydelse av 1 § avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän	66
— utlåtande nr 46, ang. redogörelse för Nordiska rådets trettonde session	66
— nr 47, ang. ändrad lönegradsplacering av vissa tjänster vid riksbanken, m. m.	66
— nr 48, ang. riksdagens upplysningstjänsts arbetsuppgifter och organisation	66
— nr 49, ang. organisationen av Nordiska rådets svenska delegations kansli	68
— nr 50, ang. regleringen av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	68
Första lagutskottets memorial nr 29, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	68
Jordbruksutskottets memorial nr 19, ang. uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden	68
Statsutskottets utlåtande nr 133, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II: avskrivning av nya kapitalinvesteringar	68
— nr 134, ang. anslag på tilläggsstat II: avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	68
— nr 135, ang. anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar	68
— nr 136, ang. avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden	68
— memorial nr 137, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	68
— nr 138, ang. tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65	68
 Fredagen den 28 maj eftermiddagen 	
Gemensam omröstning ang. bidrag till tidningen Samefolket	70
Bankoutskottets memorial nr 51, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om arbetsrum för riksdagens ledamöter, m. m.	70
Statsutskottets memorial nr 139, ang. statsregleringen för budgetåret 1965/66	71

Fredagen den 28 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 11.00; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet inkomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 28 maj 1965.

Till justitiedepartementet hade den 26 maj 1965 från överståthållarämbetet inkommit fullmakt för muraren Lars Werner, vilken vid ny röstsammanräkning samma dag blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot densamma icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

Margit Hirén

Det antecknades, att herr Werner utsetts att inträda såsom ledamot av kammaren i stället för herr Lager, vilken av sagt sig riksdagsmannabefattningen.

Herr *Werner* infann sig nu och intog sin plats i kammaren.

Justerades protokollen för den 21 innevarande månad.

Ang. åtgärder med anledning av vissa avslöjanden om nazistisk verksamhet

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet *Johansson*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fru *Segerstedt Wibergs* interpellation angående åtgärder med anledning av vissa avslöjanden om nazistisk verksamhet, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Den 9 april i år yttrade jag i svar på en interpellation av herr Palm, att några åtgärder utöver dem som står till buds enligt gällande bestämmelser inte behövde vidtas för att öppna möjligheter att beivra brott i samband med spridande av antisemitisk propaganda. Fru *Segerstedt Wiberg* har, under hänvisning till vad som där efter blivit känt om nazistisk verksamhet, frågat om jag anser att några ytterligare åtgärder bör vidtagas med anledning därav.

Till svar på frågan får jag anföra följande.

I det tidigare svaret, till herr Palm, hade jag anledning att nämna framför allt de sammanslutningar som huvudsakligen ägnade sig åt propaganda utåt. Den organisation som nu blivit aktuell har undvikit all öppen propaganda och i stället försökt i största hemlighet bygga ut organisationen.

I en demokrati är det en avvägningsfråga hur polisens resurser för bekämpning av brott mot rikets säkerhet skall användas. Eftersom det inte är möjligt att låta en polisorganisation av det slag det här är fråga om bli hur stor som helst, måste i varje läge olika behov vägas mot varandra och en fördelning av resurserna göras i enlighet härmed. Säkerhetstjänsten är i dag så dimensione-

Ang. åtgärder med anledning av vissa avslöjanden om nazistisk verksamhet

rad att den har resurser att inom rimliga gränser övervaka extremistorganisationer av det slag som nu blivit aktuellt.

När det gäller de medel som står samhället till buds för att stoppa verksamhet av det slag som interpellanten avser, vill jag först erinra om att det i ett rättssamhälle måste finnas bestämda regler, efter vilka polisen har att arbeta när det gäller att förhindra och avslöja brottslighet mot statens säkerhet eller andra brott. Det är av vital betydelse för den enskilde medborgarens rättssäkerhet att dessa regler iakttas. Vår demokratiska samhällsform innebär också att alla sammanslutningar och deras medlemmar har föreningsfrihet, mötesfrihet, åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Även politiska sammanslutningar av extrem natur är tillåtna, och följaktligen är medlemskap i sådana organisationer inte kriminaliserat.

Även om ytterlighetsriktningar av olika slag sålunda inte kan förbjudas, följes givetvis deras organisationer och verksamhet ändock av polisen, som därvid naturligtvis måste iakta i rättegångsbalken och andra författningar givna regler för övervakningsarbetets bedrivande. Några speciella tvångsmedel som ytterligare ökar polisens möjligheter i detta hänseende kan inte anses önskvärda.

De politiska sammanslutningarnas förut nämnda demokratiska friheter förutsätter självfallet, att de bedriver sin verksamhet på ett sätt som inte strider mot gällande lagar. Ingripanden kan ske i olika fall av brottsliga gärningar. Sålunda kan spridandet av antisemitisk propaganda beivras. Den som offentligen hotar, förtalar eller smädar folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse kan enligt 16 kap. 8 § brottsbalken dömas för hets mot folkgrupp. Detta brott kan också straffas enligt tryckfrihetsförordningen. Sabotage eller förberedelse eller stämpling till sabotage kan enligt 13 kap. 4 och 11 §§ brottsbalken medföra strängt straff.

I 18 kap. brottsbalken, som handlar om högmålsbrott, straffbeläggs bl. a. uppror, väpnat hot mot laglig ordning, olovlig kärverksamhet och brott mot medborgerlig frihet. Vidare är det enligt en lag från 1947 förbjudet att bära uniform eller annan klädedräkt som tjänar att utmärka bärarens politiska meningsriktning. Ytterligare må erinras om de i 19 kap. brottsbalken upptagna brotten mot rikets säkerhet bl. a. spioneri och olovlig underrättelseverksamhet. Slutligen kan nämnas att olaga vapen innehav straffas enligt vapenförordningen.

Förekommer anledning att misstänka att brott av dessa slag förövats skall förundersökning inledas. När lagliga förutsättningar föreligger kan misstänkta personer anhållas och häktas, husrannsakan företas och beslag läggas på handlingar m. m. Ett ingripande av detta slag har skett i det nu aktuella fallet. Fullständig utredning föreligger ännu inte om den verksamhet som avses i interpellationen. Vad som hittills blivit känt ger enligt min mening inte anledning till uppfattningen att de legala möjligheter till ingripande jag här i korthet redovisat skulle vara otillräckliga.

Samhället måste emellertid visa ständigt vaksamhet mot dem som söker underminera de demokratiska institutionerna och som företräder en våldsmentalitet, som är främmande för våra grundläggande värden. Även om den nazistiska verksamheten är av mycket ringa betydelse och dess företrädare framstår som mer eller mindre särpräglade individer, är det demokratiens skyldighet att motverka en spridning av denna motbjudande ideologi. Å andra sidan vill jag understryka att vi härvid inte får godta metoder som i sig själva strider mot vår demokratiska rättsuppfattning.

När det gäller att motverka uppkomsten och förhindra spridningen av ytterlighetsriktningar är det av avgörande betydelse att våra demokratiska insti-

Ang. åtgärder med anledning av vissa avslöjanden om nazistisk verksamhet

tutioner ger medborgarna tillgång till en allsidig information om de främmande ideologierna och inte minst om nazismens natur och föregåenden. Såväl skolan som pressen och organisationerna har här ett gemensamt ansvar.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det är i sina huvuddrag likalydande med det svar som tidigare lämnats i andra kammaren. Då man där sålunda snabbare fick tillfälle att debatera denna fråga, faller det på min lott mera att kommentera och kanske något att komplettera.

Ett rättssamhälle bygger på förutsättningen att vissa bestämda regler skall följas och att det är polis och åklagare som skall ingripa, då brott mot reglerna begås. Den enskilde medborgaren bör inte åta sig att spela polisens roll och får inte företa åtgärder som kan försvåra polisens arbete. Skulle polisen bryta mot reglerna genom att inte fullfölja sina åligganden, måste detta påtalas och beivras, men fortfarande gäller att så länge rättssamhället fungerar kan den enskilde inte agera polismakt.

Samtidigt måste erkännas att våra demokratiska fri- och rättigheter kan göra det svårare att förhindra uppkomsten av eller att utrota de politiska sammanslutningar som har ett extremt politiskt program. För att skydda de demokratiska fri- och rättigheterna tvingas vi sålunda, åtminstone ytligt sett, att minska på effektivitetskravet — det är väl i viss mån vad som skett.

Som en följd av de förnedrande upplevelserna och de massmord på miljoner människor som begicks under Hitlertiden har vi emellertid fått en lagstiftning, som tillåter ingripanden mot dem vilka offentligen framträder som rashetsare. Detta sker främst enligt de lagrum inrikesministern nämnde. Vid sidan av dessa skulle jag nog också vilja nämna brottsbalkens förbud mot att bland barn och ungdom sprida skrift eller bild som genom sitt innehåll ver-

kar förråande. Jag har ganska nyligen fått mig tillsänt ett flygblad av den naturen och som är aktuellt just i detta sammanhang. Likaså förefaller det mig vara nödvändigt att komma ihåg bestämmelserna om ärekränkning. Jag vill gärna få motivera varför detta synes vara av betydelse.

De hittills gjorda avslöjandena har dragit fram Carlbergska stiftelsens verksamhet i det dagsljus, som den inte tål. Men avslöjandena har knappast visat en sammansvärjning av den art man först räknade med. Jag vågar då utgå från, att inrikesministern inte har någon invändning att göra mot uppgiften, att ännu så länge har man inte funnit, att det förelåg något reellt hot mot svenska regeringen eller det svenska samhället.

Flertalet av de häktade har ju nu frigivits, och man vet väl inte riktigt vilken roll den ena eller den andra av de övriga inblandade har spelat. Det finns dock ingen som helst orsak att låta de frigivna bli martyrer. De har varit med i ett kanske ofarligt, men ovanligt rusligt äventyr med både tragikomiska och verkligt skrämmande inslag.

Den Carlbergska stiftelsen förefaller bestå av samma slags missanpassade människor, som finns i övriga organisationer av det slaget. Man kan inte förneka, att dessa figurer ofta är småsluga. Den egenskapen har de gemensamt, även om de i många andra avseenden är varandra olika och kommer från olika samhällsgrupper. De har lärt sig att det är farligt att smäda offentligt. De vet att offentlig hets mot folkgrupp är brottslig. Ofta föredrar de att trakassera enskilda människor och att via telefon terrorisera vissa personer. Till sina offer väljer de en del personer, som offentligt tagit avstånd från dem, men ännu hellre människor som inte vågar eller inte vet att de kan och bör anmäla sina plågoandar som misstänkta för brott. Många av oss har väl också tagit för lätt på deras verksamhet, har betraktat den som alltför obetydlig för

Ang. åtgärder med anledning av vissa avslöjanden om nazistisk verksamhet

att man skall bry sig om att göra något mot den. Där har måhända gjorts en felbedömning av de välanpassade, som av de andra har upplevts som någon sorts framgång. De har ju en mycket egenartad snedvriden inställning och bedömning.

Jag tror mig dock kunna försäkra, att den senaste tidens händelser har för ett mycket stort antal människor betytt, att de med stigande ångest upplever alla trakasserier. Just nu tror jag trakasserier är få, det ligger i sakens och de agerandes natur. De nazistiska eller nynazistiska organisationerna är rädda — detta är något som de inte har svårt för. Men händelserna och främst formen för publiciteten kring dem har för många människor medfört en till sjukdom gränsande ångest och skräck. Det går inte att till dem säga, att det inte föreligger något verkligt hot. Deras erfarenhet gör också att de vet, att de nazistiskt infiltrerade individerna skenbart är lika de väl anpassade.

Typiskt för den halvsluga fräckhet varmed de nazistiska elementen uppträder är att en av organisationernas ledande män skyndade att i press uttrycka sin glädje över de avslöjanden som hade gjorts — samtidigt stod hans eget namn på en förteckning som en italiensk tidning publicerade över dagens ledande nazister i världen.

Dessa är inte och får inte betraktas som martyrer eller som individer, lämpade att ta ledningen i den aktuella debatten eller på något annat sätt. De drar sig inte för att utnyttja glömska och okunnighet, och just nu är väl tiden mogen för okunnigheten att mötas med glömskan. Vid sammankomster med unga människor har jag hört personer, som tidigare öppet framträtt som nazister, med spelat patos varna de unga för vad press, radio och TV säger om Hitlertidens händelser. De spelar indignerade, låtsas ta avstånd från antisemitismen, men samtidigt varnar de försiktigt för samröre med judar.

På det hela taget går de fram med den blandning av slughet och förljugenhet som är nazismens eget märke. Man bör akta sig för att överdriva deras förmåga att påverka, men jag tror att vi skulle begå ett ännu värre fel om vi nonchalerade dem. Det är inte alldeles säkert att de tillhör endast det förgångna. Mig förefaller de mer representera sådana utstötta som vill locka till sig andra, få även andra att känna sig utstötta och därefter uppleva samhörigheten inom organisationerna och markera den genom lydnad, genom klädelsen och framför allt genom att visa sitt hat mot andra grupper och enskilda.

Mycket har sagts om att man endast genom upplysning kan komma företeelsen till livs. Jag undrar om vi inte har en benägenhet att göra det lättare för oss med detta tal. Medan vi talar om upplysningens betydelse och diskuterar skolornas läroplaner, arbetar de nazistiska sammanslutningarna vidare. De är inte stora, och de är inte mäktiga, men vi vet fasligt litet, ja alldeles för litet, om varifrån de får sina pengar.

En systematisk genomgång av deras tidningar ger en skrämmande bild av hets, hat, smädelse och människoförakt. Ideligen förekommer där påståenden om världspolitiska judiska intriger, och det sägs vara lögnaktigt att beskriva Hitlerväldet som ett skräckvälde. Där förekommer påståenden om att Anne Frank är en uppdiaktad figur och att historien om henne utnyttjas ekonomiskt av fadern. Där förekommer också ständigt uppgifter om hur den svenska pressen är påverkad av judiska personer. Inte sällan undviks det obehag, som kan förorsakas av kontrollen av tryckt skrift, genom att man väljer formen av stencilerade tidningar.

Det är inte utan att jag tycker att allt vårt myckna tal om ungdomens okunnighet är en flykt från vårt eget ansvar. Är ungdomen okunnig, så är det de vuxna som bär skulden. Vi skall i hem, i föreningar och i skolor ge de unga en sådan upplysning och undervisning, att

Ang. åtgärder med anledning av vissa avslöjanden om nazistisk verksamhet

de spontant tar avstånd från alla virriga rasläror. Men när vi ungdomen genom vårt krav på undervisning och på att nazismen skall skildras i läroböckerna? Vill vi inte för mycket betona skräcken, och glömmer vi inte att skildra alla de enskilda individer som i Tyskland och i de ockuperade länderna stod nazismen emot och trodde på framtiden? Jag skulle önska att man något tog upp de synpunkterna, om man ämnar ge ut den upplysningsskrift, som det talades om i andra kammaren. Jag skulle vilja hänvisa till Alva Myrdals tal om den positiva sidan av kampen mot apartheid — apartheid är ju bara en modernare version av nazismen och rashatet. Det finns med andra ord ett direkt samband mellan gårdagens och dagens händelser.

Även om det inte faller under inrikesministerns arbetsområde skulle jag vilja fråga hur det förhåller sig med undervisningen inte bara i skolorna, utan av våra blivande lärare och våra blivande journalister. Som bekant har vi ett mycket stort antal unga lärare ute i våra skolor. De är så unga, att man knappast kan begära att de skall känna till nazismen av egen erfarenhet.

Det förefaller ibland också som om det vi visar de unga måste ge en förvirrande, om inte missvisande uppfattning om vad nazismen och de s. k. nynazisterna står för. Varför man kallar dem nynazister vet jag inom parentes sagt inte — det är som regel samma personer som figurerar hela tiden. De förnekar, som jag redan framhållit, fräckt och målmedvetet vad som redan skett. Om en ung människa efter ett sådant förnekande får se exempelvis den engelske nazist som figurerade i TV och hör hans skildring av det goda samarbetet mellan de olika nationella organisationerna, så kan intrycket bli ganska gott — nazisterna kan ju tyckas vara trevliga och fredligt inställda människor. Vad han inte skildrar är vad samarbetet går ut på. Jag har i min ägo ett brev, skickat från de engelska nazister-

na, tydligen med hjälp från de svenska, eftersom adress och namn var korrekt angivna. Brevet består av en hälsning från gaskammarkommittén. Vad de unga kanske bl. a. bör få veta är att det är sådant som detta skenbart trevliga samarbete går ut på.

I inrikesministerns svar sägs att samhället måste visa ständig vaksamhet mot dem som söker underminera de demokratiska institutionerna och som företräder en oss främmande våldsmentalitet. Jag är tacksam över det svaret, även om jag självfallet inte hade väntat någonting annat. Jag skulle ändå vilka fråga, om man till fullo och effektivt utnyttjar de legala möjligheter som vi har att komma åt de halv- och helnazistiska företeelserna.

Inrikesministerns svar den 9 april och i dag förefaller mig delvis förbigå den sidan av problemet. Det är riktigt att de nazistiska organisationerna helst arbetar i tysthet, men namnet Carlberg har dock skymtat hela tiden från början av 1930-talet, även om stiftelsen inte fanns tidigare.

Ges det inte möjlighet att ingripa kraftigare? Jag tänker på demonstrationerna i samband med Anne Frankföreställningarna, då flygblad utdelades. Har man möjligen nu fått bättre vetskap om vem eller vilka som stod bakom utdelandet av flygbladen? Är det vidare inte möjligt att komma åt den distribution av nazistiska propagandaskrifter som enligt tillförlitliga uppgifter alltjämt pågår främst från Stockholm och Malmö till praktiskt taget alla världsdelar? Allt detta måste ju framför allt kosta ganska stora pengar. Har det på denna punkt i samband med de senaste avslöjandena kommit fram något nytt, som inrikesministern anser sig kunna upplysa om? Har man vidare i samband med de senaste händelserna fått någon klarhet om det skott som avlossades mot det judiska centret här i Stockholm? Efter vad jag förstår var det närmast rena turen som hindrade att någon verklig skada då åstadkoms.

Ang. åtgärder med anledning av vissa avslöjanden om nazistisk verksamhet

Efter allt tal om högmålsbrott, spioneri och mordhot kan rashetsande tidningsartiklar, smädelser, flygblad och anonyma telefonpåringningar framstå som obetydliga saker, men alla dessa företeelser utgör tillsammans ett så otäckt symptom på en sjuklig och skadlig rörelse, att man inte kan nöja sig med att rycka på axlarna och hoppas att böten skall ge sig själv. Inga nazistiska, nynazistiska eller likartade organisationer bör få ha känslan av att de fritt kan utnyttja våra demokratiska friheter. Ingen misstanke bör få finnas, att man ser genom fingrarna med dem. Det skulle vara verkligen beklagligt, herr talman, om det förlopp som händelseutvecklingen fått på senare tid skulle ge någon av de inblandade tillfälle att framträda som någon sorts martyr — då har verklig skada åstadkommits.

Herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag kan väl förstå om kammaren nu inte är beredd att ta upp en mera omfattande debatt i den här frågan.

Jag är emellertid alldeles övertygad om att denna kammares ledamöter i likhet med medkammarens har en mycket bestämd uppfattning, att alla de åtgärder som enligt gällande lagar och författningar kan vidtas också skall vidtas mot den nazistiska verksamheten. Vi är väl också överens om att det effektivaste och värdefullaste medlet är upplysning, inte minst till vårt lands ungdom. Här kommer den fråga in i bilden som fru Segerstedt Wiberg tagit upp, nämligen om undervisningsplanernas innehåll. Ecklesiastikministern har ju mycket utförligt redovisat det.

Jag vill tillägga att avgörande för den undervisning som bedrivs ju inte enbart är dessa studieplaner, utan det avgörande är lärarnas ambition och intresse för uppgiften. Jag tror inte att våra lärare är på något sätt tveksamma i sin inställning till dessa frågor.

Men det kan också vara så att vad jag skulle vilja kalla avståndsfaktorn eller den tid som har förflutit från det att dessa händelser inträffade gör att man tycker att de ligger så långt tillbaka i tiden, att man inte vill djuploda i dessa händelser utan låta undervisningen bli mera historiskt översiktlig. När vi nu sett att det finns organisationer som arbetar för dessa ideologier, efter det mönster som vi fick uppleva under 1930- och 1940-talen, är detta på något sätt en erinran om hur nödvändigt det är att lämna vår ungdom en realistisk bild av vad som då verkligen hände i Europa. Det värdefulla i detta sammanhang är att vi genom avslöjandet av dessa organisationer har fått en erinran om nödvändigheten av detta.

Jag är helt överens med fru Segerstedt Wiberg om att vi inte skall överdriva vad som nu har förekommit, men vi skall sannerligen inte heller underskatta det.

Fru Segerstedt Wiberg har tagit upp några frågor, och jag skall i korthet svara på några av dem.

Jag kan inte säga att någonting nytt har framkommit under utredningsarbetet. Det är för tidigt att över huvud taget uttala sig om den saken, men hittills har såvitt jag förstår ingenting av sensationell karaktär framkommit. Vad som kan sägas är väl att den stiftelse som har avslöjats inte är någon nybildad organisation. Den var inte okänd, utan tvärtom finns den i polisens handlingar. Att jag inte nämnde den i mitt svar till herr Palm berodde på att jag inte fann anledning att omnämna alla organisationer som finns förtecknade; medlemsmässigt tillhör denna stiftelse en av de mindre.

Den andra frågan som har ställts gällde, huruvida vi inte hade möjligheter till ett ingripande tidigare. Låt mig då erinra om att alla dessa rörelser ju på något sätt arbetar under demokratiens skydd och hägn. Toleransen i en demokrati innebär ju att även verksamheter som kan sägas rikta sig mot demo-

Ang. åtgärder med anledning av vissa avslöjanden om nazistisk verksamhet

kratien själv ges ett skydd. Så länge de håller sig inom ramen för vad som kan betecknas som åsiktsfrihet och yttrandefrihet o. s. v. har de alltså en legal möjlighet att verka. Jag tror inte att vi skall rubba på det måttet av tolerans, som samtidigt innefattar en tilltro till demokratiens styrka och förmåga att verkligen vinna gehör hos och bäras upp av det stora flertalet av medborgare. Men det är klart att så snart dessa organisationer går över de gränser som vi finner tolerabla måste ingripanden ske. Ett ingripande kan dock inte ske förrän brott eller misstanke om brott föreligger; det är där den verkligt ömtåliga och besvärliga gränsen går.

I den mån det har spritts en litteratur som hetsar mot annan ras eller mot annan tro kan ingripande ske — det har jag redovisat i min interpellation — och sådana ingripanden sker ju också. Från polisens sida har det emellertid sagts att ett ingripande i största allmänhet mot denna stiftelse som sådan inte tidigare har varit möjligt. Ett ingripande har först kunnat ske sedan man fått ett material i händerna som har kunnat kontrolleras och följas upp.

Fru Segerstedt Wiberg har nu här också tagit upp frågan om allmänhetens roll i förhållande till polisens. Jag vill mycket bestämt hävda att det måste vara vars och ens skyldighet att så skyndsamt som möjligt vända sig till polisens, om han eller hon har ett material av upplysande karaktär som kan tjäna till vägledning. I anslutning till vad som förevarit har jag tillåtit mig säga att det har varit utomordentligt värdefullt att de journalister som arbetat med denna fråga har vänt sig till polisens, men jag har lika starkt velat framhålla att det kanske hade varit bättre om de hade vänt sig till polisens i ett tidigare skede. Jag kan inte här göra några fler kommentarer; vi får väl se av de pågående utredningarna vad som ytterligare kan komma fram.

I anslutning till det resonemang jag förde om den Carlbergska stiftelsen

kan man naturligtvis ställa en följdfråga: Vilka åtgärder skulle polisens ha vidtagit för att skaffa sig en inblick i den verksamhet som enligt vad vi nu vet har bedrivits inom stiftelsen? Ja, jag skulle vilja svara att den nazistiska extremiströrelsen i Sverige efter kriget, såsom tidigare framgått, måste anses vara en ganska obetydlig faktor vilken inte kunde tänkas spela någon som helst politisk roll. Skulle då säkerhetstjänsten verkligen tillgripa extrema åtgärder för att uppdaga ett dolt, eventuellt hot från detta håll mot vår samhällsordning? Och hur extrema åtgärder avser man här i första hand — telefonavlyssning, husrannsakan eller, i ännu extremare fall, försök att smussla in en provokatör? Jag tror att det är tillräckligt att nämna dessa exempel på åtgärder som kunnat komma i fråga, för att det skall stå klart att vi inte anser att åtgärder av den arten kunde ha eller borde vidtagas. I stället får man följa verksamheten för att skaffa sig en bättre inblick i dessa organisationers arbete och möjligheter samt göra ingripanden i det ögonblick legala förutsättningar härför konstateras.

Jag skulle dessutom vilja säga att vad som kan anses beklagligt i detta sammanhang är väl den publicitet som de första uppgifterna om verksamheten fick inte bara i vårt land — den kan ur vissa synpunkter ha varit nyttig — utan praktiskt taget runt hela världen. Den publiciteten har möjligen bidragit till en felaktig föreställning om vad som förekommer i vårt land — en uppfattning att här skulle finnas nazistiska kryptoorganisationer av stor betydelse och med verklig kraft och styrka. Jag tror att vi, som är församlade här, har den uppfattningen att så inte är förhållandet. Men även om de pågående utredningarna kommer att visa organisationernas relativt ringa betydelse, vet vi alla att det är svårare att sprida meddelanden härom än det var att sprida de mer sensationella uppgifterna om den brottsliga verksamhet som bedri-

Ang. åtgärder med anledning av vissa avslöjanden om nazistisk verksamhet

vits. Man får i alla fall hoppas att även om det tar någon tid att på nytt sprida kännedomen om hur stabil vår demokrati är och hur den verkar, så skall dock detta faktiska förhållande komma att stå klart för människorna i andra länder.

I första hand har vi väl nu uppgiften att hemma öka vår upplysningsverksamhet omkring dessa problem i — som jag nyss sade — undervisningen och vår allmänna propaganda. Har det inträffade inneburit en erinran om att demokratien ständigt måste erövrats på nytt, så tror jag att det, såsom jag inledningsvis sade, ligger ett betydande värde i att dessa avslöjanden gjorts, att vi fått denna debatt, som visar att vi står samlade och att det vida övervägande flertalet av medborgarna i vårt land är beredda att göra allt som göras kan och framför allt vill ge vår ungdom insikten, att det är den som på nytt skall erövrats vår demokrati.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för detta svar.

Jag tror att inrikesministern och jag kan vara helt överens om att det inträffade är en påminnelse om att demokratien aldrig är säker utan ständigt måste erövrats, liksom att större delen av svenska folket delar vår övertygelse.

Jag håller också till fullo med inrikesministern om att den enskilde inte skall bedriva polisverksamhet — det var jag noga med att påpeka redan i mitt första anförande. Var och en har, såsom inrikesministern sade, skyldigheten att vända sig till polisen när något material av oroande eller upplysande karaktär blir känt. Men det är ett par punkter där jag skulle vilja be inrikesministern att lämna mig ett ytterligare besked, som jag tror skulle vara till gagn för hela utvecklingen i detta avseende — det får ju inte vara så att enskilda tror, att de måste ta saken i egen hand, inte vågar lita på att myndigheterna med effektivitet bekämpar denna

företeelse, hur obetydlig den än kan synas oss vara.

Det oroande är ju att det fortfarande exporteras hetsmaterial från Sverige. Jag förstår att det är mycket svårt att komma åt den saken, men det sätter hela Sverige i en egendomlig dager utomlands att denna export kan pågå. Det är ju möjligt att det inte finns några legala möjligheter att komma åt exporten. Demokratien är sårbar. Det sprids dock mycket material, och jag skulle tro att inrikesministern kan få belyst hur mycket som sprids om en begäran därom framställs. Jag vet att ett stort material finns samlat.

Samtidigt sprids vid olika tillfällen inom landet flygblad av hetsande art. Det var sådana som förekom vid Anne Frank-föreställningarna. Det spriddes där alltså illegal propaganda. Finns det verkligen ingen möjlighet att sätta stopp för en sådan företeelse? Den skrämmer och skadar. Det kan ju hända att de ungdomar som såg Anne Frank-föreställningarna blev gripna, men vad hände sedan när de fick flygbladen i sin hand? De har inte samma bakgrund som vi äldre. Det kan tänkas att de faller för lögnen om att Anne Frank är en uppdiktad varelse och att hon är en figur, som utnyttjas i ekonomiskt syfte. Då skulle resultatet av allt det goda, som man ville åstadkomma, bli något helt annat.

Det är möjligt att det attentat som förekom mot det judiska centret inte var så allvarligt, men jag är övertygad om att inrikesministern ger mig rätt i påståendet att det måste skapa en ohygglig känsla hos dem som utsattes för attentatet — de är människor som ofta tidigare utsatts för svåra påfrestningar. Hur mycket nazister och rashetsare än arbetar under jorden arbetar de effektivt. Jag har själv haft en del telefonpåringningar, som varit ytterligt välorganiserade. Därom är det ingen tvekan. Särskilt här i Stockholm har man varit finurlig vid organiserandet av den formen av terror.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Helt kort vill jag säga att detta med trakasserier i form av brev- eller telefonterror är föremål för speciell uppmärksamhet just nu från polisen. Polisen är beredd att ta del av allt det material som kan komma fram och är även beredd att ställa resurser till förfogande för att söka spåra källorna.

Beträffande flygbladen är ju förhållandet det att möjligheterna att beslagta dem eller avvisa dem som utdelar flygblad är beroende av innehållet. De olika lagrum har redovisats i mitt svar nyss som ger förutsättningar och möjligheter för ingripande.

På den första frågan om export av hetsmaterial vill jag svara, att vår lagstiftning ger förutsättningar och möjligheter till ingripanden mot dem som trycker eller distribuerar — även då till andra länder — sådant material inom vårt land. Det gäller även här att spåra källorna. Ett intensivt arbete pågår för att söka komma till rätta med detta problem.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 132, med förslag till lag om säkerheten på fartyg, m. m.; och

nr 133, angående godkännande av 1960 års internationella konvention om säkerheten för människoliv till sjöss.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 140, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1965/66 till Bidrag till tidningen Samefolket.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Ang. den ekonomiska politiken

Sedermera godkändes på gjord proposition den i förevarande memorial föreslagna voteringspropositionen.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets memorial nr 9, angående uppskov med behandlingen av visst till utskottet hänvisat ärende, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. den ekonomiska politiken

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 36, angående beräkning av bevillingarna för budgetåret 1965/66, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 23 april 1965 dagtecknad proposition, nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1965/66, m. m., hade Kungl. Maj:t bland annat föreslagit riksdagen att besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1965/66 med 100 procent av grundbeloppet.

Propositionen nr 125 hade i här berörd del hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 760, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 891, av herr *Eliasson i Sundborn m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 125 måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala angelägenheten av att en genomgripande, samlad skattereform snarast genomfördes enligt de i motionerna angivna riktlinjerna, i syfte att främja produktion och resurstillväxt, samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att säkrare långtidsplaner be-

Ang. den ekonomiska politiken

träffande statens utgifter och inkomster, innefattande även olika reformförslag och angelägenhetsgraderingen dem emellan, måtte föreläggas riksdagen, i enlighet med vad i motionerna anförts;

II) de likalydande motionerna I: 761, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 893, av herr *Ohlin m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t

1) uttala, att en samlad skattereform enligt i motionerna angivna riktlinjer borde genomföras skyndsamt, i syfte bland annat att reducera marginalbeskattningen och stimulera den ekonomiska tillväxten, samt

2) begära, *dels* att riksdagen måtte föreläggas långtidsprogram för utvecklingen av de statliga utgifterna och inkomsterna, så att en fastare grund erhöles för en bedömning av finanspolitiken och reformarbetet under de närmaste åren, *dels* att regeringen under riksdagens höstsession måtte framlägga en samlad plan för åtgärder till bekämpande av den starka prisstegringen; ävensom

III) de likalydande motionerna I: 762, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 892, av herr *Heckscher m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t

1) uttala, att en finans- och skattepolitik i enlighet med de i motionerna angivna synpunkterna bort och borde föras i syfte att bevara penningvärdet och begränsa den enorma skatteskärpningen, som främst drabbade skattskyldiga med årsinkomster på 20 000—50 000 kronor, och sålunda förhindra de starka prisstegringarna,

2) hemställa, att allmänna skatteberedningen måtte få i uppdrag att fortsätta utredningar rörande fysiska personers beskattning, bland annat rörande en indexreglering av ortsavdrag och

skatteskiptsgränser samt förmögenhetsbeskattningens utformning.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 482, av herr *Sundin*, och II: 570, av herr *Gustafsson* i Kårby, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en utredning rörande de tekniska och administrativa problemen i anslutning till användandet av den indirekta beskattningen i konjunkturpolitiskt syfte för att möjliggöra en smidigare och effektivare finanspolitik.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 125, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet — måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1965/66 med 100 procent av grundbeloppet;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 482, av herr *Sundin*, och II: 570, av herr *Gustafsson* i Kårby,

2) de likalydande motionerna I: 760, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 891, av herr *Eliasson* i Sundborn m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 761, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 893, av herr *Ohlin m. fl.*, samt

4) de likalydande motionerna I: 762, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 892, av herr *Heckscher m. fl.*,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

C) att bevillningarna för budgetåret 1965/66 måtte beräknas på sätt under punkten närmare angivits.

Reservationer hade avgivits
angående finanspolitiken m. m.

I) av herrar *Billman, Sundin, Skårman, Gustafson* i Göteborg och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herr *Eriksson* i Bäckmora, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 760 och II: 891 samt I: 761 och II: 893, ansett, att utskottet bort under B 2 och B 3 hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, *dels* att en säkrare långtidsplanering beträffande statens utgifter och inkomster måtte föreläggas riksdagen, så att en fastare grund erhöles för en bedömning av finanspolitiken och reformarbetet under de närmaste åren, *dels* att regeringen under riksdagens höstsession måtte framlägga en samlad plan för åtgärder till bekämpande av den starka prisstegringen;

II) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Magnusson* i Borås, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 762 och II: 892, ansett, att utskottet bort under B 4 hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t bort uttala, att en finans- och skattepolitik i enlighet med de i motionerna angivna synpunkterna bort och borde föras i syfte att bevara penningvärdet, hejda den offentliga utgiftsexpansionen samt begränsa den enorma skatteskärpningen, och sålunda förhindra de starka prisstegringarna;

angående en samlad skattereform

III) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson, Billman, Sundin, Skårman, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herr *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett, att utskottet bort under B 2, B 3 och B 4 hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 760, av herr *Bengtson* m. fl., och II: 891, av herr *Eliasson* i Sundborn m. fl., I: 761, av herr *Lundström* m. fl., och II: 893, av herr *Ohlin* m. fl., samt I: 762, av herr *Virgin* m. fl., och II: 892,

Ang. den ekonomiska politiken

av herr *Heckscher* m. fl., i vad de avsåge den framtida utformningen av skattesystemet, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att en samlad skattereform skyndsamt borde genomföras, innebärande

1) en reformering av den direkta beskattningen i syfte att med tillgodoseende av bärkraftsprincipen bland annat sänka marginalsatserna och undvika en genom inflation åstadkommen automatisk skatteskärpning,

2) en konkurrens- och konsumtionsneutral mervärdeskatt i stället för den nuvarande omsättningsskatten,

3) en utrensning bland punktskatterna,

4) en översyn av förmögenhetsbeskattningen samt

5) reformering av beskattningen av företag och enskilda i syfte att främja enskilt sparande och ekonomisk expansion.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Dagens debatt om statregleringen förs under förutsättningar som något avviker från det vanliga. Den 31 mars behandlades den s. k. skattereformen, då beskattningen för det kommande budgetåret i realiteten avgjordes. Den brukar annars vara huvudfrågan vid den skattedebatt som i samband med statregleringen markerar vårriksdagens slut.

I sitt betänkande om skattereformen redovisade bevillningsutskottet även en del andra med beskattningen samhöriga motionsyrkanden, däribland också spörsmålet om inflationsfaran. Vissa motioner om detta ämne hade remitterats till bankoutskottet och gav anledning till en helt fristående debatt i denna kammare vid en annan tidpunkt. Andra motioner rörande vissa spörsmål om budgetpolitiken hade remitterats till annat utskott och har av detta nu uppskjutits till hösten.

Så uppmålas nu i kompletteringspositionen ett framtidsperspektiv, som

Ang. den ekonomiska politiken

verkligen skulle ha krävt att de nyssnämnda med den ekonomiska politiken samhöriga motionsförslagen hade fått dryftas mer ingående i dag. Jag ber, herr talman, att få framföra den förhoppningen att man i framtiden kan åstadkomma en planering av remisser och utskottsbehandling, som bättre samordnar nyssnämnda frågor så att kammaren slipper tre inflationsdebatter under en och samma riksdag.

När nu dagens debatt åtminstone formellt är knuten till propositionen om skatteuttaget, är det omöjligt att förbigå penningvärdeförsämringen med den stora inverkan som den har på skattebördan och samhällsekonomin. Inflationen har nu under så lång tid gröpt ur vårt penningvärde att en fortsättning på samma väg utgör det allvarligaste hotet i vårt ekonomiska system. Prisskruven för i år är redan i full gång, och arbetsmarknadens parter bereder sig på svåra förhandlingar. Ibland undrar man nästan varför, ty en undersökning visar att löneglidningen under fjolåret utgjorde den större delen av den totala lönestegringen, medan avtalslönen utgjorde den mindre delen. Jag känner till vissa mindre företag där man nu är uppe i den andra löneglidningsperioden för i år. I sista hand är det ju konsumenterna som får betala.

För cirka 20 år sedan hörde jag dåvarande finansministern Wigforss här i kammaren redogöra för socialdemokraternas strävan för full sysselsättning och bevarat penningvärde. Vi har lyckats, sade herr Wigforss, med den fulla sysselsättningen. Tyvärr har vi inte lyckats klara den med bibehållet penningvärde, tillade han, men även den uppgiften bör kunna lösas. Vi kan ju notera att den socialdemokratiska regering som alltsedan dess har suttit vid makten ännu i dag inte har lyckats med uppgiften. Fastmer har den misslyckats till den milda grad att en krona vid herr Erlanders debut som statsminister i dag är värd bara 50 öre.

Även med beaktande av alla med pro-

blemet förbundna svårigheter börjar nu allt fler bland folket få upp ögonen för det verkligt oroande i finansministerns förklaring att en treprocentig årlig inflation väl kan tolereras. Det vittnar om en resignerad kapitulation och medför ofrånkomligt en spekulation i penningvärdeförsämring med alla de negativa verkningar som detta kan åstadkomma. Förtroendet för den som närmast är ansvarig för den ekonomiska politikens utveckling är rubbat. För den som inte har möjlighet till värdesäkra placeringar, och det är i regel människor med små inkomster — kontantsparare, försäkringssparare o. s. v. — är ju utvecklingen förödande.

Det är då ganska sällsamt att höra finansministern anse att det privata sparandet bör ske i banksparande och inte i aktiesparande, när han ju måste vara medveten om att redan en treprocentig årlig penningvärdeförsämring tillsammans med beskattningen krymper den sparade summans realvärde år från år. Inflationen skärper genom progressionen skattetrycket högst väsentligt. Enligt allmänna skatteberedningens beräkningar skärps den statliga inkomstskatten med cirka 100 miljoner kronor för varje procent penningvärdet faller. När finansministern kan acceptera en treprocentig årlig inflation, betyder det att statskassan får ett nominellt tillskott på 300 miljoner kronor, en skattehöjning som riksdagen aldrig har beslutat. Jag anser att det bör med skärpa understrykas att en stabil prisnivå i första hand är ett intresse för löntagarna.

Finanspolitiken har sin givna plats bland de inflationsbekämpande åtgärderna. Jag skall inte gå närmare in på den valhänthet varmed regeringen har begagnat budgeten i konjunkturreglerande syfte. Låt mig bara helt kort notera att den totalbalansering av budgeten som för några år sedan var finansministerns riktpunkt numera har fått överges.

Vad det närmast föreliggande året

Ang. den ekonomiska politiken

beträffar har folkpartiet med hänsyn till överkonjunkturen icke ansett sig kunna förorda någon försvagning av budgetbalansen. Inflationsrisken är tillräckligt betydande ändå. Finansministerns accepterade tre procent kan väntas bli fördubblade. Ytterligare stegringar kommer att än starkare försvåra bostadsbyggandet och måhända medföra risker för en socialistiskt färgad reglering av kapitalmarknaden med ur liberal synpunkt olycklig utveckling.

Folkpartiets under den gångna riksdagen framförda förslag om vissa skattesänkningar och utgiftsökningar har därför balanserats med förslag om inkomstförstärkningar och besparingar, varigenom inte bara budgetbalansen förblivit orubbad utan, om folkpartiets förslag hade genomförts, en viss förstärkning av budgeten hade skett. Däremot är det alldeles uppenbart att en framtida försämring av konjunkturläget måste föranleda minskning av överskottet på driftbudgeten i relation till konjunkturedgångens styrka.

Jag vill i detta sammanhang erinra om de förslag till åtgärder i konjunkturstabiliserande syfte som folkpartiet tidigare i år har framfört. Försök med värdesäkra lån tycks finansministern allttjämt visa tveksamhet inför, trots att man tydligen i allt vidare kretsar har accepterat sådana. Jag är fullt medveten om att vissa svårigheter kan föreligga med hänsyn till andra låneformer. Ändå förefaller tveksamheten hos finansministern svårbegriplig, ty ingen lär väl bestrida, att denna låneform skulle medföra inte bara svårigheter i fråga om vissa andra lån, utan också betydande fördelar. Den skulle sanera den marknad som nu spekulerar i inflation. Personer i olika förmögenhetsställning finge mer likvärdiga möjligheter till värdesäkra placeringar. Sparbankerna tycks av deras tidskrift att döma acceptera ett försök, Försäkringsbolagens riksförbund har tillstyrkt värdesäkringskommitténs förslag om

olika åtgärder, och staten själv har ju genom folkpensionernas och ATP-pensionernas anknytning till konsumentpriserna redan accepterat värdesäkringstankens principer.

Riksdagen har vidare avslagit de förslag vi framfört i syfte att ytterligare stimulera det enskilda sparandet, som dock omvittnas vara av väsentligt värde för kapitalbildningen i landet.

Förutom det under flera år framförda förslaget om ett ekonomiskt-socialt råd, som kontinuerligt kunde följa utvecklingen, förordade folkpartiet i skattemotionen i början av året en rundabordskonferens som — med företrädare för alla berörda grupper inom statlig och kommunal förvaltning och inom organisationerna och för de politiska partierna — borde få den enda, men viktiga och naturligtvis svårösta uppgiften att söka finna en framkomlig väg till förhöjning av realinkomsterna och en snabb ekonomisk utveckling, men i görligaste mån utan prisstegring. Liknande yrkanden har även framförts från andra oppositionspartier. Den avvisande attityd, som riksdagen och finansministern intagit till detta förslag, måste framkalla undran, om man verkligen inom majoritetspartiet är ovillig att ens pröva rimliga utvägar att få bukt med den inflationistiska utvecklingen, bara därför att förslagen kommer från oppositionen.

Inflationsproblemet är emellertid så brännande för den närmaste framtiden, att riksdagen redan vid höstsessionen måste få möjlighet att ta ställning till en samlad plan till åtgärder. Folkpartiet begär att regeringen tidigt vid höstrikdagen framlägger en sådan plan. Detta tycker nu bevillningsutskottets majoritet är onödigt, och man pekar på att mycket är i gång och att vissa utredningar pågår. Kungl. Maj:t och de prisövervakande myndigheterna, säger man, har redan sin uppmärksamhet riktad på prisutvecklingen, och utskottsmajoriteten känner sig tydligen

Ang. den ekonomiska politiken

trygg i medvetandet härom. Tyvärr förefaller det mig att man i detta fall som i så många andra mest sysslar med pålappningar och detaljer, men inte tar något samlat grepp.

Vad vi med vårt förslag avsett är att problemet kan angripas på bred front och att man skall inte bara inskränka sig till spörsmål om riktpriiser och visst annat prissamarbete inom handeln, som den av regeringen nyligen tillsatta särskilda utredningen skall syssla med. Den begärda planen måste närmast betraktas som ett enhetligt utgångsmaterial för den debatt och de ställningstaganden som kan följa från riksdagens sida. Att det i första hand är en regeringens skyldighet att tillhandahålla sådant samlat debattmaterial förefaller mig alldeles klart.

Läsningen av långtidsbudgeten i årets kompletteringsproposition gör verkligen ingen människa glad. Bara verkningarna av hittills fattade beslut, redan fastställda planer och gjorda uttalanden om »ambitionsnivån» — för att nu använda budgetens vokabulär — för statlig och kommunal service pekar på ett statligt upplåningsbehov om två år — under förutsättning att inga särskilda åtgärder vidtas — på tre à fyra miljarder, beroende på vad man utgår från. Sedan skulle upplåningsbehovet under resten av 1960-talet stanna där omkring. Då har ändå av statliga myndigheter anmälda arbetskraftsbehov skurits ned till hälften, levnadsstandarden beräknas oförändrad och inte den minsta lilla reformknutte tillåtits att tränga sig in i bilden. Ingen fortsatt förbättring av barnbidraget — man räknar i långtidsbudgeten bara med redan beslutade 900 kronor om året — ingen förbättring av sjukförsäkringen, ingen tandvårdsförsäkring o. s. v., saker som allmänt anses önskvärda. Därtill kommer hela raden av de många övriga reformer i fråga om familjepolitik, sjukvård, hälsovård, utbildning o. s. v. som står i förgrunden, men som ännu icke beslutats. Varje sådan sak

skulle enligt kalkylen ytterligare försämra budgeten — d. v. s. om man inte finner nya inkomster, vilket tydligen enligt finansministerns mening bör läsas som högre skatter.

Det måste under dessa förhållanden vara viktigare än någonsin att den ekonomiska tillväxten inte får sacka av, utan tvärtom starkt främjas. Inte minst arbetskraftstillgången är härvidlag en flaskhals. Enligt långtidsbudgeten synes arbetskraftsutbudet fram till 1970 närmast sjunka i förhållande till det nuvarande läget, medan samtidigt ett stegrat arbetskraftsbehov anmäles på alla områden. För den offentliga sektorn som helhet beräknas en ökning av antalet sysselsatta med 70 000. Häromdagen läste jag i tidningarna att enbart inom verkstadsindustrien anmäls behov av 75 000 nyanställda fram till 1970 och inom tre andra industrigrenar ytterligare 25 000. Den totala ökningen inom näringslivet i övrigt torde inte lämna något tvivel om att svårigheter förestår.

Jag saknar möjlighet att bedöma sannolikheten av den gjorda kalkylen över utbytet av arbetskraft men har ingen anledning att betvivla dess riktighet. Den är uppenbarligen gjord från de förutsättningar som *nu* föreligger för stimulans av arbetsvilja och arbetskraftskapacitet. Man kan emellertid anta att förbättrad stimulans i dessa hänseenden kan leda till bättre utbud av arbetskraft. Det är väl inte heller sagt att arbetskraftsimportens nettosiffra av i dag behöver ligga fast för framtiden.

Om produktiviteten skall kunna bevaras och förbättras, måste självklart bristen på arbetskraft kompenseras med rationaliseringar så att tekniken kan överta vad den mänskliga arbetskraften inte räcker till för. Att med bevarad samhällsekonomisk balans få utrymme för de investeringsbehov som här uppkommer måste bli en huvuduppgift i den ekonomiska politiken under de närmaste åren. En utredning har nyligen påvisat den komplicerade meka-

nism som näringslivets kapitalförsörjning utgör. Vid sidan av den rena skattepolitiken torde i denna utredning finnas åtskilliga uppslag, värda finansministerns speciella intresse.

Jag vill i anslutning till de väldiga statliga utgiftsökningarna under de närmaste åren bringa i erinran folkpartiets förslag tidigare om en grundlig besparings- och rationaliseringsöversyn. Den granskning, som sker genom en särskild avdelning i statskontoret, torde väl närmast få betraktas som en rent teknisk sådan av mer fortlöpande karaktär. Det är emellertid såvitt jag förstår helt orimligt att ställas inför de budgetperspektiv som kompletteringspropositionen innehåller på sikt utan att samtidigt med verklig kraft göra en extra granskning om vad som kan vara möjligt att åstadkomma på besparingsidan. Att detta inte kan ske med någon blind mekanism utan kräver mer detaljerade överväganden är självklart.

Den föreliggande långtidsbudgeten belyser på sitt sätt behovet av en flerårsbedömning, som siktar till en samordning i tiden av stegringen i statens utgifter och inkomster. Folkpartiet har föreslagit detta tidigare, och upprepar det nu. Det är helt klart att reformarbetet inte kan avstanna, även om framtidsutsikterna i en långtidsbudget av nu föreliggande slag ingalunda ter sig särskilt lätta. Desto viktigare är det att reformtakten i all den utsträckning som är möjlig anpassas efter den takt varmed statens inkomster väntas stiga under kommande år och under förutsättning av ett skattetryck som uppfattas som rimligt. Folkpartiet förordar en rullande femårsplan för huvuddragen av den statliga reform- och utgiftspolitik. Vi tror, att man härvid skall nå en sådan balansering i framtiden av utgifter och inkomster som gör det möjligt att lägga reformpolitiken till rätta och undvika en produktionshämmande ryckighet i skattepolitiken. I anslutning till finansministerns föreläsning om

Ang. den ekonomiska politiken

planering vid besvarandet av en interpellation i kammaren i förrgår, vill jag betona att en sådan rullande femårsplan som folkpartiet talar om närmast är raka motsatsen mot de fasta och orörliga planer som finansministern med rätta målade upp som orealistiska.

Bevillningsutskottet avstyrker folkpartiets och centerpartiets förslag i denna fråga med motivering, att frågan kommer att behandlas till hösten. Detta är resultatet av den bristande samordning vid utskottsbehandlingen av sammanhängande ärenden, som jag talade om i början av mitt anförande. Det bör emellertid icke få förhindra att riksdagen inför de perspektiv som den ställs inför genom kompletteringspropositionen nu tar upp frågan och uttalar sig för en sådan långtidsplanering som föreslås i reservation nr I till detta betänkande.

Folkpartiet har såväl i samband med skattedebatten i mars som i motioner i anledning av kompletteringspropositionen starkt betonat att skattesystemet måste ha en smidighet och en anpassningsförmåga av helt annat slag än vårt nuvarande skattesystem, därest det verkligen skall fylla en konjunkturstabiliserande uppgift. När vi tidigare godtagit finansministerns rumphuggna skattereform skedde detta mot bakgrund av rådande konjunkturläge och med hänsyn till att den s. k. reformen hade karaktär av ett provisorium, vilket med det snaraste måste ersättas med en reell reform.

Inte minst är en sådan erforderlig för att bättre stimulera arbetsvilja och sparande och främja en ekonomisk expansion. I reservationerna till bevillningsutskottets betänkande nr 16 för i år utvecklade vi utförligt riktlinjerna för en sådan total skattereform. Huvuddragen innebar en reformering av den direkta beskattningen i syfte bl. a. att sänka marginalbeskattningen, ersätta omsen med en mervärdesskatt, i stort sett avveckla punktskatterna, nå en ut-

Ang. den ekonomiska politiken

formning av såväl enskildas som företagens beskattning som underlättar företagssparande såväl som enskilt sparande och befrämjar näringslivets utveckling och erhålla en skyndsam översyn av förmögenhetsskatten.

Utan att här upprepa den detaljerade argumentation, som anförts för dessa våra krav, vill jag blott hänvisa till de behov av en förstärkt produktivitet som enligt långtidsbudgeten kommer att föreligga under senare hälften av 1960-talet. Mildringen av progressiviteten i mellangrupperna kan tillsammans med en ytterligare utvidgning av förvärvsavdragen betyda en avgörande stimulans till arbetsvilja. Detta bör ses mot bakgrunden av den i propositionen kalkylerade nedgången i arbetskraftsutbudet.

När det gäller den uppgång i industriens investeringar som väntas under 1965, skall det noteras att den i hög utsträckning möjliggörs genom mobilisering av företagens egna tillgångar, bl. a. genom fondemissioner. Självfinansieringsmöjligheterna lär ju numera vara ganska länsade, och beroendet av kreditmarknaden växer därför för näringslivets vidkommande. Att i det läget få till stånd ett skattesystem, som bl. a. lättar näringslivets möjligheter till fortsatt självfinansiering, ter sig dubbelt viktigt.

Omsättningsskattens diskriminerande inverkan på inhemsk produktion är kännbar såväl vid konkurrens på utlandsmarknaden som vid konkurrens här hemma med importerade varor av motsvarande slag. Finansministerns ådagalagda ovilja mot en mervärdeskatt kan lämpligen i dag ses tillsammans med den danska regeringens uppfattning, som nyligen tog sig uttryck i ett danskt regeringsförslag om mervärdeskatt. Likheten mellan detta och den svenska skatteberedningens förslag till mervärdeskatt är slående. I den radikala nysyn på skattesystemets område som tydligt i ökad utsträckning håller på att breda ut sig på kontinen-

ten, tycks finansministern och hans partivänner stå kvar på en konservativ nivå.

Folkpartiet ser kravet på ett nytt och enhetligt skattesystem som ett av de mest betydelsefulla. Regeringens försök att skjuta undan en samlad lösning kan vi icke godta. De utredningar som pågår bör i sin mån bidra till att här verkligen framläggas ett totalt reformförslag. Vi yrkar att riksdagen bestämt uttalar sig för att en samlad skattereform skyndsamt genomförs med de syftemål som anges i den till bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen III.

Utskottets socialdemokratiska majoritet ser ingen anledning att riksdagen nu skulle uttala sin mening om en kommande skattereform. Det bör dock observeras att bakom kravet i reservation III står alla tre oppositionspartierna samlade. Kravet framförs med den tyngd som bortåt halva valmanskåren utgör och kan därför inte viftas bort som något hugskott. Därtill kommer att kravet grundas på den reformplan som allmänna skatteberedningen framlagt och om vars huvudprinciper enighet där rått.

Herr talman! Jag ber med hänvisning till det anförda få yrka bifall till reservationerna I och III. Mot propositionens förslag om ett skatteuttag med 100 procent av grundbeloppet reser vi från folkpartiet ingen invändning.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Storföretaget Sträng & Co har som vanligt vid sitt bokslutstillfälle inte bara summerat utan även gjort ett lovvärt försök att sia om framtiden. Resultatmässigt visar bokslutet i jämförelse med statsverkspropositionens beräkningar en förlust som med cirka 200 miljoner kronor understiger den beräknade förlusten. Anledningen härtill är inte minskade utgifter utan ökade inkomster för staten.

Ser man på statsbudgeten i dess hel-

Ang. den ekonomiska politiken

het, som snart når de 30 miljarderna, kan det kanses anses att en upplåning av cirka 700 miljoner kronor är en obetydlig summa. Medveten om budgetpolitikens finanspolitiska uppgift kan man väl konstatera att i nuvarande konjunkturläge utgör det angivna lånebehovet minst sagt lika många miljoner för mycket. Önskvärt skulle ha varit att situationen varit den omvända, d. v. s. att totalbudgeten varit överbalanserad. De förändringar som centerpartiet föreslagit i sina motioner, innebärande skattesänkningar och en del absolut nödvändiga utgiftsökningar, uppgår till cirka 200 miljoner kronor. Dessa i budgeten föreslagna förändringarna har centerpartiet täckt med motsvarande inkomster.

Innebörden i propositionen 125 med till denna fogade budgetperspektiv för åren fram till 1970 är att de statliga lånebehoven med nuvarande skatteuttag kommer att öka mycket väsentligt. Läger man till detta kommunernas investeringsbehov, bostadsbyggandets och näringslivets ökade kapitalbehov, ter sig såväl en långtidsplanering som en ny utformning av beskattningen som en nödvändighet.

I fråga om beskattningssystemets framtida utformning har här i riksdagen inte minst under denna vårsession gång efter annan åberopats skatteberedningens förslag. Det föranleder att jag över huvud taget inte mera skall orda om detta.

Herr Strängs senaste s. k. skattepaket, vilket riksdagen tidigare beslutat om, innehöll i fråga om familjebesättning, skatteskalor, folkpensionsavgifter m. m. en del av de motionsledes framförda förslagen från centerpartiet. I andra avseenden syftade motionerna längre än finansministerns förslag. Det märkliga har även inträffat att en del av dessa motioner har bifallits av riksdagen.

Låt mig, herr talman, vid detta tillfälle uttala en förhoppning att de departementala utredningarna om över-

arbetning av skatteberedningens utredningsresultat kommer att ske så snabbt som möjligt och föreläggas riksdagen för beslut! Målsättningen bör vara att få ett skattesystem, som tar nödig hänsyn till produktivitet och arbetsvilja i vårt samhälle. Alldeles särskilt vill jag vid detta tillfälle understryka nödvändigheten av att skattekraftsprincipen vidareutvecklas. Det förhåller sig ju så att vi i vårt samhälle fortfarande trots välståndsutvecklingen har många låga inkomsttagare som är i behov av en skattelättnad.

När det gäller den kommande längre gående förskjutningen från direkt till indirekt skatt står centerpartiet kvar vid sin gamla välkända ståndpunkt, att man vid en sådan övergång bör ta den nödiga och riktiga hänsyn som är tillbörlig gentemot barnfamiljer och folkpensionärer. I en tidigare diskussion om skatter här i riksdagen har jag ställt följande fråga till finansministern, och jag vill upprepa den: Är med tanke på de beslut som riksdagen redan fattat på skolans, social-, försvars-, kommunikations- och andra kostnadskrävande områden med åtföljande automatiska kostnadsstegringar inte tiden nu inne för en av regeringen uppgjord angelägenhetsgradering av de nya reformer som vi har att ta ställning till i framtiden? Jag vill till detta även upprepa samma fråga som jag ställde vid ett föregående tillfälle, nämligen om inte tiden, med tanke på vad jag tidigare sagt om det som är in-tecknat i en framtid, även nu är mogen för att man såväl från regeringspartiets som från oppositionens sida skulle kunna samlas till en rundabordskonferens för att i enighet besluta i vilken takt nya reformer skall genomföras?

Förutom den mörka framtidsbild — som finansministern målar i kompletteringspropositionen — speciellt då den långtidsprognos som är fogad till denna proposition — har vi all anledning att begrunda den rådande ekonomiska situationen inte bara för staten som så-

Ang. den ekonomiska politiken

dan utan även för primärkommunerna och landstingen med de nya åtaganden som kommer att följa under de närmaste åren. Det är ju, herr talman, ingenting verklighetsfrämmande att tänka sig att någon gång på 1970-talet landstingsskatten kommer att vara 15 kronor eller 15 procent, och vi får väl även förutsätta att primärkommunernas skatt inte kommer att understiga den summan även med hänsynstagande till den kommunala skatteutjämning som riksdagen beslutat om. Om man till detta lägger att en normal inkomsttagare vid sidan av den statliga beskattningen i enlighet med de nya skatteskalorna kommer att få betala i runt tal en statskatt på 15 kronor eller 15 procent, innebär detta att det samlade skatteuttaget från de enskilda någon gång på 1970-talet med den utvecklingstakt i fråga om produktiviteten som det sias om i kompletteringspropositionen kommer att ligga på mellan 40 och 50 procent.

Finansministern avslutar den allmänna argumenteringen i proposition nr 125 med följande ord: »Med en realistisk bedömning av våra möjligheter och med en klok hushållning av de stora tillgångar som vårt land förfogar över, är dock förutsättningarna goda för en fortsatt gynnsam utveckling.»

Herr talman! Det är väl ingen av oss som, trots den mindre ljusa bild som finansministern målar, inte helhjärtat vill instämma i dessa avslutningsord.

I en demokrati bör man kunna åstadkomma ett samförstånd. Detta för alldeles naturligt med sig att man ger avkall på rent partipolitiska spekulationer. De resultat som vi i vårt land har nått bör göra det möjligt att i samförstånd leda utvecklingen så att vi kan bibehålla de gjorda framstegen och även med tanke på en utbyggnad gemensamt ta ställning till och ha ansvar för den framtid som vi går till mötes. Jag tror också att dessa tankegångar väl är ungefär analoga med de ord som finansministern uttalade i denna kammare bara för nå-

gon dag sedan med anledning av ett interpellationssvar.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga några ord om penningvärdet och dess betydelse för såväl den enskilde som för samhället i sin helhet. Först och främst vill jag konstatera att vi från centerpartiets sida icke accepterar finansministerns belåtenhet eller låt mig säga liknöjdhet, när han deklarerar att han kan tänka sig en penningvärddeförsämring av 3 å 3,5 procent årligen. Ser man på de senaste årens prisutveckling finner man som ett faktum att i många fall har löneökningarna — speciellt för de lägre inkomsttagarna — förbrukats av prisstegringar innan löneökningen kommit vederbörande till handa. Där vill jag alldeles speciellt, herr talman, understryka att detta särskilt gäller de låga inkomsttagarna. Från centerpartiet har vi i partimotioner påpekat skadeverkningarna av den fortgående inflationen. Vi har även i motionen föreslagit att samhället å ena sidan och arbetsgivare och arbetstagare å den andra borde försöka att nå frivilliga överenskommelser med sikte på att få behålla ett mera stabilt penningvärde.

Vi är väl alla överens om att lika viktigt som vad jag här framfört om angelägenhetsgraderingen av en utökad samhällelig service för framtiden, lika angeläget är det att förhindra en fortsatt penningvärddeförsämring.

Personligen har jag, herr talman, i motion 482 i denna kammare föreslagit att på långtidsutredningen och skatteberedningens reflexioner kring penningvärdets bevarande skulle man göra en teknisk utredning med syfte att via den indirekta beskattningen åstadkomma ett mera stabilt penningvärde än det vi har för närvarande, med de 3,5 procents inflation som tycks ha blivit ett axiom för finansministern. Även om jag är medveten om att bevillningsutskottet enhälligt — så när som på mig själv — har avstyrkt denna motion, är jag övertygad om att det här är en av de vägar

som vi inom de närmaste åren måste slå in på, om vi skall kunna behålla ett fast penningvärde.

När det var föredragning av kompletteringspropositionen i bevillningsutskottet med vederbörande storheter från finansdepartementet, ställde jag en fråga till de närvarande om hur stor del av det samlade kapitalet i vårt samhälle som en diskontoförändring verkar på. Det svarades att det visste man inte. Med tanke på den intellektuella kapacitet som finns i finansdepartementet tolkade jag detta som ett svepskäl för att komma ifrån frågan.

Jag har låtit riksdagens upplysnings-tjänst räkna på dessa problem, även om jag är fullständigt medveten om att det är omöjligt att nå siffror som är exakta på kronan eller procentenheten.

Utlåningen ifrån kreditinstitutet uppgår för närvarande till 58 miljarder kronor. Den totala utestående obligations- och förlagsbevisstocken beräknas till 38 miljarder kronor. Det gör en sammanlagd kreditvolym på 96 miljarder kronor. Den samlade utlåningen mot fast ränta utgör cirka 6 miljarder, och utestående räntegaranterade bostadslån beräknas till 5 miljarder kronor. Om man till summan av de båda sistnämnda beloppen lägger obligations- och förlagsbevisstocken och reducerar den nya summan med en tiondel — svarande mot en antagen ungefärlig om-sättning under ett år — kommer man fram till ett belopp av 44 miljarder kronor. Av den totala kreditvolymen är då, när denna del dragits av, kvar 55 procent. Det betyder, ärade kammar-ledamöter, att vid en diskontoförändring — tillsammans med de åtgärder som vi hittills uteslutande har tillämpat, nämligen de kapitalpolitiska, räntan och investeringsbegränsningar — drab-bas bara 55 procent av den samlade vo-lymen. Det stärker mig i min uppfattning att det är nödvändigt att man i en fortsättning visserligen inte »skippar» de kapitalpolitiska åtgärderna, men att man vid sidan av dessa via en utgifts-

Ang. den ekonomiska politiken
beskattning får ett så smidigt instru-ment, att man kan på ett bättre sätt än hittills angripa såväl en inflation som en deflation.

Nu har jag ingen reservation i detta ärende. Utskottet har, som jag redan sagt, hänvisat till något som pågår. Jag frågar mig bara om den överarbetning av mervärdeskatten, som nu sker med en särskilt tillsatt utredning, även har fått i uppdrag att ta upp denna fråga. Men i tanke på det ringa intresse som fanns inom bevillningsutskottet har jag inte fogat någon reservation till denna punkt. Skulle det nu vara så att finans-ministern skulle vilja yrka bifall till denna motion, skulle det vara mig en glädje att få ansluta mig till ett sådant yrkande.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna I och III, som är fogade till detta utskotts betänkande.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! I Stockholms-Tidning-en, som väl får kallas för regeringsor-gan, sades det häromdagen att finans-ministerns första budord är: Du skall aldrig sänka några skatter. Det förefal-ler mig vara en ganska riktig karakte-ristik av finansministern. Det kan ju hända att finansministern själv protes-terar och talar om att han i år sänkt de direkta skatterna och för en del ock-så folkpensionsavgiften. Men herr Sträng tar alltid tillbaka med den ena handen vad han gett med den andra, och ofta nöjer han sig inte med det; han tar i regel mycket mera. Resultatet av vad finansministern kallar skattere-form blir därför alltid skatteskärpning-ar och många gånger ganska kraftiga sådana. Finansministern brukar alltid framhålla att om riksdagen bestämmer sig för oavbrutet stigande utgifter, så måste regeringen se till att inkomsterna blir tillräckliga för att besluten skall kunna verkställas, och så långt kan vi väl vara överens. Ett sådant resone-

Ang. den ekonomiska politiken

mang täcker emellertid knappast hela sanningen.

För det första tar finansministern ut mer i skatter än som behövs för löpande utgifter. Är det, för att ta ett exempel, rimligt att staten skall ta ut högre skatter för att bedriva bankrörelse? Det sker ju nu i fråga om de statliga bostadslånen. Är det alltså rimligt att skattetrycket hålles högre därför att vi då det gäller bostäderna har en direkt statlig långivning i stället för ett kreditgarantisystem, som tillämpas i en del andra sammanhang?

För det andra går det inte för regeringen att i fråga om utgifterna bara skylla på riksdagen och själv undandra sig sitt ansvar. Det är regeringen som har den stora utredningsapparaten till sitt förfogande och som därför borde ha möjligheter att se konsekvenserna av de olika utgiftsbesluten. Trots detta är det just regeringen som lägger fram förslag om nya utgifter och om ökade utgifter, med vetskap om att den socialdemokratiska riksdagsgruppen är så lojal att den mycket sällan opponerar sig.

För det tredje är skattesystemet i vårt land långt ifrån tillfredsställande utformat. Det är att beklaga att finansministern såvitt jag förstår liksom de ledande männen inom Landsorganisationen gripits av någon underlig rädsla på grund av den kommunistiska valframgången i höstas och övergivit skatteberedningens förslag. Detta förslag var dock en kompromiss mellan olika uppfattningar i en representativ församling, där talesmän för oppositionen och regeringspartiet resonerat sig fram till förslag som de kunde ställa sig bakom, men dessutom förslag som representanter för olika löntagarorganisationer samt för jordbrukare, för småföretagare och arbetsgivare över huvudet kunnat ena sig om.

Regeringen hade här möjligheten att lägga fram en proposition som den kunde få allmän anslutning till men har försummat detta.

Som det nu är har Sverige i jämförelse med andra nationer i världen ett rekordartat högt skattetryck. Detta framgår bl. a. av uppgifter om skattetrycket som OECD varje år sammanställer rörande de anslutna länderna. Det framgår av den statistiken att Sverige ligger i särklass i fråga om de direkta skatterna. För år 1963 uppgick de direkta skatterna i Sverige till inte mindre än 17,5 procent av bruttonationalprodukten, medan det närmast kommande landet i Europa, nämligen Norge, hade 13,4 procent.

Försprånget är här så betydande att Sverige kommer att inta tätplatsen även när det gäller summan av direkta och indirekta skatter, nämligen 30,2 procent mot 28,3 procent för Norge. Det är först om man tar med socialförsäkringsavgifterna, som i Frankrike utgör 13,1 procent mot 5,7 procent för Sverige, som Sverige får ge upp tätplatsen — Sverige har 36 procent mot 36,4 procent för Frankrike. Det förtjänar i detta sammanhang att erinras om att det i likhet med Sverige under senaste världskriget neutrala Schweiz blott kommer upp i 20,7 procent totalt, men så har också Schweiz kunnat hålla sitt penningvärde på ett helt annat sätt än Sverige.

De siffror som jag här anfört gällde för 1963. För år 1965 har vi kommit upp ytterligare en procent eller till 37 procent — detta enligt en uträkning inom finansdepartementet — och därmed har vi väl slagit världsrekord i skattetryck, hur vi än räknar.

Är det då inte på tiden att vi börjar besinna oss? Måste vi inte för statens del liksom i fråga om ett enskilt hushåll säga oss att man får ta de utgifter man orkar med och spara en del utgifter till de kommande åren? Djärva mål kan naturligtvis vara bra ibland, men jag undrar om inte klokhet och en viss försiktighet också är på sin plats.

Det finns flera anledningar till att vi inom högerpartiet vill begränsa den fortgående skatteskärpningen. Först och

främst vill vi att människorna själva skall få behålla mer av de inkomster som de många gånger med stor möda arbetat ihop. Vi vill ge individen större frihet men samtidigt också större ansvar.

En annan anledning är att de höga statsutgifterna och de därmed följande höga skatterna verkar inflationsdrivande. Dels föder de kompensationskrav hos människorna, med högre löne- och inkomsthöjningar som resultat än som motsvarar produktionsökningarna, dels stiger kostnaderna inom näringslivet, med resultat att våra företagare och jordbrukare kommer i ett sämre konkurrensläge gentemot utlandet, vilket i sin tur kan leda till ekonomiska svårigheter.

Med hänsyn bl. a. till det jag här anfört har högerpartiet till årets riksdag lagt fram ett budgetalternativ med besparingar och inkomstökningar på tillsammans cirka 800 miljoner kronor. I anslutning härtill har vi påyrkat skattesänkningar med cirka 900 miljoner för helt budgetår. Det innebär att endast 270 miljoner kronor tas i anspråk för budgetåret 1965/66. Härav följer en kraftig budgetförstärkning under det kommande året, som i sin tur skapar underlag för ett lägre skattetryck under därefter följande budgetår.

Vidare har vi föreslagit att en parlamentarisk besparingsutredning tillsättes. En sådan utredning framstår som i högsta grad nödvändig inte minst med tanke på de prognoser som finansministern presenterar i kompletteringspropositionen. Tydligt är att om ingenting görs för att hejda utgiftsökningarna blir finansministern tvungen att framställa krav om nya stora skattehöjningar.

De förslag om skattesänkning som vi vid årets riksdag har framfört har främst inriktats på att minska skatterna för barnfamiljerna samt att sänka progressiviteten för de mest vanliga arbetsinkomsterna. Men våra förslag innebär

Ang. den ekonomiska politiken
också skattesänkningar för de ensamstående i de vanliga inkomstskikten.

Bland de förslag som vi fört fram vill jag särskilt nämna att vi ansett att ett barnavdrag utöver utgående barnbidrag borde införas med 1 000 kronor per barn. Vi har också ansett att en höjning av ortsavdragen borde ske till 3 000 kronor, inte minst för de mindre inkomsttagarnas skull. Det är ett förslag som också framfördes av skatteberedningen.

Vidare har vi föreslagit att folkpensionsavgiftens maximum skall vara 800 kronor i stället för det av riksdagen beslutade beloppet 1 200 kronor.

Härutöver har vi lagt fram konkreta förslag till ändring av skatteskalorna, som innebär att det proportionella skiktet sänks från 10 till 7 procent. Förslaget innebär vidare sänkta skattesatser upp till en beskattningsbar inkomst av 60 000 kronor för gifta och 40 000 för ensamstående.

Enligt de förslag som vi framfört skulle skattesänkningarna bli betydligt större än enligt regeringsförslaget för de mest behövande. De skulle för ensamstående med en årsinkomst av 8 000 kronor ha blivit 11,4 procent för att sedan successivt falla till 0,7 procent vid en årsinkomst av 150 000 kronor. Motsvarande siffror för gifta med ett barn är 37,2 procent respektive 3,1 procent.

Jag vill emellertid understryka att vi anser det vara nödvändigt att för framtiden försöka åstadkomma ännu större lättnader i den direkta beskattningen.

När det gäller familjebeskattningen anser vi det vara angeläget att tadelningsprincipen aktualiseras ytterligare. Gränsen går nu vid cirka 35 000 kronor. Som bekant innebar skatteberedningens förslag att man skulle gå upp till inkomster av inemot 60 000 kronor.

Jag skall inte gå närmare in på företagsbeskattningen — det kommer någon av mina kolleger att göra. Jag vill endast framhålla att alla våra förslag syf-

Ang. den ekonomiska politiken

tar till att underlätta näringslivets självfinansiering och stärka konkurrensförmågan för att därigenom ge möjligheter till ökad produktion och sysselsättning.

Herr talman! Alla de förslag som vi lagt fram om såväl skattesänkningar som besparingar har tyvärr avvisats av riksdagen, men vi har i dag inte velat underlåta att i sammanfattning redovisa vårt budgetalternativ i motionsparet I: 762 och II: 892. Detta förslag har av oss i bevillningsutskottet fullföljts med ett yrkande i enlighet med reservation II, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna, att en finans- och skattepolitik i enlighet med de i motionerna angivna synpunkterna bort och bör föras i syfte att bevara penningvärdet, hejda den offentliga utgiftsexpansionen samt begränsa den enorma skatteskärpningen och sålunda förhindra de starka prisstegringarna.

I reservation III har samtliga de tre borgerliga partierna förenat sig i krav på hur den framtida skattepolitiken bör utformas. Det är av stor vikt att de tre borgerliga partierna i denna viktiga fråga har en likartad uppfattning om de stora linjerna. De krav som framförts går närmast ut på att vi skall få förslag om en reformering av den direkta beskattningen i syfte att med tillgodo-seende av bärkraftsprincipen bl. a. sänka marginalsatserna och undvika en genom inflation åstadkommen automatisk skatteskärpning. Vidare krävs en konkurrens- och konsumtionsneutral mervärdeskatt i stället för den nuvarande omsättningsskatten samt en utrensning bland punktskatterna. Dessutom krävs en översyn av förmögenhetsbeskattningen samt en reformering av beskattningen av företag och enskilda i syfte att främja enskilt sparande och ekonomisk expansion.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till de vid detta betänkande fogade reservationerna II och III.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! När nu oppositionspartiernas talesmän har yttrat sig fördömligt kort och koncentrerat, skall jag försöka följa deras goda mönster.

Jag lade märke till att både herr Lundström och herr Yngve Nilsson underströk värdet av att alla de tre borgerliga partierna nu hade kommit till en gemensam uppfattning i avseende på skattepolitiken. Det är kanske inte så där utan vidare sant. Studerar man skattemotionerna närmare finner man utan tvivel rätt stora divergenser framför allt mellan högerpartiet å ena sidan och de övriga båda borgerliga partierna på den andra.

Jag hade nöjet tidigare i dag att läsa en liten ledare, klippt ur Skånska Dagbladet för i dag, som jag tycker är rätt intressant i det här avseendet.

Man säger där att de tre borgerliga partierna egentligen bara har kunnat ena sig om en uttalad önskan om en skyndsamt samlad skattereform. Så citerar man Svenska Dagbladet, som säger att i den nu avgivna gemensamma reservationen finns dolda motsättningar. Därefter utvecklar tidningen högerns ståndpunkt i skattefrågan: Utöver det gemensamma uttalandet finns särskilda reservationer. Den gemensamma ståndpunkten är en minsta gemensam nämnare, främst med kravet på övergång från oms till mervärdeskatt.

Så fortsätter Skånska Dagbladet: »I skattefrågan har högern en annan uppfattning än centern och folkpartiet. Det går aldrig att bestrida hur finurligt man än formulerar gemensamma reservationer. De dolda motsättningarna finns kvar.»

Sedan för Skånska Dagbladet fram sina egna synpunkter och säger: »Anledningen till att de tre oppositionspartierna gjort en intetsägande gemensam reservation är förmodligen den inflammerade s. k. samarbetsdebatten. Man vill visa väljarna att man kan komma överens. Skattereservationen är emellertid ett dåligt bevis på gemensam

uppfattning. Den vilseleder väljarna. De tre partierna är icke eniga i skattefrågan. Varför skall man undanhålla allmänheten detta?»

Således konstaterar två tidningar — Svenska Dagbladet och Skånska Dagbladet — att det inte finns någon enighet i skattefrågan mellan de tre borgerliga partierna. Båda de här tidningarna kan väl med visst fog göra anspråk på att kallas partiernas huvudorgan. Nu vill jag inte utan vidare sätta likhetstecken mellan partiernas uppfattning och deras huvudorgans uppfattning, så jag ger både herr Yngve Nilsson och herr Sundin möjlighet att dementera Svenska Dagbladets och Skånska Dagbladets uppfattningar på den här punkten.

Samtidigt vill jag för egen del dementera att Stockholms-Tidningen är det socialdemokratiska partiets huvudorgan. Den skriver i allmänhet i överensstämmelse med det socialdemokratiska partiets uppfattningar, vilket är helt naturligt, eftersom fackföreningsrörelsen och socialdemokratien har så oändligt mycket gemensamt, men tidningen är helt och odelat den svenska fackföreningsrörelsens tidning och förbehåller sig rätt att föra till torgs meningar som många gånger kan gå mycket markant stick i stäv mot partistyrelsens uppfattningar och meningar. Jag behöver inte citera valda exempel för att bestyrka detta — alla känner nog till att det är på det sättet. Det skall också vara högt i tak, i varje fall i den svenska arbetarpressen.

Detta hindrar emellertid inte att Stockholms-Tidningen kanske får rätt när den säger att man får bordlägga talet om skattesänkningar för en ganska avsevärd tid framöver, kanske för en lång tid framöver. Jag vill dock säga att detta inte är någon uppfattning som den socialdemokratiska partistyrelsen eller regeringen auktoriserat.

Herr Sundin uttalade en i och för sig respektabel önskan om att budgeten skulle ha varit starkare än den är. Det kan vem som helst hålla med om. Nu

Ang. den ekonomiska politiken

har jag sagt vid flera tillfällen, och jag vill understryka det här, att den inte är så dålig att den behöver åka omkring i den borgerliga debatten som bevis för en skral finanspolitik. Så länge upplåningen håller sig vid ungefär 2 procent av budgetens omslutning och så länge de statliga investeringarna är till 90 procent skattefinansierade och till 10 procent lånefinansierade är det efter normala bedömningar fortfarande en rimligt stark finanspolitik.

Budgeten skulle möjligen kunna vara bättre, men jag har inte märkt några nämnvärda ansträngningar från oppositionens sida under den nu tillämpliga vårriksdagen att förstärka budgeten. Jag kan glädja herr Sundin med att säga att om man upprättade ett budgetalternativ enligt centerpartiets partimotioner och reservationer i utskotten i olika ekonomiska frågor, så skulle budgeten för nästa år vara cirka 40 miljoner sämre än vad den nu är, och om man skulle slå ut centerpartiets yrkande på helår, skulle det bli en budgetför-sämring på inte mindre än 500 miljoner utan att man redovisat några motsvarande inkomstförstärkningar. När herr Sundin och hans eget parti inte har visat någon energi att göra budgeten bättre, utan den energi som demonstretats haft en rakt motsatt inriktning, ligger det naturligtvis litet av fariseism i herr Sundins allmänna tal om den dåliga budgeten.

Det är intressant att herr Sundin dels i en motion och dels i anföranden vid detta och något tidigare tillfälle har uttalat sig om en teknisk utredning angående möjligheterna att göra omsättningsskatten mera flexibel, om jag får använda det uttrycket. Det gäller en möjlighet att ändra omsättningsskattens höjd utan den något omständliga procedur som nu skall iakttas, att regeringen lägger fram förslag för riksdagen och att riksdagen underkastar förslaget utskottsbehandling och debatterar det i kamrarna.

Vill herr Sundin — som jag har fattat

Ang. den ekonomiska politiken

det — sätta in finanspolitiken såsom ett mer avgörande instrument i den ekonomiska politikens arsenal och reagera mot att man via penningpolitiken demonstrierar den aktivitet som vi har fått notera på senare tid, så är ju det en respektabel uppfattning; och utifrån den ligger det en hel del i att man ger regeringen en fullmakt att utan dröjsmål hantera omsättningsskatten, så att den verkar stimulerande för konsumtionen när det skulle erfordras, respektive kontraktivt och återhållande på konsumtionen när så skulle erfordras.

Jag måste bekänna att jag med stort intresse har funderat över och tänkt igenom herr Sundins tankegångar. Jag har emellertid på minnets näthinna en ganska klar bild av hur pass besvärligt det är att genomföra dessa tankar; och jag föreställer mig att utskottets majoritet har tänkt och trott ungefär som jag. Det är ju inte så många år sedan jag med en nykterhetspolitisk motivering begärde att få en fullmakt för regeringen att justera spritpriset — utan risk för hamstringstendenser — för att sedan i efterhand få justeringen godtagen av riksdagen. De mera minnesgoda av kammarens ledamöter erinrar sig säkerligen, hur här grävdes upp Karl XI:s envælde och till och med Gustav Vasa. Åtskilliga hårda omdömen fälldes också från talarstolarna i det hör landets olika hörn. Riksdagen var alls icke intresserad av tanken utan avisade den bestämt; och jag hade självfallet att finna mig i det.

Men jag anser att det ligger åtskilligt i herr Sundins tankegångar; och det finns länder där regeringen skaffat sig den fullmakten. Englands konservativa regering med Selwyn Lloyd som finansminister skaffade sig fullmakt av parlamentet att inom en viss procentmarginal få justera omsättningsbeskattningen i konjunkturstabiliserande syfte. Och skulle herr Sundin lyckas övertala ett betryggande antal representanter för centerpartiet i denna intressanta fråga, så att de stannar i samma uppfattning

som han själv, skall jag från min sida försöka övertala ett betryggande antal ledamöter från det socialdemokratiska partiet — då är det möjligt att vi längre fram kan enas om en lösning i enlighet med herr Sundins tankegångar. Det är en djärv tanke, med hänsyn till hur hårt bundna vi är i arbetsmetoderna inom den svenska riksdagen, men det ligger åtskilligt i hans tankegångar. Jag tror inte att vi är mogna för saken nu — det är jag helt säker om — men jag är i och för sig rätt glad över att herr Sundin har väckt motionen och att problemet debatteras. Får debatten ha sin gång utkristalliseras kanhända en uppfattning som gör att man bör ta litet allvarligare på herr Sundins tankar än vi är beredda att göra i dag.

Den andra fråga av litet mera principiell karaktär, som herr Sundin tog upp, gällde tanken på en rundabordskonferens. På den punkten är, om jag minns rätt, centerpartiet och folkpartiet eniga — tanken har förts fram tidigare under årets ekonomiska debatter. Om jag personligen skulle deklarera min ärliga uppfattning, så får jag säga att jag tror att tanken mera har, skall vi säga, reklamvärde för förslagsställarna än reellt värde om man tar hänsyn till möjligheterna att omsätta den i praktiken. I sista hand är det ju ändå riksdagens kamrar som fattar de politiska beslut vilka får avgörande betydelse för ekonomisk stabilitet, framstegstakt och allt det vi lägger in i den ekonomiska politikens sfär, alltså även prisstegringstakt och mycket annat. Det är alldeles uppenbart att vi har svårt att komma överens även i de mer interna och begränsade rundabordskonferenser som debatterna i denna sal eller kring bordet i något av våra utskott innebär. Vi har ju ständigt detta så pregnant framför oss under loppet av en riksdag, att vi diskuterar utifrån våra olika intressesynpunkter. Det ena partiet anser att politiken skall utformas så, de andra partierna menar att politiken bör utformas på ett annat sätt

— eljest skulle vi ju inte ha denna uppsjö av reservationer i utskotten och den politiska debatt tvärs över bänkarna som ständigt är på gång i denna kammarare och medkammaren.

Är det någon som tror att dessa allvarliga frågor skulle få någon annan lösning, om man vid sidan av politikererna sätter representanterna för Organisationsverige? Jag tror det inte, helt enkelt därför att jag är alldeles övertygad om att var och en går till en sådan diskussion i den ganska bestämda uppfattningen att han har specifika intressen att bevaka — kårintressen, yrkesintressen — som skiljer sig från andras intressen vilka har sina egna företrädare vid rundabordskonferensen. Vi kommer ju inte ifrån intresse motsättningarna mellan löntagare och företagare-arbetsgivare, och vi kommer väl aldrig ifrån intresse motsättningarna mellan jordbruksproducenten och konsumenten. I detta så organisationsfullständiga samhälle som vi lever i har ju på senare tid också utvecklats intressekollisioner mellan olika intresseorganisationer på det renodlade löntagarområdet. Även det är en realitet. Man skulle gå till en sådan konferens i akt och mening att man har sina uppdragsgivares intressen att bevaka, och när det gäller att dela den kaka som nationalprodukten utgör och att diskontera den utdelning i kakan, som man optimistiskt kan räkna med, är det klart att representanterna för intresseorganisationerna i detta Organisationsverige i första hand frågar sig: Hur går det för min grupp, är dess intressen tillgodosedda eller inte? Ingen är väl beredd att göra avkall på sin rätt, och i allmänhet betraktar man sin rätt något subjektivt. Ingen anklagar vederbörande för det; man vill ha sin rätt och helst litet till, om man skall vara tillfredsställd. Det är från dessa utgångspunkter man i regel går till en diskussion.

Jag tror inte heller att ett inflytande från representanter för Organisations-

Ang. den ekonomiska politiken

sverige skulle pacificera de politiska intresse motsättningar som vi dagligdags demonstrerar i våra debatter i kamrarna och i utskotten. Vi kommer att förbehålla oss rätt att hävda dessa intressen även i fortsättningen. Det är för mycket begärt att intresserepresentanterna dels skall se bort från sina egna intressen och dels pacificera politikerna när det gäller deras intresse. Drömmen om alla betande i samma hage i största frid och vänskap är inte realistisk i vår tid, i den atmosfär i vilken vi lever.

En rundabordskonferens kan nog ha sitt värde vid vissa tillfällen. Vi har provat den formen — det vill jag villigt erkänna — två gånger under efterkrigstiden. I slutet av 1940-talet samlades representanter för alla politiska partier kring det runda bordet för att diskutera sig fram till en samlad lösning på det samhällsekonomiska fältet. Första gången vi samlades var inför Koreakrisens brutala förändringar i den samhällsekonomiska utvecklingen. Vi misslyckades kapitalt, det blev inte ett dugg av det hela — jag var själv med. Vi gjorde ett nytt försök med en konferens år 1959 när det budgetmässiga perspektivet var sådant att regeringen ansåg att införandet av en omsättningsskatt, en allmän konsumtionsbeskattning, utgjorde den enda möjligheten att rädda nationen och att återställa statsfinanserna i ett sunt skick. Vi hade under våren ett flertal sammanträden. Vi fortsatte träffen på hösten efter sommarferierna. Det var helt sterila överläggningar. Vi låg väl för mycket i våra skyttegravar — ja, även om det låter litet pretentiöst kan jag väl säga att regeringen hade gått ur sin skyttegrav och redan den 11 januari sagt att en allmän omsättningsskatt var den enda möjligheten att klara statsfinanserna. Men vi fick inget svar, inget gehör, utan vi fick mot en enhällig opposition driva igenom denna beskattning med hot om regeringsavgång. Det var således det andra försöket till

Ang. den ekonomiska politiken

en rundabordskonferens under efterkrigstiden, och även det misslyckades kapitalt.

Med dessa erfarenheter bör vi — om vi skall vara ärliga — inte tro på något resultat av en rundabordskonferens under de mera normala förhållanden som vi har i dag. En uppgörelse över partierna, över alla organisationsintresse-motsättningar, kan vi möjligen få till stånd när krigets flammor hotar att slicka våra knutar eller när vi står inför en absolut nationell ekonomisk katastrof. Ingen av dessa båda situationer föreligger i dag. Vi har inte någon sådan dramatisk bakgrund som ger anledning till att samlas vid en rundabordskonferens.

Såsom jag sade inledningsvis har jag kommit till den uppfattningen att talet om en rundabordskonferens mera är ett utspel för publiken. Jag tror inte att vederbörande motionärer själv ärligt innerst inne tror på att en sådan skall ge någonting.

Jag skall också bemöta ett par av de synpunkter som herr Yngve Nilsson anförde. Först vill jag emellertid säga att jag inte hörde hela det inlägg som herr Lundström hade, men i varje fall herr Sundin ansåg det vara onödigt att repetera hela den skattediskussion som vi hade tillfälle att föra tidigare i kammaren denna vår, och förmodligen hade herr Lundström samma uppfattning eftersom hans anförande stökades undan så relativt kvickt. Däremot tog herr Yngve Nilsson upp en hel del av högerpartiets skatteförslag, antagligen i ett behov av att redovisa en särprägel i förhållande till centerpartiet och folkpartiet. Även han slutade med en deklaration om den största borgerliga samstämmighet och enhällighet i dessa frågor. Om man emellertid studerar högerns skatteförslag, finner man att väsentliga skillnader föreligger. Högern kommer tillbaka med hela sin avdragsförslagsserie: skattefria barnavdrag, skattefria bostadssparandeavdrag, utbildningssparandeavdrag och aktiespa-

randeavdrag. Högern lägger vidare fram en rad förslag på företagsbeskattningens område, som den är ensam om. Man kallar det för dubbelbeskattning av aktier. Jag skulle vilja säga att man vill bli fri från den skatt som bolagen för närvarande får betala på sitt portfölj-innehav av främmande aktier. Jag har inte funnit att centerpartiet och folkpartiet har följt med på den punkten. Det är en reform, herr Yngve Nilsson, som kostar ungefär 300 miljoner för statskassan. Barnavdraget på 1 000 kronor per barn kostar statskassan 350 miljoner. Högerns skatteförslag för kommande budgetår är ungefär likvärdigt med regeringens förslag. Man försöker göra gällande att högerns förslag innebär en förstärkning av budgeten, men vid en noggrannare beräkning håller inte det påståendet.

Med högerns förslag utslagna på ett helt år däremot blir det en försämring av budgeten i förhållande till regeringsförslagen på 1 220 miljoner kronor. Det är ingen tvekan om att detta — för att vara mild i uttrycket — är en underlig linje, om man samtidigt går ut och talar om nödvändigheten av att stabilisera ekonomin i samhället och för en lång plaidoyer om prisstegringarna.

Herr Yngve Nilsson ägnade en del av sitt anförande åt internationella jämförelser med avseende på skattebelastningen, och i och för sig var hans siffror riktiga. De var tagna ur OECD:s statistik. Om man väger samman allt som skall vägas samman i en skatteberäkning, d. v. s. direkt skatt, indirekt skatt och sociala avgifter, ligger Sverige bland toppländerna. En nation ligger högre, och jag tror att herr Yngve Nilsson också lagt märke till det, men jag kan säga att variationerna är relativt obetydliga. Man bör dock alltid göra vissa reservationer i fråga om internationell statistik.

Fem välutvecklade industrinationer i Europa har ett totalt skattetryck som varierar mellan i runda tal 34 och 36,5 procent av bruttonationalprodukten.

Ang. den ekonomiska politiken

Sverige ligger inte först bland dem, men ordningen kan växla från dag till annan. Danmark ligger relativt lågt i dag, någonstans på 27 å 28 procent. Å andra sidan ligger det på danska parlamentets bord ett förslag till en genomgripande skattereform som innebär en kraftig total skattehöjning över den indirekta beskattningens väg. Danmarks siffror kommer att se annorlunda ut, om förslaget blir antaget.

Jag skulle helst inte vilja uppehålla mig så mycket vid den internationella statistiken, ty det finns så många reservationer att göra vid sådana här internationella jämförelser, men jag fäste mig vid att herr Yngve Nilsson nämnde Schweiz. Där har man låg skatt och liten prisstegring, sade herr Nilsson. Det sista är emellertid en sanning med mycket stor modifikation. Schweiz har under de senaste fem åren haft en årlig prisstegring på 3 procent. Den svenska prisstegringen har varit 3,5 procent. Skillnaden är inte så stor att man behöver anföra Schweiz som något speciellt efterföljansvärt exempel.

Vidare tycker jag att det vid sådana här jämförelser är viktigt att ta hänsyn till vad en nation har att betala skatt med och att leva på, och då är det ju bruttonationalprodukten utslagen per invånare som är avgörande. Gör man den jämförelsen och fortfarande arbetar med OECD:s statistik så finner man att Sverige har den största bruttonationalprodukten per invånare i hela Europa. Siffran för Sveriges del överträffas bara av Nordamerikas Förenta Stater och mycket knappt av Kanada. Finns det således en hygglig slant att dela på, så är det ju klart att skattebördan inte känns så tung som om nationalprodukten är avgjort mycket sämre. Det bör nog tas med vid en sådan här bedömning.

När jag läste igenom högerpartiets motion, fäste jag mig vid ett slags teoretisk filosofi av följande art: Om man har en hög beskattning, så får man en hög prisstegring, ty en hög beskattning

driver fram kostnadsstegringar i produktionen, och sedan skall löntagarna kompensera sig, och då blir det kostnadsstegringar på den sidan. Skulle man dra ut konsekvenserna av det resonemanget, skulle följaktligen en låg skatt ge en låg prisstegring.

Jag skulle vilja rekommendera herr Yngve Nilsson att fortsätta med exempel från den internationella statistiken. Danmark har nu den lägsta skatten i Norden, men Danmark har därjämte den odiskutabelt högsta prisstegringen i Norden med drygt 5 procent i medeltal per år under den senaste femårsperioden. Det går inte att göra så enkla konklusioner och sammanfattningar som högern försöker sig på. Livet är annorlunda, det skall man finna om man gör sig besvär att titta på det.

I botten på denna argumentering finns resonemanget att om vi bara sänker skatterna så slipper vi ifrån prisstegringarna, d. v. s. man hamnar alltid vid en skattereform, och högern säger: Låt oss få den generella mervärdeskatte!

Framtidsperspektivet ger emellertid klart vid handen att vi har väldiga kostnader att tas med framöver. Den långtidsbudget som är presenterad för riksdagens ledamöter visar tydligt de åtaganden vi redan har gjort på bl. a. försvarets område. Därtill har överbefälhavaren presenterat ett förslag för den nya fyraårsperioden. Jag skall inte ge mig närmare in på det förslaget utan jag skall inskränka mig till att säga att det är ett förslag. Men jag kan illustrera förslaget med att säga att skulle riksdagen acceptera överbefälhavarens tankegångar, så betyder det att vi på fyra år skall satsa 1 025 miljoner kronor mer än om vi fortsätter med försvarskostnadernas ökning i samma takt som under den gångna fyraårsperioden. Vi vet också allesammans att vi har bestämt oss fram till 1968 att höja folkpensionerna varje år, och vi har för bara någon vecka sedan beslutat om en utredning som skall sätta sig ned och

Ang. den ekonomiska politiken

fundera över hur vi skall ha det med standardhöjningen för folkpensionärerna efter 1968. Vi vet vidare att folkpensionärernas antal ökar med 18 000 å 20 000 varje år. Vi vet att det tillkommer indextillägg och att vi här har en automatisk utgiftsökning, som drygt räknat kan uppskattas till 250—300 miljoner kronor per år. Vi vet att våra ungdomars väldiga studievåg rullar fram över gymnasiet och inte slutar där utan fortsätter till högskolor och universitet. Vi är väl bara i början även i detta avseende. Vem som helst kan sätta sig ned och för sig själv göra en prognos över vad vi behöver för vägbyggandet, utvecklingen av hälsovården och mycket annat. Vi har väldiga krav framför oss.

I en sådan situation har vi ju att ta konsekvenserna. Det är ungefär vad som är redovisat i den långtidsbudget som har presenterats riksdagens ledamöter. Jag tror inte att man mot bakgrunden av detta kan ta allvarligt på högerns mycket ostentativa anspråk på kraftiga och radikala skattesänkningar, även om högern har gjort vissa ansträngningar att presentera en inkomsttäckning för sina förslag. Jag erinrar om att högern ville sälja LKAB-aktier och på den vägen skaffa sig 150 miljoner kronor. Nu kan jag kanske göra den kommentaren att en sådan försäljning är en engångssak. Utgifterna är däremot ingen engångssak, och man kan bara sälja LKAB-aktierna en gång. Det är en kort stund av glädje och lycka, för att citera Hemingway i en av hans mera intressanta noveller.

Högern vill även skaffa pengar på andra vägar, nämligen via bostadspolitiken. Jag tillhör inte dem som gör gällande att de nuvarande räntesubventionerna är av bestående karaktär, men jag tror att det vore alldeles orimligt att gå fram så radikalt som högern har föreslagit i sin motion, vari högern har kommit på andra vägar än de båda övriga borgerliga partierna. Jag tror inte att vi tål — fortfarande från den ut-

gångspunkten att vi inte vill avläsa alltför kraftiga höjningar av levnadskostnadsindex — en 20-procentig brutal höjning av hyresnivån i det bostadsbestånd som nu är statssubventionerat eller i nyproduktionen, och vi vill bibehålla en bostadsproduktion av rimlig omfattning. Även detta högerns försök till sparande ligger väl mera på det abstrakta än det verkliga planet.

Vad som ytterligare är intressant är ju hela raden av liberaliseringar på företagsbeskattningens område. Jag har talat om dubbelbeskattningen på bodelagsaktier. Jag skulle kunna gå vidare och tala om kravet på en starkare liberalisering av avskrivningsreglerna för varulager och kravet på att man skulle få räkna med återanskaffningspris vid anskaffning av maskiner samt skattefri avsättning till investerings- och utjämningsfonder. Bara i detta fall kommer man upp till ett bortfall i statens inkomster som överstiger 500 miljoner kronor. Där finns inga kompenseringar inkomstanskningsförslag.

Jag har uppehållit mig litet grand vid detta, herr talman, dels för att understryka skillnaderna, tvärt emot alla deklamationer, i det borgerliga skatteutspillet och dels för att understryka att högerns önskeprogram är dåligt förenligt med den så viktiga och avgörande frågan om att bibehålla ekonomisk stabilitet i detta land.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern bör ju ha uppmärksammat att jag på intet sätt uttryckte mig som om vi inom hela borgerligheten är eniga om hur skatterna skall utformas i en framtid. Vad vi i de två reservationerna är eniga om är ju för det första att vi så snart som möjligt vill få ett reviderat skattesystem och för det andra att vi vill ha en långtidsplanering. Jag vill klart ta avstånd från det budgetförslag som högern har presenterat i sin motion. Detta behöver ju över huvud taget inte upprepas, ty både

centerpartiet och folkpartiet har tagit avstånd från förslaget under vårriksdagens gång, vilket ju framgår med all önskvärd tydlighet.

Jag vet inte hur finansministern har räknat när han kan påstå att centerpartiets budget skulle ge en massa miljoner i underskott. Så sent som i går gjordes ett sammandrag av de partimotioner som vi har lämnat, alltså de motioner som partiet är ansvarigt för. Med de skattesänkningar och ökade utgifter på olika områden som vi har föreslagit, har vi en miljon mera. Det är ju inte några pengar i en 30-miljardersbudget, men det må väl ändå vara litet dricks till finansministern i dessa stora sammanhang. Det må sedan vara hur som helst med vad Svenska Dagbladet och Skånska Dagbladet har skrivit. Jag har bara deklarerat den ställning som vårt parti har intagit till de olika frågorna.

Sedan vill jag komma tillbaka till en förmodan som finansministern uttrycker, nämligen att jag inte har kunnat övertyga mina egna. Jag erkänner gärna att jag inte har kunnat det, men mina tankegångar blir inte sämre av detta. Jag tror att de är riktiga, och jag har dessutom nu fått dem verifierade av landets finansminister såsom varande någonting som kanske förverkligas i en framtid. Detta må väl stärka en i tron, även om man tillhör ett borgerligt parti. Det som gjorde mig kanske allra mest uppmärksam när det gällde kapitalpolitiken var en siffra, som jag förmodar var riktig, nämligen att det endast är 55 procent av kreditvolymen som drabbas om en diskontoförändring sker, vare sig ändringen går uppåt eller nedåt. De övriga 45 procenten drabbas över huvud taget inte. Med tanke på den snedvridning för de olika företagen som sker i samband med en diskontoförändring, tror jag mig ha rätten på min sida, när jag förmenar att det vore riktigt att man sammankopplar kapitalpolitiken och bevarandet av penningvärdet via utgiftsbeskattningen som sådan.

Ang. den ekonomiska politiken

Herr talman! Bara en enda sak till, om jag får synda på nåden. Finansministern har kanske missförstått min motion. Jag har aldrig sagt att fullmakten skulle ligga hos den finansminister som vi har i vårt land när vi inför detta system. Jag har mycket klart sagt ifrån att vi skulle bevara riksdagens egen beskattningsrätt enligt grundlagen och delegera denna skattefråga till riksgäldskontoret eller någon annan institution.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först och främst uttrycka min glädje över att få se finansministern här vid en skattedebatt i slutet av riksdagen. Det händer inte så ofta, och jag förstår att det beror på att båda kamrarna behandlar skattefrågan samtidigt. Desto angenämare är det att se finansministern här. Men det var beklagligt att han kom så sent att han inte kunde åhöra de allra första anförandena.

Jag noterar att finansministern började sitt anförande med att åtminstone indirekt ge uttryck för en viss oro att man skulle uppfatta oppositionspartiernas samstämmighet i skattefrågan såsom varande alltför stor. I själva verket är det ju så att den gemensamma uppfattning som kommit till uttryck i reservation III gäller önskemålet om en total skattereform och ett uttalande om vad detta nya skattesystem skall syfta till. De olika syftemålen är också tydligt angivna i reservationen.

Jag tror inte att man kan säga att detta är en betydelselös fråga. Det är en utomordentligt viktig sak att oppositionen är enig om detta, som dock gäller den framtida utformningen av skattesystemet och dess syften. Att det sedan finns skillnader mellan högerns å ena sidan och folkpartiets och centerterns synpunkter på skattefrågan å den andra, är ju så känt att det inte behöver upprepas. Jag vill dock säga att man nog kan finna en ganska gemensam grundsyn, även om spörsmål rörande skatteuttagets storlek och utform-

Ang. den ekonomiska politiken

ning på kort sikt och vissa andra saker är föremål för skiljaktiga meningar mellan oss och högern.

Beträffande inflationen tycker jag att det är synd att statsmakterna i icke ringa utsträckning använder inflationen utomlands som måttstock för vad vi skulle kunna tillåta oss här i Sverige. Inte minst med hänsyn till våra exportmöjligheter borde väl betydligt ambitiösare mål kunna uppställas. När man ser vilka olika förslag som framförts från regeringssidan och noterar att det gäller pålappningar, om jag får använda det uttrycket, frågar man sig: Kan i alla fall inte en rundabordskonferens i nuvarande läge ha en verkligt stor betydelse? För oss som har framfört förslaget är det verkligen inte fråga om någon reklamhistoria. Vi tror nämligen att om läget är allvarligt — och det är det onekligen, även om det naturligtvis inte är hopplöst — är det av vikt att man kan träffa representanter för riksdagens olika grupperingar och för näringslivets organisationer och överlägga.

De erfarenheter som finansministern har gjort tidigare bör inte överskattas. Jag vill t. ex. erinra om att överläggningarna inför Korea-inflationen skedde ensidigt mellan regeringen och organisationerna inom näringslivet. När oppositionen begärde att få vara med, sade regeringen nej. Dessa förhandlingar blev därför inte vad de kunde ha blivit. Även om många kommer till dessa överläggningar i princip medvetna om sina kårintressen och yrkesintressen, som finansministern säger, tror jag ändå att det betyder oerhört mycket, om alla parter konfronteras med situationen och man kan överlägga i lugn och för för att försöka nå fram till något rimligt resultat. I varje fall tycker jag inte att frågan är av den arten att man kan vifta bort den och säga att det inte tjänar någonting till. Situationen är ändå så pass allvarlig att det kan vara värt att göra ett försök med en rundabordskonferens.

Herr NILSSON, YNGVE, (h) kort genmäle:

Herr talman! Vi är fullständigt på det klara med att om vi skall få bukt med kostnadsläget här i landet, måste vi undvika en ännu längre gående inflation. Då måste vi angripa problemet direkt. Vår uppfattning är att vi måste minska den ställiga expansionstakten. Då kan vi också få råd att sänka skatterna och därigenom ge impulser för ökade insatser, vilket i sin tur kan resultera i att vi får in mera pengar utan att behöva höja skatten.

Finansministern säger att det förslag som högerpartiet framlagt inte är tillräckligt underbyggt. Men vårt förslag innehåller dock besparingar på ungefär 840 miljoner kronor. Vi är också på det klara med att för det budgetår som vi nu talar om, nämligen nästa budgetår, är vår alternativbudget minst lika stark, ja, några miljoner kronor starkare än regeringens. Jag vill bestämt tillbakavisa finansministerns resonemang om att vi inte skulle ha lagt fram en underbyggd budget.

Finansministern uppehöll sig vidare vid vad som skiljer högern och de andra borgerliga partierna åt. Det är ju egentligen inte det vi skall tala om nu, herr finansminister, utan vi skall tala om vad som skiljer högerpartiets politik från den socialdemokratiska politiken. Jag tror att de borgerliga partierna kan förena sig om många ting.

Vad beträffar klippen ur Svenska Dagbladet vill jag framhålla att i varje fall Svenska Dagbladet inte ägs av partiet, ehuru väl tidningen för partiets talan, men vi kan inte diktera vad tidningen skall skriva i sina ledarspalter. Slutligen vill jag framhålla att när finansministern tog upp dessa ting så var det väl för att han måste tala om Stockholms-Tidningen — och dessutom är det ju känt att man skall försöka söndra för att kunna härska. Det är väl det som finansministern vill göra i detta fall.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! De båda senaste inläggen kan jag måhända gå förbi mycket snabbt. Det tycks ju vara så att vi alla har ett behov att frigöra oss partimässigt från vad till oss nära anslutna tidningar skriver. På denna punkt kan vi göra den allmänna deklARATIONEN att detta väl är riktigt i ett land med självständiga tidningar och pressfrihet. Men, om man skall vara noggrann, händer det naturligtvis att både Svenska Dagbladet för högern och Skånska Dagbladet för centern har några grader mer av huvudorgan för dessa partier än vad Stockholms-Tidningen har för socialdemokratien.

Men det var herr Sundins förklaring som jag tyckte var ytterst intressant. Han sade att hela förslaget att söka få en snabbare och mera följsam konsumtionsbeskattning för att därigenom balansera växlingarna i det ekonomiska livet hade han fört fram inte i tanke att regeringen skulle sköta denna sak utan riksgäldskontoret. Ja, det är en utomordentligt intressant tanke. Skulle det då innebära att om man inte gillar den förda politiken, om det fortfarande blir vissa prisstegringar och man är förargad över en skatthöjning som denna följsamma omsättningsskatt skulle innebära, så skulle man komma i den originella situationen att finansministern skulle kunna gå omkring som den pensionerade stinsen: »Nu skäller de, men det rör inte mig. Nu hejar de, men det rör inte mig.» Det är i stället min vän Ringström, direktören i riksgäldskontoret, som inte fattar riktigt att han skall sköta politiken så att vi får ett hyggligt skattetryck och en bibehållen prisstabilitet.» Eller har man alternativt tänkt sig att den samlingsregering som riksgäldsfullmäktige är skulle sköta dessa frågor vid sidan av regeringen och regeringens ansvar för den ekonomiska politiken?

Det är utomordentligt intressanta konstitutionella frågor, som herr Sundin drog fram i sitt senaste inlägg, och

Ang. den ekonomiska politiken

jag förstår utskottets tveksamhet, om jag utgår ifrån att herr Sundin avgett liknande deklARATIONER även i utskottet. När man därför inte velat lyssna till herr Sundins tankegångar utan avstyrkt hans motion och förslag, så är det nu för mig mycket mera begripligt. Jag måste erkänna att hur välvillig jag än var i mitt första inlägg, är jag efter det senaste förslaget från herr Sundins sida utomordentligt tveksam om hur detta skall redas ut — tyvärr.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det var väl skådespelaren — finansministern som uppträdde i det senaste inlägget, ty om man vill göra en sak till en omöjlighet med stöd av makten, blir det en omöjlighet. Men jag vill, herr finansminister, påminna om det samband — även om det egentligen inte skall finnas — som föreligger mellan riksbanken och regeringen. Jag tror nämligen inte att en sådan institution, som lyder direkt under riksdagen, på något sätt skulle gripa in i finansministerns ämbetsutövning vid olika tillfällen, utan jag förmodar att det skulle kunna bli en rätt god harmonisering.

Hur var det egentligen när vi fick riksbanken? Jag läste för ett tag sedan i en uppslagsbok, att det gick så till att det fanns en del småkungar som inte kunde sköta statens kassakista. Nu skall inte finansministern på något sätt tro att jag vill komma med insinuationer i detta sammanhang när jag talar om att man via en indirekt beskattning skulle kunna bevara ett fast penningvärde. Men det finns ju ändock en viss likhet. Vi har ju nu fått riksbanken som skall sköta de penningpolitiska åtgärderna. Genom det förslag som jag framlagt i motionen skulle det fortfarande — som jag ser det — kunna bli en god harmonisering.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag vill börja med att — i likhet med flera andra talare på

Ang. den ekonomiska politiken

oppositionssidan — uttala min tillfredsställelse och glädje över att de tre borgerliga oppositionspartierna kunnat förena sig om en gemensam reservation angående en samlad skattereform.

Reservationen vittnar om — därom är jag ense med herr Lundström — att de tre partierna utgår från en enhetlig grundsyn i fråga om väsentligheterna på skatteområdet. Trots finansministern hyser jag den övertygelsen, att en sådan gemensam grundsyn finns — skilligheterna har legat mera i bedömningen av det aktuella budgetläget.

Jag hyser den förhoppningen att de tre partierna med förenade krafter skall kunna driva sin linje på detta område — en linje där utformningen av progressivbeskattningen i mellanlägena intar en central plats. Endast genom ett enigt uppträdande kan vi vinna respekt och framgång för våra reformkrav.

Jag skall emellertid i fortsättningen inte gå in på skatternas utformning — riksdagen har ju redan fattat beslut om de förslag som här framlagts; det är ju ett faktum — utan i stället tillåta mig några allmänna reflexioner rörande den statliga budgetpolitiken sedd ur långtidsperspektiv och rörande den roll som finanspolitiken spelar för den samhällsekonomiska balansen och för penningvärdet. Tyvärr har det senaste årets penningpolitik och finanspolitik icke riktigt hållit takten med varandra — jag har tidigare talat härom.

Jag vill uttala mitt erkännande av den vid kompletteringspropositionen fogade långtidsbudgeten för perioden fram till 1969/70 som ger en värdefull belysning av utvecklingen av statsutgifter och statsinkomster. En svaghet är att det kanske är svårt att få riktig klarhet om utvecklingen av driftinkomster och driftutgifter, eftersom beräkningarna i det närmaste helt går i totalbudgetens tecken. Särskilt värdefullt är att denna uppställning klarlägger de inteckningar i det framtida resursutrymmet som existerar till följd av beslut, fattade av statsmakterna. Det

gravationsbevis, som denna långtidsbudget utgör, är en ganska skrämmande läsning även för den som är något insatt i sakhållandena.

Långtidsbudgeten åskådliggör att statsutgifterna växer i en väsentligt snabbare takt än statsinkomsterna och även växer i en snabbare takt än den beräknade produktivitetstillväxten. En markant försämring av totalbudgetsaldo inträder framför allt för budgetåren 1966/67 och 1967/68. För förstnämnda budgetår — 1966/67 — blir försämringen ej mindre än 2 250 miljoner kronor. Underskottet beräknas till närmare 3 miljarder. För budgetåret 1967/68 växer detta underskottsaldo till närmare 4 miljarder. Detta visar med all önskvärd tydlighet, att det totala resursutrymmet icke är tillräckligt för att fullfölja den statliga politiken på nuvarande ambitionsnivå och än mindre ger möjlighet till att tillgodose de växande ambitionerna för framtiden. Frågan blir akut redan vid nästa års riksdag. Dyrbara reformer på sjukförsäkringens och tandvårdsförsäkringens område har bl. a. aviserats, liksom även en förkortning av arbetstiden. Men i rådande läge får tydligen staten liksom den enskilde åtminstone i någon mån söka rätta munnen efter matsäcken, om vi inte skall hamna i en forcerad inflation. Jag är medveten om att vi inte lever i ett statiskt samhälle utan i ett dynamiskt och att växande krav i detta samhälle ställs och måste tillgodoses på betydelsefulla områden av den offentliga sektorn, framför allt när det gäller utbyggnaden av den samhällsinfrastrukturen — för att använda en modern och målande nationalekonomisk term — med tyngdpunkten lagd på investeringsområdet. Men det kan då bli erforderligt att man i stället håller tillbaka expansionen på andra samhällsområden och där dämpar ner de s. k. ambitionerna. Icke minst på utbildningsområdet torde det bl. a. med hänsyn till de begränsade personella resurserna bli nödvändigt att något minska

utbyggnadstakten och att anpassa den fortsatta utbyggnaden efter de faktiska resurserna.

Att departementschefen är medveten om att problemställningen är den av mig skildrade framgår av flera uttalanden i den reviderade finansplanen. Det är i själva verket den aktuella finanspolitikens stora dilemma, eller jag kan säga dilemma för nästa statsverksproposition.

Som finansministern bäddar så får han, och tyvärr med honom hela svenska folket, ligga. Jag konstaterar det med beklagande.

Vilka slutsatser som departementschefen kommer att dra beträffande den statliga utgiftspolitiken i framtiden anges inte i kompletteringspropositionen. Det är ännu så länge höljt i dunkel. Finansplanen och kompletteringspropositionen är i detta läge något av oraklet i Delphi.

Under de rådande omständigheterna kan enligt min mening en radikal omprövning av utgiftspolitiken som sådan bli ofrånkomlig. Det går inte att kräva statliga inkomstförstärkningar hur långt som helst och lägga ytterligare tyngande bördor på skattebetalarna, som också alltmera belastas av de skattehöjningar som sker ute i kommunerna. Någonstans går dock gränsen för vad skattebetalaren rår med av den dubbla bördan. De samlade resurserna blir inte större genom att det allmänna lägger beslag på en allt större del därav.

Kraven på inkomstförstärkningar, d. v. s. höjda skatter, motiveras på regeringshåll inte bara med att statsutgifterna måste täckas, utan även med att det som ett led i inflationspolitiken är nödvändigt att genom en någorlunda balanserad totalbudget undvika att staten tar en ökad del av lånemarknaden i anspråk för det allmännas räkning, därmed hindrande näringslivet att täcka sitt lånebehov för produktiva investeringar. Ibland tillfogas här till ytterligare att avsikten är att minska köpkraften för att köpkraft och produk-

tion skall motsvara varandra. Resonemang vilar enligt min mening på en felsyn, i den mån det icke är fråga om en ren och skär illusion. Vad som i dag utan tvekan är den främsta inflationsfaktorn är expansionen av den offentliga sektorns investeringar och den offentliga sektorns växande konsumtion, som i förening med det ökade bostadsbyggandet har skapat ett efterfrågeöverskott på framför allt arbetskraft. Det är denna expansion som är det primära, statens lånebehov är det sekundära, en reflex av expansionen. Dämpas expansionen så att den håller sig inom ramen för arbetskraftstillgången minskas också lånebehovet. Situationen är denna. Antingen måste denna offentliga utgiftsexpansion hållas tillbaka eller också måste balans skapas på annat sätt, d. v. s. genom att den enskilda konsumtionen skärs ned och ökar utrymmet för investeringarna. Någon annan utväg står inte till buds.

Vissa ansatser har förvisso på sista tiden gjorts för att hålla de offentliga investeringarna temporärt tillbaka, men de motsverkas i viss mån genom ökningen av de s. k. sociala transfereringarna, vilka i sin tur skapar ökad köpkraft och ökad konsumtion samt därmed också ger ökad näring åt inflationstendenserna.

Slutligen menar man på högsta ort, urskuldande — och det är nog detta som gör att man icke på allvar griper sig an inflationsbekämpandet även på finanspolitikens område — att en måttlig inflation är det pris som vi måste betala för att upprätthålla full sysselsättning. Detta resonemang är enligt min mening en vidskepelse varken mer eller mindre. Inflationen är enligt min åsikt icke det pris som samhället måste betala för att alla dess medlemmar i produktiv ålder skall vara i arbete — de två tingen har icke med varandra att göra.

Vad jag vill komma till med detta resonemang är att vårt land måste hålla tillbaka den offentliga sektorns expan-

Ang. den ekonomiska politiken

sion och sanera statsfinanserna, om en fortsatt växande inflation skall kunna undvikas. Skattehöjningar hindrar icke inflationen i ett samhälle med full sysselsättning, där bristen på arbetskraft är flaskhalsen. De leder endast till — jag säger detta i polemik med finansministern — höjda löner och höjda kostnader. I den mån lönestegringarna går längre än vad produktivitsstegringen medger, föranleder detta i sin tur höjda priser, och så hålles löne- och prisskruben oavbrutet i gång.

Det är i dagens läge framför allt av vikt att näringslivets kapitalförsörjning tillgodoses, så att produktivitetstillväxten kan hållas på en hög nivå. En återgång till de fria avskrivningarna kan vara det bästa medlet för att ernå detta. Vårt nuvarande välstånd vilar nämligen till väsentlig del på de omfattande investeringar och rationaliseringar inom industrien som möjliggjorts av och igångsattes under den gynnsammare avskrivningsreglernas period. De senaste åren har inneburit en stagnering.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna II och III.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Efter finansministerns framträdande till försvar för sin budget skulle en utskottsrepresentant inte ha behövt göra mer än att yrka bifall till vad som föreslås i betänkandet. När jag inte använder den tekniken, är det därför att jag vill lägga vissa synpunkter på kompletteringspropositionen.

Det har sagts att budgeten är svag. Men då vill jag framhålla, att om man mäter styrkan på budgeten genom att jämföra den med budgeten t. ex. för tio år sedan, så är den framlagda budgeten stark. Utgår man däremot från att staten i nuvarande konjunkturläge inte skulle behöva låna pengar för att täcka de statliga utgifterna i vilken form dessa än förekommer, då är budgeten inte tillfredsställande. Det fattas nämligen närmare bestämt 700 miljoner kronor

för att få räknestycket att gå ihop totalt sett.

Detta lånebehov skulle vi naturligtvis ha kunnat undgå om vi antingen hade låtit bli att fatta beslut här i riksdagen i sådan riktning, som innebär ökade statsutgifter, eller — för att gå den andra vägen — hade låtit bli att minska statens inkomster.

Vi har ju under våren fattat ett beslut att sänka den direkta skatten med 740 miljoner kronor. Man ansåg att det var väldigt angeläget att detta beslut kom till stånd. Om man lägger sådana synpunkter på det hela går det mycket väl att säga, som finansministern gjorde, att det mycket väl går att försvara den budget som riksdagen nu kommer att fastställa.

I denna budget finns det ju inte bara sådana saker som man tycker mer eller mindre illa om. På sid. 24 i kompletteringspropositionen redovisas en del av det allmännas verksamhet. Det sker i samband med en långtidsprognos för statens inkomster och utgifter fram till år 1970. Man säger där, att när det gäller aktiviteten beträffande transfereringarna av statens pengar ifrån skattebetalare till olika medborgargrupper — det gäller t. ex. överföringar till hushållen i form av folkpensioner, till barnbidrag och till studerande — så finns det bara under åren från budgetåret 1966/67 fram till 1969/70 plats för ett belopp av 1 100 000 000 kronor i ökning. Denna siffra är i och för sig imponerande, men det kommer sedan en förklarande text, som säger att under budgetåren 1962/63—1965/66 har ökningen av dessa belopp uppgått till inte mindre än 3,1 miljarder kronor.

Det innebär med andra ord, att dessa slag av utgifter har ökat med 80 procent under dessa tre budgetår. Det är utgifter som jag för min del ser med stor tillfredsställelse, och gör man det på en sådan här punkt så är det klart att man får ta konsekvensen av att statens samlade utgifter också kommer att öka.

Enligt mitt sätt att se får man ställa önskemål om sådana förbättringar emot avstående från krav på skattesänkningar, som leder fram till att statens ekonomi blir försämrad.

Budgetens inverkan på prisutvecklingen har av reservanternas talesmän förts fram i olika sammanhang. Herr Lundström uttryckte saken så, att finansministern »har kapitulerat inför inflationen». Jag vill inte instämma i det påståendet. Jag är väl medveten om att finansministern utanför detta hus har gjort ett uttalande som har tolkats så, att han har ansett det skäligt med en årlig penningvärdeförsämring på 3 eller 3,5 procent. Jag vet att herr Sträng också i detta hus som finansminister har sagt, att vi har svårt att undgå en viss prisstiger, men när det gäller reella ting tycker jag för min del att finansministern är värd all högaktning för de åtgärder som han vidtar på åtskilliga områden — och långt ifrån populära åtgärder. Regeringens försök att dämpa den våldsamma konjunkturen på investeringsområdet har min stora högaktning. Detsamma gäller om finansministern inför en branschorganisations sammanträde säger ifrån vad han tycker och talar om att han inte tror att det går att fortsätta på det här sättet.

Det är inte heller populärt att säga till kommunerna att de måste begränsa sina investeringar för annars blir det en överhettning.

Det är allt åtgärder som jag tycker att man skall ha respekt för. Vi är alla på det klara med besvärligheten att nå ett resultat, men det innebär ju inte annat än att vi skall försöka att göra vad vi kan göra för att hämma en fortsatt inflationistisk utveckling.

Herr Lundström sade också att finansministern uppmanar folk att spara pengar i bankerna. Ja, det gör vi litet var! Vi hade en debatt under höstsessionen där vi tävlade med varandra om att vara sparvänliga — vi skulle understödja sparandet på alla sätt. Men fi-

Ang. den ekonomiska politiken

nansministern har ju också uppmanat näringslivet att öka aktieemissionerna. Det fattar jag inte så, att det skulle vara förbjudet för småspararna att köpa av de nya aktierna, alldeles tvärtom. Den angreppspunkten tycker jag inte har något värde.

När det sedan gäller ambitionsgraden hos regeringen och hos de olika partierna är det väl så, att om finansministern försöker att bromsa investeringarna på vissa områden så är bakgrunden den, att han vill öka investeringarna på en annan sektor, den som vi brukar benämna näringslivet. I tilläggspropositionen framhålles upprepade gånger att vi måste hålla framstegstakten. Skall vi kunna göra det när ökningen i tillgången på arbetskraft tenderar att avta, så måste vi lägga ner på maskinerna, på teknik och organisation, annars kan vi inte hålla produktionen uppe.

Så har vi alla önskemålen i fråga om skatterna. Kanske jag kan säga, att i fråga om de här föreliggande partimotionerna övervägde jag om man alls kunde ställa proposition på vederbörande förslag när utskottet skulle besluta. Varför det? Jo, därför att vi redan har fattat beslut i alla dessa frågor under värriksdagens gång, och riksdagsordningen säger att man inte skall fatta beslut två gånger i samma ärende. Rent formellt skulle man alltså inte ha ställt proposition på dessa motioner.

Å andra sidan förstår jag, att oppositionen har behov av att få fram någonting, som den kan falla tillbaka på sedan. Det blir en katalog över partiernas ståndpunkter, som man kanske får användning för i det framtida partipolitiska arbetet. Därför har motionerna redovisats på vanligt sätt, men det finns i dem inga andra yrkanden än om utredningar i olika avseenden.

Därvid har det förvånat mig att man framställer kravet på en övergång till mervärdeskatt såsom varande en skattelättnad totalt sett. Allmänna skattebe-

Ang. den ekonomiska politiken

redningens förslag hade ju till syfte att *fördela* skattebördan på ett annat sätt, men ingalunda att *sänka* statens inkomster. Kravet att man skall komma över till mervärdeskatt innebär sålunda inte att det kan bli någon skattesänkning på den vägen, men väl en omfördelning av skattetrycket.

I reservationen står det att man från oppositionens sida är ense om att tillgodose bärkraftsprincipen, d. v. s. skatteförmågan hos de olika medborgarna. Så fortsätter man med att säga, att man vill ha bort punktskatterna. Det är möjligt att ett avskaffande av punktskatterna — bortsett ifrån punktskatterna på tobak och sprit, som alla är överens om bör behållas, kan lätta i vissa avseenden. Den största lättnaden kommer dock näringslivet till godo i och med att energiskatten försvinner. Där är det emellertid ingen bärkraft, som ligger till grund för resonemanget, om man inte menar att det gäller att stärka näringslivets konkurrenskraft på exportmarknaden.

Men kräver vidare en översyn av för mögenhetsbeskattningen. Men har för mögenhetsägare i allmänhet en sämre skatteförmåga än andra medborgare? Det kan man väl inte gärna påstå.

När oppositionen sedan säger att den vill tillgodose behovet av att sänka marginalskatterna, blir det också där en konflikt med skatteförmågeprincipen. Det går inte att hänvisa till förmågan att bära skatt, när det gäller att minska marginalskatterna. De som drabbas av höga marginalskatter kommer ju upp i så pass hyggliga inkomster, att progressionen verkar, och då måste man ju säga sig, att det finns många andra medborgare, som aldrig kommer så långt. Nej, det är kanske inte så helt med de där principerna som man skriver om i reservation III.

Det sista önskemålet är en reformering av beskattningen av företag och enskilda i syfte att främja enskilt sparande och ekonomisk expansion. Herr Jacobsson stod före mig i talarstolen

och sade, att vi skall återgå till den fria avskrivningen. Men vi har ju i princip kvar den fria avskrivningen, herr Jacobsson. Vi har gjort en viss begränsning när vi sagt, att man inte får skriva bort mer än 40 procent. Och varför fick vi den begränsningen, herr Jacobsson? Jo, därför att det fanns företag i detta land, som så till den milda grad missbrukade den fria avskrivningsrätten, att det kom en reaktion från statsmakternas sida.

Och är det nu så, som det ofta sägs från denna talarstol, att svenskt äringliv har svårt att hävda sig, framför allt på utlandsmarknaden, då är det väl svårt att säga, att det i första hand är bättre avskrivningsmöjligheter som erfordras. Det fordras ju ordentliga överskott om man skall kunna göra större avskrivningar än vad de tillåtna procenten möjliggör.

När det gäller avskrivning av varulager och maskiner har vi regeln, att man kan skriva bort det hela på en kort tid. Jag har aldrig blivit övertygad om att det skulle vara det angelägnaste önskemålet att genomföra av alla dem som här har framställts.

Om man nu gör dessa energiska framstötter för att, som man säger, hindra en fortsatt expansion på den samhällliga sektorn, kommer man ju i konflikt med andra önskemål. Jag har uppfattat situationen här i riksdagen så, att om vi talar om t. ex. folkpensioner, då är alla partier ivriga och vill vara framme, och det är ju glädjande i och för sig. Men de nya förbättringarna leder ju fortfarande till nya statsutgifter. Tänk på sådana aktuella ting som studiebidragen. Då var det inget parti som sade: Här vill vi inte gå med. Tvärtom! Vi har vidare, för att ta de stora summorna, barnbidragen, för att inte tala om försvarsanslagen.

Det är nog så, herr talman, att hela denna tilläggsproposition pekar på att vi lever i ett mycket expansivt samhälle, där statens inkomster dess bättre ökar så snabbt, att vi kan hålla en myc-

ket hög reformtakt. Jag vill gärna erkänna, att vi under åren framöver kanske inte får samma möjligheter i reformarbetet med hänsyn till kostnadsidan som vi haft förmånen att ha de senaste åren, då verkliga framsteg har gjorts.

De som talar om att det inte sker någonting i vårt samhälle talar emot bättre vetande. Det sker verkligen en expansiv utveckling, som vi bör vara glada för, men det är klart att det alltjämt finns otillfredsställda önskemål. Utskottsmajoriteten har också sagt, att det i nuläget inte framstår såsom klokt att ställa i utsikt nya stora skattesänkningar, utan att vi får räkna med att betala höga skatter, men att staten också gör prestationer som är värda allt erkännande.

Jag hemställer om bifall till utskottets betänkande.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h) kort genmäle:

Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande blandade i polemik mot mig samman två ting, nämligen de fria avskrivningarna och lagervärderingsreglerna. Jag sade inte ett ord om lagervärderingsreglerna i detta sammanhang. Jag sade endast att det bästa medlet att främja en snabbare investeringstakt är att tillåta fria avskrivningar. Till stöd härför hänvisade jag också till att de investeringar, som lagt grunden till det nuvarande välståndet till väsentlig del tillkom under den fria avskrivningsrättens tid.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:
Herr talman! Endast ett par ord!

Utskottets ärade ordförande antog att skälet till att man i motionerna återupprepat en del tidigare förslag var att oppositionen hade behov av att föra fram någonting som man kunde ha nytta av framdeles.

Det är nog inte skälet till att man vid

Ang. den ekonomiska politiken

ett sådant här tillfälle gör ett slags summering av vad som förekommit under riksdagen. Kompletteringspropositionen har målat upp ett mycket intressant men ganska allvarligt framtidsperspektiv, som gör att det är fullt naturligt att man här accentuerar åtskilliga av de spörsmål som man tidigare har vidrört.

Jag anser att detta är ett betydelsefullt skäl. Det hade varit obegripligt om man inför långtidsbudgetens perspektiv icke hade erinrat om vad man tidigare har krävt när det gäller såväl inflationsutvecklingen som skattepolitiken.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Den bild som statsverkspropositionen i januari uppvisade av det ekonomiska läget framstår nu i sina grunddrag än klarare. Den totala produktionen under 1964 beräknas ha stigit med inte mindre än bortåt 7 procent — ett rekord för efterkrigstiden. Den höga siffran förklaras av en betydande produktivitetsökning, goda väderleksförhållanden och skördeutfall och av den möjlighet som vid årets början förelåg att ta i anspråk då outnyttjad kapacitet inom vissa betydelsefulla delar av exportnäringarna. Exportens roll som expansionsfaktor har ytterligare understrukits. Volymmässigt ökade exporten under 1964 med inte mindre än 11,5 procent.

Löneglidningen accelererade under andra halvåret, och hushållens inkomstökning blev därigenom högre än beräknat. Konsumtionsökningen där uppgår till 5 procent. På investeringssidan visar bostadsbyggandet och de kommunala investeringarna en så kraftig uppgång som cirka 11 procent, medan de stagnerande industriinvesteringarna blev ännu mindre än vad som preliminärt hade beräknats. Nationalbudgeten redovisar för dem en nedgång totalt sett med närmare 3,5 procent. Den bristande prisstabiliteten är påtaglig. Från december 1963 till december 1964 steg

Ang. den ekonomiska politiken

priserna för konsumenterna med ungefär 4 procent.

Innebörden är alltså att den ekonomiska tillväxten inte har kunnat åstadkommas inom ramen för samhällsekonomisk balans, vidare att den nödvändiga uppgången i industriinvesteringarna ännu inte har kommit till stånd, medan däremot de offentliga investeringarna, inklusive bostadsbyggande, fortsatt i oförminskad takt.

För den kommande utvecklingen är tecknen på bristande balans ännu tydligare. Den nu framlagda finansplanen vittnar i högre grad än de tidigare beräkningarna om vad den socialdemokratiska politiken kommer att bjuda för åren framöver. Den pekar mot ständigt ökande offentliga utgifter, och den pekar mot accelererande prisstegringar. Svårigheterna att klara kreditmarknadens problem kan väntas leda till en stram penningpolitik och tas till intäkt för behov av att ytterligare öka det statliga tvångsparandet. Men framför allt pekar den socialdemokratiska politiken mot ett alltmera skärpt skattestryck. Finansministern påstod i statsverkspropositionen i januari, att en skattelindring skulle ske för det stora flertalet familjer. Vi sade redan då att påståendet var missvisande. Nu är det moget att definitivt avföras. Om inte den socialdemokratiska politiken radikalt omläggs, så kommer verkligheten att inom en nära framtid ge skattehöjning åt praktiskt taget alla, såväl gifta som ogifta.

Uppenbarligen har regeringen rullat i gång och dragits med av en ekonomisk utveckling som den varken vill, vågar eller kan stoppa.

Högerpartiet har bestämt och konsekvent vägrat att medverka här. Enligt vår uppfattning måste den ekonomiska politiken uppläggas och föras så, att fyra krav alltid samtidigt tillgodoses, nämligen på snabb ekonomiskt tillväxt, på full sysselsättning, på prisstabilitet och på en fortgående förbättring av medborgarnas förmögenhetsförhållan-

den genom enskilt sparande. Dessa krav är vart för sig lika viktiga, och de hänger också i hög grad samman med varandra. Kräver man en snabb produktionsökning, så förutsätter detta dels att alla resurser utnyttjas så väl som det går, vilket då innebär den fulla sysselsättningens upprätthållande, dels att det enskilda initiativet, arbetsviljan och det frivilliga sparandet stimuleras. Ett frivilligt sparande underlättar samhällsekonomisk balans, och om en sådan inte upprätthålles, utan inflationen får fritt spelrum, så skapas risker både för den ekonomiska tillväxten, för den fulla sysselsättningen och för värdebeständigheten i det enskilda ägandet. Det går alltså inte att eftersätta något av kraven utan skadeverkningar.

Kravet på prisstabilitet är för närvarande i hög grad eftersatt. Finansministern brukar kalla en viss inflation tolerabel. Han gör då, som så ofta annars, en dygd av nödvändigheten, eller rättare sagt av oförmågan. Den inflation som man nu håller på att skapa till är emellertid även efter finansministerns tidigare liberala värdeskala långt ifrån tolerabel. Den framlagda budgeten åstadkommer prisstegringar av en helt annan art och storlek än tidigare. För nästa år uppskattas prisökningarna till 6 procent och mycket talar för att inte ens denna siffra är tillräcklig. Den kan mycket väl komma att stiga ytterligare när övervältringseffekterna har gjort sig gällande och kompensationskraven har fått tillgodoses.

Det bör med skärpa framhållas att denna inflationsutveckling i huvudsak är en direkt följd av den förda ekonomiska politiken. Den är resultatet av internt framkallade kostnadsökningar för företaget och enskilda.

Skall man komma till rätta med en utveckling där löner, skatter och priser växelvis jagar varandra i höjden, så måste den ekonomiska politiken ges en annan inriktning. Det går inte att skylla prisstegringarna på någonting annat än den.

Att få prisstegringarna under kontroll är väsentligt inte bara därför att ett högt kostnadsläge kan försvåra vår internationella konkurrenskraft, med alla de risker och olägenheter som detta för med sig. Det är också viktigt för att förhindra en fullständigt godtycklig förmögenhetsomflyttning i samhället, som hårdast drabbar de småsparare som har svårast att skydda sig mot ändringar i penningvärdet. Missgynnar man på det sättet spararna, så kan man inte rimligen begära att sparandet skall bli så stort som skulle vara önskvärt. Att kompensera det med statligt tvångsparande är en dålig ersättning.

Om man på allvar vill komma till rätta med inflationen, så kan man inte gå förbi bostadssektorn. Ett bostadsbyggande av den omfattning, eller kanske rättare sagt av den typ, som vi har medför kännbara påfrestningar på samhällsekonomin. Sektorn är också hårt kopplad till en mängd övriga områden och blir i själva verket ofta normerande för dessa. Störningar på bostadsmarknaden, t. ex. kostnadsökningar i bostadsproduktionen, smittar ut över hela fältet.

Därtill utgör bostadssektorn en allt besvärligare inflationshård i svensk ekonomi. Resultatet av bostadspolitikens, som högerpartiet allt sedan reglerings-systemets införande har kritiserat och som partiet varje år har framlagt alternativ till, har blivit att konsumtionen har stimulerats och produktionskostnaderna på grund av bristande konkurrens och alltför svagt mottryck har drivits i höjden.

Vad som har skett och sker är slöseri och felriktad användning av tillgängliga resurser. Det är beklagligt att bostadspolitikens i och för sig riktiga och fina målsättning om god tillgång på bostäder till rimliga priser på det viset slarvas bort — för att nu inte tala om den upprörande orättvisan mot alla dem som inte kan få tag i en bostad alls men lika fullt får vara med att betala andras bostadskostnader.

Ang. den ekonomiska politiken

Det är ett grundläggande krav ur både samhällsekonomiens och bostadskonsumtens synvinkel att bostadspolitikens läggs om. Det är nödvändigt att regeringen uppmobiliserar tillräcklig handlingskraft för att dra konsekvenserna av det som nära nog alla insiktsfulla och objektiva bedömare i dag är överens om, nämligen att balans på bostadsmarknaden mellan tillgång och efterfrågan endast kan skapas genom övergång till en fri bostadsmarknad.

Herr talman! I den reviderade finansplanen utprepar sanningen från statsverkspropositionen, att industriens investeringar måste börja stiga igen efter de senaste tre årens stagnation, om vi skall lyckas uppnå de väsentliga målen för vår ekonomiska politik.

Man säger också att statsmakterna inriktat sig på att stimulera en sådan utveckling och att skapa möjligheter för dess förverkligande. Nu beräknar man en höjning av investeringsvolymen under 1965 med 9 procent och tycks vara ganska tillfreds med denna siffra.

Jag är inte så säker på att belåtenheten är motiverad. För det första bör siffran justeras till ungefär 6 procent med tanke på att det skedde en faktisk nedgång i fjol — delvis beroende på försenade maskinleveranser, som alltså kommer i år i stället och därmed höjer procenttalet. För det andra måste siffran ses mot bakgrunden av att industriinvesteringarna stått stilla i flera år. De var faktiskt det enda som minskade i fjol, mitt i all expansionsivern över hela fältet i övrigt. Det är ett förhållande som ter sig både märkligt och farligt.

När man talar om orsakerna till de goda svenska framstegen och vår höga levnadsstandard — och även då man gör det från socialdemokratiskt håll i allvarliga sammanhang — anger man inte som förklaring till dessa lyckosamma framsteg, att vi byggt vägar och skolor och sjukhus — nej, man hänvisar, och med rätta, till det svenska ef-

Ang. den ekonomiska politiken

fektivt arbetande näringslivet och vår industriproduktions höga standard.

En reell expansionstakt av 6 procent — inte heller den siffran är för övrigt säker — och detta efter tre års stillestånd, är inte tillräckligt för att undanröja oro för framtiden.

När regeringen i kompletteringspropositionen påstår att investeringarna stimuleras, vill man verkligen sätta ett frågetecken i kanten. Visserligen höjs inte omsättningsskatten på investeringarna, men å andra sidan har det tidigare investeringsavdraget tagits bort. Att inte skärpa bromsningen kan väl knappast kallas för stimulans.

I ett avseende har dessutom bromsningen skärpts — jag tänker på finansieringsmöjligheterna. Regeringen säger visserligen i propositionen att den strama kreditpolitiken inte torde ha skapat sådana finansieringssvårigheter att expansionen förhindras. Men även inför det uttalandet måste man verkligen sätta ett frågetecken i marginalen. Vad har i så fall den strama kreditpolitiken för verkan? Menar man att den inte har någon verkan alls?

Den drabbar ju inte de andra kapitalbehövande huvudsektorerna — de är undantagna. Påståendet är således egenomligt. I själva verket träffar naturligtvis kreditrestriktionerna i högsta grad just investeringarna. Regeringen erkänner också på ett annat ställe i propositionen, att den strama penningpolitiken framför allt har begränsat kreditgivningen till näringslivet. Denna har enligt redovisade siffror nedgått med ungefär en kvarts miljard kronor. Nu är det ju så att det ökade rörelsekapital, som krävs för den höjda produktionen inom näringslivet, inte kan sparas — det måste fram; och vad som blir lidande är nyanläggandet och nyanskaffningarna. Ökade emissioner och förbättrade vinster kompenserar naturligtvis, men säkert inte tillräckligt och inte över hela fältet.

Situationen är allvarlig, och finansministerns argumentation om att stag-

nationen nu har varat så länge, att en uppgång måste komma till stånd, övertygar inte. Så enkelt är knappast problemet. Det behövs stimulansåtgärder. De av oss föreslagna ändringarna på beskattningsområdet skulle ha givit en sådan stimulans.

Högerpartiet har vid innevarande riksdag krävt en reform av beskattningen för fysiska personer. Vi har således motsatt oss regeringens uppseendeväckande åtgärd att frångå de allmänna riktlinjer för det framtida skattesystemets utformning, som man har enats om i skatteberedningen. Nu har vi, i avvaktan på att ett modernt och enhetligt system skall kunna genomföras, presenterat ett alternativ vars viktigaste element är väsentliga lättnader i progressionen och minskade marginalsatser. Tillsammans med andra skattereformer innebär högerförslaget betydande lättnader jämfört med regeringens förslag. Den huvudsakliga delen faller inom de hårt drabbade mellaninkomstskikten. Skattesänkningarna har vi balanserat genom besparingar i fråga om statsutgifterna och andra budgetförstärkande åtgärder.

Mycket starka skäl talar för en genomgripande skattereform. Det nuvarande föräldrade och pålappade systemet har genom sin starka progression — uppbyggd på gammalmodiga föreställningar — fått allt allvarligare verkningar i fråga om sparförmåga och arbetsvilja. Genom en dämpning av statsutgifterna och motsvarande skattelättnader vill vi minska trycket på samhällsekonomin, samtidigt som skattesänkningarna ges en inriktning som är direkt stimulerande på produktionen.

Vårt bestämda krav och vår i handling demonstrerade vilja, att bryta den nuvarande utvecklingen med ständigt stigande statsutgifter och ständigt höjda skatter, dikteras också av vår politiska målsättning, att alla medborgare skall få ett ökat utrymme för förmögenhetsägande, uppbyggt genom personligt sparande. Vi har i detta syfte föreslagit en

Ang. den ekonomiska politiken

serie av åtgärder, alla med avsikt att underlätta och premiera det frivilliga sparandet. Dessa förslag måste ses sammanfattat. Deras totala effekt skulle ha blivit en ökad tillgång på kapital, ett effektivare utnyttjande av detta kapital och ett ökat direkt delägarskap i näringslivet för allt större grupper av medborgare.

Så några ord om framtidsperspektivet. Den reviderade finansplanen, och inte minst den långtidsbudget som är fogad till denna, bjuder här på intressant läsning. Tecknen framstår allt klarare på en utveckling mot en i fortsatt, eller snarare accelererad, takt svällande offentlig sektor och självfallet då ett motsvarande minskat inflytande för den enskildes önskemål. Något intresse kan inte spåras för att öka de ekonomiska framsteg skall kunna ge ett i samma takt ökat utrymme för individen att tillgodose sina särskilda intressen. Stora skattehöjningar och ökat tvångssparande det är vad den socialdemokratiska framtiden bjuder. Varje tanke på skattesänkningar avvisas, liksom kraven på en omfördelning mot indirekt beskattning.

Som vanligt anläggs helt stillastående betraktelsesätt på skatteunderlagets tillväxt. Finansministern förutsätter att detta skall öka, i ungefär samma takt som hittills. Efter att så ha räknat ut graden av utgiftsansvällning, kommer han fram till hur stort behovet av skatter är. Detta är enligt vår mening ett alltför statistiskt sätt att se saken. Skatteunderlagets tillväxt är visst inte fixerad. Den är inte bara beroende av den produktionsökning som man kan få ut utan också av hur skattepolitiken och den ekonomiska politiken över huvud taget är inriktad på att stimulera den enskildes insatser. Vi är för vår del övertygade om att en skattereform av det slag som vi förordat skulle ha en så stimulerande effekt, att skatteinkomsterna i kronor räknat avsevärt skulle öka, med andra ord att en skattesänkning, som är

riktigt avvägd, mycket snart finansierar sig själv.

Samma statiska betraktelsesätt anläggs på sparandet. Regeringen förutser ökade kapitalbehov i framtiden, vilket säkert är en riktig bedömning. Slutsatsen härav kan vi däremot inte instämma i, nämligen att ett ökat tvångssparande därför kan te sig ofrånkomligt. Vi anser precis tvärtom. Vi anser att det från alla utgångspunkter är riktigare och bättre att stimulera det enskilda sparandet genom att låta skattepolitiken och den ekonomiska politiken göra ett ökat och utspritt sådant sparande lockande.

Vi kan allmänt sett inte acceptera finansplanens betraktelsesätt, att den offentliga sektorn hela tiden skall expandera snabbare än den enskilda. För fem år sedan tog skatterna till stat och kommun ungefär 32 procent av bruttonationalprodukten — ATP-avgiften då inräknad. I år är motsvarande siffra 37 procent.

Stat och kommun måste liksom alla andra — företag och enskilda — hålla tillbaka sina anspråk. Det behöver visst inte betyda något stopp för utveckling och reformer. En oförändrad andel skulle medge en ökning på bortemot 2 miljarder kronor om året. Att hålla sig inom den ramen borde inte vara omöjligt.

Det är denna inställning och vetskapen om framtidens begränsade resurser i fråga om arbetskraft och kapital som starkt motiverar den besparingsutredning som vi från högerpartiets sida har förordat. Det är nu hög tid att ta upp till allvarlig diskussion frågan om *hur* resurserna bör fördelas och *var* besparingsåtgärder lämpligen skall sättas in. Det torde då också bli självklart att man måste ge sig på frågan om finansieringen av reformer och service inom den offentliga sektorn. Det är mycket som tyder på att det kan bli nödvändigt att i allt högre grad låta prismekanismen där reglera tillgång

Ang. den ekonomiska politiken

och efterfrågan och låta konkurrensen mera spela in. Vad som måste eftersträvas är en väl avbalanserad samhällsverksamhet — inte så kallade reformer, som blir skrivbordskonstruktioner eller leder till köbildningar och orättvisor.

Herr talman! Jag har nu försökt att skissera upp högerpartiets uppfattning om hur den svenska ekonomiska politiken bör drivas och på sikt bör vara inriktad. De konkreta ställningstagandena i samband med kompletteringspropositionen har herrar Yngve Nilsson och Gösta Jacobsson redan motiverat. Jag ber att få instämna i vad de har sagt och yrka bifall till reservationerna II och III till bevillningsutskottets betänkande nr 36.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Under ett tjugotal år har den ekonomiska utvecklingen i vårt land varit god. Produktionen har ökat i jämn takt och därmed gett möjligheter till höjd levnadsstandard i form av ökade socialförmåner och kortare arbetstid. Det är särskilt att observera — kanske i synnerhet för regeringspartiets företrädare — att denna utveckling har varit ganska jämn, vilket borde ha skapat möjligheter för en bättre planering.

Det är dessa två saker jag här skulle vilja säga några ord om, alltså den höjda produktionen och utnyttjandet av de förmåner som en höjd produktion kan ge.

Det är självfallet — det skall jag inte orda mycket om — att en stor del av våra resurser bör användas för investeringar; i synnerhet bör de användas för att vi skall kunna bygga upp den framtida produktionen och skapa möjligheter för ännu bättre förhållanden. Det har påpekats från min sida tidigare, och nu senast också av

herr Virgin, att industriens investeringar är ett allvarligt problem. Stagningen i investeringstakten är ett av de verkligt besvärliga ting vi har att tänka på. Här måste vi se till att det blir en annan ordning, som leder till ökade investeringar. Det är uppenbart att konsumtionen alltid har en tendens att ta alltför stor del av den kaka som vi gemensamt får, men den sidan av saken skall jag inte tala om så mycket nu. Centerpartiet har i ett stort antal motioner vid årets riksdag lagt fram sina synpunkter på olika frågor och har därmed givit sitt alternativ till regeringens politik.

Framför allt vill jag här säga några ord om regeringens planering när det gäller att på lämpligaste sätt utnyttja de resurser vi har. Regeringen kan naturligtvis vara viss om, att om regeringen nu inte lägger fram tingen som det bör ske och om den inte planerar väl, så finns det alltid en opposition, som skulle kunna rätta till dem. Detta låter så enkelt. Men det är dock det parti, som sitter i regeringsställning, som till största delen bär ansvaret. Det är inte så enkelt för oppositionspartierna att sedan regeringen har gjort ett utspel, där den har föreslagit en del olika åtgärder, sedan kanske pruta ner i fråga om saker, som för vissa grupper redan har ställts i utsikt.

Det är enligt min mening en dålig harmoni mellan de resurser vi har och hur de utnyttjas.

Finansministern har vid några tillfällen sagt att en treprocentig inflation kan accepteras. Jag vill här bestämt säga nej! Den kan *inte* accepteras. Vi blir ibland nödsakade att ta emot den, men vi skall aldrig någonsin resignera och säga, att det är klart att det inte går att stå emot en sådan årlig treprocentig inflation. Inte bara oppositionen utan även LO-ekonomerna har mycket starkt understrukt, att man inte kan acceptera denna treprocentiga inflation.

Vad har regeringens planering lett till? Jo, trängsel på en hel massa plat-

ser, långa köer vid bostäder, vid utbildning och på en hel massa olika områden.

Bostadsproblemet är ett av de exempel man särskilt kan nämna. Vad finns att göra åt bostadsproblemet? Ja, man kan väl i alla fall peka på några punkter. Rivningsraseriet och den hyrespolitik som förs är ju någonting som skulle kunna rättas till. I detta avseende har man faktiskt börjat se upp litet mer nu, så att det kanske blir någon förbättring. Det kan bli nödvändigt att diskutera lägenheternas storlek för att på det sättet kunna få ett större antal bostäder. Vi har även den viktiga lokaliseringsfrågan, som centerpartiet först på senare tid har kunnat vinna gehör för och vars lösning betyder mycket även för bostadsplaneringen.

Bostadsområdet är alltså ett exempel på felplanering. Det finns även många andra. Man frågar sig då vad denna felplanering kan bero på. Vad är motivet bakom regeringens politik?

Jag har velat påstå många gånger, att regeringen för en opportunistisk politik. Jag tror att det till stor del beror på att man inom kanslihuset är svag för att avge stolta deklARATIONER, som kan användas i propagandan vid val och vid andra tillfällen. Det är så trevligt för kanslihuset att tala om att regeringen har tagit initiativ till den och den reformen, så att nu det och det kan genomföras. När detta har skett, tar myndigheterna helt naturligt ad notam det, som regeringen har sagt, och begär ökade anslag för att fullfölja den stolta målsättningen. Men då finns inte resurserna! Var det nu en riktig planering att göra på det sättet?

Vad har den dåliga planeringen resulterat i? Ja, ett utmärkt exempel på följderna av denna dåliga planering har vi i den interpellation, som finansministern i onsdags besvarade till herr Ferdinand Nilsson. Det framgick att det även där hade förekommit stolta deklARATIONER från olika departementschefer. Jag tycker inte precis att det finns nå-

gon anledning för finansministern att försöka skjuta fram olika departement, ty regeringen har ett gemensamt ansvar. När man har gjort dessa stolta deklARATIONER och kommunerna sedan kanske med stor möda skall försöka genomföra dem i praktiken — vad händer då? Jo, resultatet blir ungefär det som herr Ferdinand Nilsson påpekade i sitt anförande när interpellationen besvarades. Då hjälper inte finansministerns mångordighet, som han använde i onsdagsdebatten. Han kommer ändå inte ifrån att det misslyckade resultatet ytterst bottnar i regeringens felplanering.

Ännu mer markant blir följderna av den felaktiga planering i fråga om penningpolitiken, som regeringen ständigt gör sig skyldig till. Regeringen tar till ett för stort program. När den har gjort detta och sedan märker att programmet inte går att genomföra, när den finner att problemen expanderar våldsamt och det inte finns några möjligheter att fortsätta — vad gör regeringen då? Jo, då drar man till bromsen på något annat ställe. Då måste man tillgripa kreditrestriktioner och höjda räntor. Vad är det för planering att göra på det sättet? Vad tjänar det till att lägga upp ett stort program när man inte kan fullfölja det?

Det är ett signifikativt drag för den politik som har förts under senare år att man planerar på detta sätt. Jag kan förstå att det kan vara partitaktiskt ett lyckligt grepp att göra så ur socialdemokraternas synvinkel och att man får glädjen att tala om det. Vad sådant skall tjäna till när man inte kan genomföra vad man i stolta deklARATIONER har planerat, det kan man verkligen fråga sig.

Herr John Ericsson talade om att utgifterna har ökat och realistisk, som han är, är det alldeles klart att detta påstående är riktigt. Denna ökning har inneburit svårigheter på många sätt, men det gör kanske detsamma hur man diskuterar dessa utgifter, ty de har ju ändå föranletts av något slags beslut som en följd av en planering. Grund-

Ang. den ekonomiska politiken

felet i det hela ligger ju i så fall på denna planering — man har tagit till mer än vad resurserna medger. Det är vid planeringen man skall börja. Att sedan komma och beklaga att utgifterna bilvit för stora är ju att hugga in mitt i sammanhanget. Det är ursprunget man skall ta itu med och inte sedan beklaga att utgifterna blir för stora.

Herr John Ericsson sade mycket riktigt, att dessa debatter blir liksom en katalog över vad som hänt under tidigare behandling av frågan. Vi hade inte ekonomiska debatter av just den här karaktären längre tillbaka i tiden, men så småningom har det blivit vanligt med en ekonomisk debatt just i slutet av vårsessionen. Det är riktigt att det har anförts en katalog; jag håller med om det. Men i all ödmjukhet skulle jag vilja påpeka, att den katalogen också innehåller synpunkter på hur den framtida politiken skall bedrivas. Jag har varit kritisk i mitt tal hittills, och det är därför att jag tycker att det är ett lämpligt tillfälle att nu komma med en återblick på vad vi har beslutat under vårriksdagen och inte minst på vad regeringen har haft för planer och hur den bedrivit sin politik. Därför skulle katalogen kunna ha sitt värde, om regeringen beaktar vad oppositionen säger — det vore kanske lämpligt att den ser litet grand på vad som har sagts i debatten.

I fråga om årets budget skall jag inte ta upp några detaljer. Det har redan talats om en del. Jag skulle dock vilja påpeka en del saker och även fråga om en del: Är det inte anmärkningsvärt att man i en högkonjunktur år efter år underbalanserar budgeten? Är det en sund och riktig politik att gå till väga på det sättet? Jag undrar om det är någon här som vill stå upp och säga, att detta är ett system som man bör tillämpa.

Detta är återigen ett exempel på felplanering från regeringens sida. Det är klart att det är lätt att omigen komma

med motfrågan: Vad har oppositionen gjort för att rätta till det hela?

Ja, som jag sade tidigare, så är det *regeringen* som har utspelet. Och det är som någon har sagt, att tar man fel på första knappen, så går det på tok med hela knäppningen. Det är just vad som förekommer i fråga om hur regeringen planerar vår ekonomiska politik.

Det är ganska vanligt att när vi opponerar mot vad som har förekommit, så kommer man från regeringens sida och börjar diskutera detaljer. Man frågar vad vi har velat spara på för någonting, hur vår budget ser ut, om vi har mindre utgifter eller hur vi egentligen har det ordnat. Som vi vet, rör det sig inte om större saker än som rymms inom de rätt kraftiga felbedömningar som finansministern alltid gör — och alltid gör i samma riktning.

Herr talman! I den långsichtsbedömning som gjorts i propositionen nr 125 räknar finansministern med att stegringen i nationalprodukten under den kommande femårsperioden inte kan bli så snabb som under perioden 1960—1965. Det måste medföra en minskad ökningstakt i fråga om de inkomster som står till förfogande för de statliga utgiftsområdena; det måste ju bli konsekvensen. Samtidigt inrymmer propositionen perspektiv med utgångspunkt från målsättningen för vad man redan har beslutat. Fastställda planer kommer att medföra ett väsentligt ökat behov av statliga investeringar och statlig konsumtion under den kommande femårsperioden. Den i propositionen beräknade utvecklingen måste således bedömas medföra en ytterligare ökning av det statliga lånebehovet under de framförliggande åren.

Samtidigt kvarstår en hög investeringsefterfrågan från kommunerna för bostadsbyggandet, och därtill kommer, vilket också medges i propositionen, nödvändigheten av väsentligt ökade investeringar i näringslivet som en förutsättning för att vi skall kunna hävda

Ang. den ekonomiska politiken

vår internationella konkurrenskraft. De krav på ökade resurser som ställs för de framförliggande åren måste medföra ökade påfrestningar på kreditmarknaden och över huvud taget på den samhällsekonomiska balansen.

Till stor del är det detta som aktualiserar behovet av att vi omigen kanske måste ta itu med vårt beskattningssystem. Det nuvarande skattesystemet har ju tillkommit genom ett flertal med varandra inte samordnade delreformer. Det har betecknats som ett lappverk, och det förefaller mig vara riktigt att man betecknar det så. Systemet kan inte anses tillfredsställande, och det har heller inte sagts att det skall bestå, utan meningen är att det skall ske ytterligare reformer. Jag vill i sammanhanget bara visa på att en del av de punktskatter som kvarstår är produktionshämmande. Jag tänker då främst på energiskatten, som är en ganska hård belastning för vissa delar av näringslivet, inte minst exportnäringarna.

Om man skall tänka sig kunna tillgodose de stora investeringsbehov, som finns, så är det klart att det frivilliga sparandet borde främjas effektivare än hittills. Det sparande som sker i andra former är naturligtvis värdefullt och nödvändigt, men vi behöver säkerligen också mera frivilligt sparande. Därvidlag är det anmärkningsvärt att finansministern, som jag har nämnt tidigare, kan acceptera en inflation på 3 å 3,5 procent om året och betrakta det som en normal företeelse. En permanent inflationsutveckling kan ju inte sägas vara något gott för sparandan, utan den får ju en negativ inverkan på sparviljan. Det uppkommer allvarliga sociala skadeverkningar av ett sådant betraktelsesätt, och det är stora grupper av småspararna som kommer att missgynnas. Vi anser att finanspolitiken bör utformas på ett sådant sätt, att en samlad skattereform kommer att uppmuntra både sparviljan och produktionsförmågan. Det är stora resurser vi behöver för framtiden.

Med den omfattning lånebudgeten har nu är den en stor och tung post i vår ekonomiska politik. För nästkommande budgetår beräknas det statliga upplåningsbehovet till cirka 700 miljoner kronor. Det är, som sagt, anmärkningsvärt att man förutsätter ett så stort lånebehov under en högkonjunktur. Därmed har jag inte sagt att man vid alla tillfällen skall sträva efter en balanserad totalbudget.

Herr talman! Jag har inte gått in på detaljer i fråga om vad som har beslutats hittills under årets riksdag, utan jag har koncentrerat mig till den del som avser planeringen, vilken jag anser vara den väsentligaste, ty däri har vi utgångspunkten för vad som kommer att ske i fortsättningen. Gör man en sådan start som regeringen i många fall gör av opportunistiska skäl, får man alltid hålla på att ställa till rätta de fel som gjorts tidigare eller att bromsa upp, som man nu gör i fråga om kommuner och landsting, därför att man har planerat på ett sätt som inte passar till de resurser man har. Det blir absolut på det sättet, att om vi har full sysselsättning och om vi har en så effektiv produktion som möjligt, får vi fram ett visst resultat, och vi kan inte få fram mera. Om man av politiska skäl är aldrig så angelägen att tala om att man skall göra både den ena och den andra saken, så får man ändock inte ut mer än vad produktionen kan ge, och planeringen borde vi göra med hänsynstagande härtill. Då skulle vi slippa ifrån en hel mängd av de besvär som vi har nu.

Bevillningsutskottets betänkande har behandlats av herr Sundin tidigare under debatten, och jag ber att få instämma i det yrkande som han framställde.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! I denna debatt om den ekonomiska politiken har redan det mesta sagts, även om jag inte vill påstå att det alltid sagts i den anda och

Ang. den ekonomiska politiken

i det sammanhang som jag själv skulle velat framföra det. För att inte belasta kammarens protokoll med ett upprepande skall jag inskränka mig till att understryka några enkla skäl för det yrkande folkpartiet tidigare och nu i motionsparet I: 761 och II: 893 gjort, nämligen dels om en konferens med berörda grupper för att komma ur nuvarande onda cirkel och söka höja realinkomsterna genom en snabb ekonomisk utveckling utan en onödig allmän prisstegring som slår sönder det hela, dels om ett mera permanent ekonomiskt-socialt råd som kontinuerligt kan följa upp dessa problem och fördela resurserna så att det sociala framstegsarbetet inte bromsas upp av brist på medel eller till sitt innehåll urholkas av inflationen.

Finansminister Sträng har nyss demonstrerat sitt ringa intresse för förslaget. Av den långtidsprognos som bifogats kompletteringspropositionen framgår emellertid att vi har att vänta ett bistrare ekonomiskt klimat och att vi redan in-tecknat de inkomstförstärkningar som kan påräknas. Ändå vet vi av erfarenhet att det alltid uppkommer nya behov som konkurrerar om företräde. En tröst kan vara att även inkomsterna brukar följa med i utvecklingen, men därom vet vi ingenting med bestämdhet, hur goda prognoser vi än kan göra. Utvecklingen i främmande länder kan vi knappast påverka, men de påverkar desto mer våra egna förhållanden. Det kan därför visa sig att vi tvingas till åtgärder som är av typen de »beska piller», som man ibland måste ta vid sjukdom och som smakar illa men ändå gör gott. Det vill då till för ett politiskt parti, det må vara av vilken färg som helst, att ha det moraliska modet att förorda sådana piller och att ta dem. Det är som Wilhelm von Braun på sin tid skaldade: »Så länge min tunna rann, så kände mig både kvinna och man, men när min tunna slutat att rinna, då kände mig varken man eller kvinna.» Det skulle i en sådan situa-

tion vara av värde att ha stöd från olika berörda parter, och det skulle behövas en blandning av kalla ekonomer och varma sociologer och kulturföreträdare för att träffa det rätta valet.

Jag vill peka på några områden, där utvecklingen glider ifrån det sunda och måste brytas. Inflationen är ett så stort begrepp och har behandlats av så många förut här i dag att jag lämnar den. Den är för övrigt mer en följdverkan av andra företeelser, även om den i sig bär fröet till kedjereaktioner av allvarlig art.

Jag vill peka på bostadsproblemet, som herr Bengtson också berörde och som ur mänsklig synpunkt är det allvarligaste, inte minst för att det drabbar ungdomen när den står i begrepp att bilda familj. Vi kan inte komma ifrån att här har reglerats fram ett bostadsproletariat, som inte ens har bostäder av sämsta kvalitet utan saknar bostäder över huvud taget, samtidigt som dessa människor får hjälpa till att betala hyrorna för dem som har de bra bostäderna.

Vi har också de många hyresnivåerna, som gör att många människors standard är lika mycket påverkad av var de råkar ha sin bostad som av skatterna. Det är inte värdigt ett välfärdssamhälle och rymmer en rad problem som borde göras till föremål för gemensamma överläggningar.

Vidare har vi de urartade löneförhandlingarna, där det progressiva skatteuttaget fört till orimliga konsekvenser. Inte kan väl dessa procentuella lönetillskott över hela linjen fortsätta så många år till! De leder ju långsamt till samma uppspaltning på orimliga skilda lönenivåer som de påtalade hyresnivåerna. Ändå är det ingen som direkt är nöjd, ens när han får sitt procentuella tillägg på sin egen B-lön, ty han vet att marginals-katten naggar så hårt att det inte blir mycket kvar.

Den som ligger långt ner på löneskalan får inte många kronor, och de tas sedan tillbaka i den allmänna inflatio-

nen. Löneglidningen synes också i huvudsak gynna dem som redan förut har det ganska gott ställt.

Herr talman! Exempelen är många på att det behövs en allmän översyn av problemen i närmaste samarbete med de parter som är direkt berörda därav. Vi skulle också behöva en samlad plan för de närmaste åren att stödja oss på. Det är många med mig, som i en del frågor är tveksamma.

I sammanbindningsbanan här bredvid hänger biskop Brasks sigill, där han smusslade in sin berömda lapp: »Här till nödd och tvungen». Vi är också ibland tvungade att ta ställning till beslut av typen »nödd och tvungen». En litet mer långsiktande planering skulle underlätta vårt ställningstagande.

Jag ber slutligen, herr talman, att under hänvisning jämväl till vad herr Lundström anfört få yrka bifall till reservationerna I och III.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Efter de inlägg som här redan gjorts av högerpartiets talesmän skall jag begränsa mig till att huvudsakligen beröra den internationella utvecklingen och politiken på det ekonomiska området, Sveriges därav betingade situation och intressen samt en liten smula de rekommendationer jag skulle vilja ge för vår egen inhemska ekonomiska politik. Det skulle ju ändå vara en ekonomisk debatt och inte bara en skattedebatt, och följaktligen menar jag att detta kan vara tillåtligt.

Finansministern gör i kompletteringspropositionen det konstaterandet, att den ekonomiska målsättningen utomlands undergått en viss förskjutning från kravet på ekonomisk tillväxt till kravet på ökad uppmärksamhet åt stabiliseringsspörsmålen. Detta säges i särskilt hög grad vara fallet i EEC-länderna, där finansministern förefaller ifrågasätta, om prisstabilitet kan åstadkommas utan dämpning av tillväxttakten.

I Förenta staterna säges tillväxten ha

Ang. den ekonomiska politiken
ökat sedan årsskiftet vid bevarad inre jämvikt. För Storbritanniens del är herr Sträng mest bekymrad för eventuella deflationistiska impulser, och han pläderar för kredithjälp åt England. Vilken bedömning av framtidsutsikterna för priserna i EEC-området man än gör, torde man för dagen inte kunna komma ifrån att dessa länder företer en betydande och växande ekonomisk styrka, som ger dem politisk makt och inflytande. Detta åskådliggöres också inte minst av det förhållandet, att de från Förenta staterna övertagit rollen som den stora kreditgivaren i världen. Det är väl heller inte att undra på att man med olika metoder från alla håll strävar efter att få en fot in i dessa länders ekonomi. Inte heller är det att undra på om man inom EEC-området, särskilt då Frankrike, vidtar avvärjningsåtgärder i vissa avseenden. Det ligger nära till hands att dra den slutsatsen att stabiliseringspolitiken, som man avser att fortsätta, i själva verket har gynnsamma konsekvenser för utvecklingen i EEC-området.

I Förenta staterna har pris- och lönestabilitet kunna upprätthållas vid en tillväxt i ungefär samma takt som i EEC-länderna och exempelvis i Sverige. Förenta staternas stora utrikespolitiska åtaganden och dess stora investeringar i främst EEC-länderna har dock gjort att landet fått finansiera dessa engagemang utomlands genom en betydande upplåning i delvis mycket otillfredsställande kortfristiga former. Den tråd vari amerikansk stabilitet i dag hänger kan därför i vissa avseenden visa sig vara skör trots landets väldiga ekonomiska kraft. Men tvekan kan knappast råda om att stabiliteten är av ett sådant värde i och för sig att den inte kommer att offras utan hårt motstånd. Förenta staterna är nämligen på ett helt annat sätt än de flesta nationer en nation av sparare, något som ofta förbises vid ekonomiska bedömningar.

England har tyvärr blivit något av ett sorgebarn i den västerländska fa-

Ang. den ekonomiska politiken

miljen. Dess önskan att leva över sina tillgångar har förlätt det till att söka lån överallt där någon möjlighet funnits att få låna. Det är hårt att nödgas säga så om ett land som förtjänat så mycken sympati, men det är inte omotiverat. En praktiskt taget ständig betalningsbalanskris har kännetecknat Englands väg under efterkrigstiden. När arbetarregeringen trädde till efter andra världskrigets slut, vidtogs stora kostnadskrävande socialiseringar, kulminerande i stålsozialiseringen, och en dyrbar fri hälsovård infördes. England råkade i betalningskris, och hela världen skyndade till dess hjälp med lån och gåvor, särskilt USA. Den konservativa regeringen, som avlöste Attlees regering, lyckades väl minska, om än inte helt avskaffa den utländska upplåningen och betalade åtminstone räntor och amorteringar på sina lån. Men den nu sittande arbetarregeringen upphörde omedelbart med att betala ränta och amortering på sitt amerikanska lån och har preliminärt beslutat att ånyo socialisera stålindustrien. Samtidigt mobiliseras kreditgivare över hela världen. Kanske ligger det något mera väsentligt än vi velat förstå i president de Gaulles uttalande att England ännu inte är moget för att anslutas till den kontinental-europeiska kretsen.

Den internationella handelspolitiken visar på fortsatt och närmast accentuerad uppdelning i regionala block. Det är sålunda påtagligt hur tyst det har blivit om GATT och i synnerhet Kennedyrundan. Det amerikanska näringslivets infiltration i EEC fortgår tyst och effektivt. Så mycket mera buller är det om förhållandet mellan EFTA och EEC, och inom respektive grupper är slitningarna stora och disciplinen anfrätt, främst dock inom EFTA. Av tidningsuppgifterna om Wienmötet att döma tycks frågan om ett närmande mellan de bägge grupperna på engelskt håll betraktas som något av ett privat mellanhavande mellan premiärminister Wilson och president de Gaulle. I mitt

tycke är denna inställning — om den är korrekt uppfattad — inte så litet pretentiös. Englands domänans inom EFTA, åskådliggjord av dess avtalsvidriga införande av dess 15-procentiga och bibehållande av dess 10-procentiga importavgift, tycks inte vara mindre än Frankrikes inom EEC. De mindre länderna sliter i banden men förs inte kastå loss. Vad en fastare organisation av EFTA — varom tålas så mycket — skall fylla för funktion, om dess organ inte ens nu får studera förutsättningarna för och förbereda samgående mellan blocken, är ganska oförståeligt. En utveckling i riktning mot handelskrig vore däremot ytterst olycklig.

Den ekonomiska utvecklingen och grupperingen återspeglas självfallet också i den internationella valutapolitiken. Beklagligtvis har vissa reglerande inslag åter dykt upp på detta fält, samtidigt som frigörelsen åtminstone inom EEC-länderna fortsatt. Anledningarna härtill må vara många, men uppmärksamheten har särskilt fästs vid vissa brister i vårt nuvarande internationella betalningssystem, eller, skarpare formulerat, missbruk därav. Därvid har också det internationella penningssystemets funktion och behovet av s. k. internationell likviditet kommit i blickpunkten. Det är på intet sätt första gången under efterkrigstiden, som denna fråga har aktualitet. Man har tidigare diskuterat den men bara mera resolut fallit in i nationella regleringar och avspärrningsåtgärder, medan man nu inte tycks vara lika benägen att riva upp de vinningar som gjorts på liberaliseringens och harmoniseringens område. Dessutom är de valutapolitiska störningarna nu mera regionalt betingade och hänförliga till de tre blocken USA, EEC och EFTA, i vilka sistnämnda Frankrike och England även representerar ledningen och här skilda uppningar.

Det valuta- eller internationella penningssystem vi har bygger, som känt är, på guldet. Detta är finansministern sent

omsider medveten om. Denna guldstandard är dock ingen guldmyntfot, men vad det är för system har vållat uppenbart huvudbry inom finansdepartementet. Det framgår av finansministerns uttalanden såväl i regleringspropositionen som än mer i propositionen om kvot-höjning i Internationella valutafonden. Som jag sade i debatten härom i onsdags, skall jag tillåta mig återkomma härtill med några synpunkter. Redan finansministerns benämning av systemet visar, hur stor obekantskapen är när systemet kallas för en guldväxlingsstandard.

Jag nödgas måhända be om ursäkt för att mästra, men jag måste protestera mot försöket till översättning från engelska till svenska i detta speciella fall. Jag är full av vördnad för finansministern, men knappast såsom expert på främmande språk. Systemet kallas för gold exchange standard, och översättningen till guldväxlingsstandard är mer än lovligt hemmagjord. »Gold» kan man inte ta fel på, och »exchange» kan enligt skollexika betyda »växla», men i detta fall står ordet »exchange» för »foreign exchange», och det betyder valutor. »Gold exchange standard» står alltså för en standard som bygger på både guld och valutor, där närmaste ordagranna men föga lyckade översättning skulle vara »guldväxlingsstandard».

Finansministerns upplysning till oss att »guldväxlingsstandard» bygger på full utbytbart mellan guld och dollar är inte heller den riktig. Så väl är det inte. Då skulle det väl inte behöva vara så mycket bråk för att Frankrike vill byta ut några hundra miljoner dollar mot guld eller bankoutskottet vara så surt därför att jag föreslagit riksbanken att köpa guld i London för 60 miljoner dollar eller 21 miljoner pund i år.

Systemet är allt litet mer komplicerat än så. Utan anspråk på att ge en uttömmande förklaring skall jag peka på den omstridda punkten i systemet som gäller valutornas roll i detsamma. Detta innehåller som internationellt

Ang. den ekonomiska politiken

likvida medel förutom guldets även viss kreditgivning. Denna har formen av valutor, främst dollar och pund. När de senare kommer till användning lämnas krediter till USA och England vilka krediter får karaktären av internationella tvångslån, precis som när Sveriges riksbank ökar sin sedelutgivning och tar tvångslån av svenska folket. När Sveriges riksbank i stället ökar sina dollar- och pundtillgodohavanden lämnar vårt land kredit till nyssnämnda länder, och vi har bara att tacka och ta emot. Det är detta Frankrike har mopsat sig emot. Frankrike skickar nu tillbaka valutorna till sitt hemland. Även herr Åsbrink har vid ett tillfälle protesterat, ehuru litet blygsamt och försagt. Naturligtvis tycker ingen om att återbetala sina lån, så varför skulle man göra det i USA och England? När man alltså oroade sig för den internationella likviditeten i dessa länder, döljer sig där bakom frågan om detta sätt att via valutaskapande ta krediter.

Man kan emellertid också göra det hela smakligare genom att koppla in Internationella valutafonden i bilden, och det är det man gör när man genom kvot-höjningar vill ordna möjlighet till krediter i valutafonden. Den fråga som emellertid ställs är, om man inte på annat sätt kan ordna den internationella likviditeten med begagnande mera av guldets och mindre av valutor och valutakrediter.

En sådan uppfattning hyllas av Frankrike och övriga medlemmar i den gemensamma marknaden, där Västtyskland dock intar en mellanställning. Där kräver man balans i betalningarna mellan länderna och vill i nuläget att balansen skall förbättras så att det monetära guldets bättre räcker till för dessa internationella betalningar — alltså en begränsning i efterfrågan på likvida medel. Det är detta som är kärnpunkten i Frankrikes s. k. guldståndpunkt.

En annan uppfattning förstår som sagt med internationell likviditet tillgång till internationella lånemöjligheter

Ang. den ekonomiska politiken

och just nu en ökning därav, en ökad tillgång alltså. Ett led i det sistnämnda är således kvothöjningarna i Internationella valutafonden.

Även om de olika uppfattningarna kunnat enas om den generella kvothöjningen, är åsikterna starkt divergerande om hur man därefter skall gå till väga för att förbättra den internationella likviditeten. Härom pågår f. n. studier på olika håll, exempelvis inom Internationella valutafonden och tioländergruppen. Jag förstår inte att det finns någon som helst anledning för vår del att föregripa utvecklingen på denna punkt, såsom vi gjorde i onsdags. Det är i själva verket min allvarligaste invändning mot accepterande av den selektiva kvothöjningen i fonden, vilken vi diskuterade i onsdags, att vi i förväg ger uttryck åt en viss mening om hur vi anser att problemet skall lösas, d. v. s. genom ökade internationella kreditmöjligheter med tillbakaskjutande av kravet på bättre balans i betalningarna länderna emellan.

I ett så kontroversiellt och känsligt ämne som detta bör vårt land hålla sig i bakgrunden, enligt min mening. Att den väg mot kvothöjningar som man slagit in på i Internationella valutafonden är full av besvärliga problem framgår av att bestämmelser givits om att guld till ett belopp av 350 miljoner dollar, som inbetalats till Internationella valutafonden, skall på en och samma gång tjänstgöra som likvida medel åt fonden och åt Storbritannien och USA. En internationell organisation bör inte tillgripa så tveklaktiga metoder, i synnerhet inte till förmån för vissa länder. Åtgärden är ett mått på den oklarhet som präglar tänkandet i Internationella valutafonden och en viss handfallenhet inför problemet, som går tillbaka på att man försatt sig i ett pressat tidsläge.

Internationella valutafonden är en organisation som gjort världen och vårt land stora tjänster genom att verka för stabilitet i det internationella penningssystemet och valutakurserna. Fonden

bör fortsätta i denna strävan och tillsä att den förblir höjd över varje tvivel om att vara ett internationellt organ och inte tjäna vissa gruppers intressen. Jag vill understryka denna synpunkt, när jag anser Internationella valutafonden vara ett ytterst värdefullt organ när det gäller att arbeta för stabilitet i det internationella betalningssystemet. Otvivelaktigt skulle blotta misstanken om partiskhet vid behandlingen av det internationella likviditetsproblemet kunna få vittgående och olyckliga följder för stabiliteten. En kompromisslösning framstår därför som en bjudande nödvändighet.

Om jag lyckats att riktigt teckna några huvuddrag i den nuvarande internationella situationen på dessa områden, gäller frågan vårt eget läge och hur vi bäst tillvaratar våra egna intressen. Enligt min mening bör stabilitetssträvandena föras fram som den viktigare ekonomiska målsättningen i vår egen inhemska ekonomi, även med tillbakaskjutande av kravet på tillväxt. Det är dessutom ingalunda sagt att tillväxten skulle bli lidande av stabiliteten i ekonomin. Tvärtom är det vår mening inom högerpartiet att en rimlig stabilitet är ägnad att främja en sund ekonomisk tillväxt. Därvidlag talar utvecklingen i USA och EEC inte emot.

När det så gäller vår inställning till handels- och valutapolitiken såsom den bedrivs på det internationella fältet inftar vårt land enligt min mening för närvarande en olycklig attityd. Det är påtagligt hur kritiska vi är mot Frankrike, samtidigt som vi favoriserar England såväl i praktiken som i propagandan. Enligt min uppfattning grundas kritiken mot Frankrike ofta på grov okunnighet om faktiska förhållanden och om de strävanden Frankrike företräder såväl när det gäller EEC som på valutapolitikens område. Jag kan inte inse att vårt land skall avstå från att söka verka för att finna möjligheter till ett närmande till EEC. Därmed har jag ingenting sagt om den form vi bör väl-

ja, men det är känt att vi gjort en ansökan om associering. England bör inte ha eller få monopol på förhandlingar med Frankrike. Detta är ingen privat angelägenhet för herrar Wilson och de Gaulle.

Vi har på olika områden intima ekonomiska förbindelser med Frankrike och EEC, och i det enskilda näringslivet arbetas kontinuerligt på att förbättra dessa. Samtidigt går strävandena på handelspolitikens område ut på att separera våra folk. Det är olyckligt och orimligt. Det är sant att EEC och Frankrike på intet sätt kan fritas från ansvar t. ex. genom uppbyggnaden av sin yttre tullmur, men det är också sant att det inte är ens fel att två träta. Vi bör enligt min mening söka förbättra vårt förhållande framför allt till Frankrike. Det betyder naturligtvis inte att vi skall bli negativa till England. Jag reagerar endast mot överdrifterna, ty jag tror inte de gagnar vårt land. Frankrikes valutapolitiska krav på bättre betalningsbalanser i USA, England och på andra håll är inte emot våra intressen utan sammanfaller i själva verket med dessa. De franska idéerna på detta område må vara oklara och ofullgångna, men de är inte mer ofullgångna eller oklara än de andras, om dessa över huvud taget har några idéer. Då kanske vi skall vara litet mer försiktiga i våra omdömen.

Ja, herr talman, därmed hade jag tänkt avsluta mitt anförande. Finansministern gjorde emellertid ett par uttalanden här i debatten, som jag i korthet vill kommentera med ett par ord. Han nämnde att ett uppslag hade framförts från borgerligt håll om ett samråd i höst för att söka stabilisera utvecklingen på pris- och löneområdet. Herr Sträng menar att ingenting skulle stå att vinna med en rundabordskonferens och åberopade tidigare misslyckanden. Det föreföll mig emellertid som om finansministern förbisåg det väsentligaste i den av centerpartiet och av oss framförda tanken, nämligen att en teknisk ut-

Ang. den ekonomiska politiken

redning skulle verkställas dessförinnan för att söka formulera en målsättning för inkomstutvecklingen, och att denna utredning ju har begärts av riksbanksfullmäktige. En sådan utredning skulle då kunna tjäna som underlag för ett dylikt samråd. Detta skulle enligt vår mening endast avse en diskussion om de slutsatser en sådan utredning kunde komma till. Det är inte detsamma som att draga slutsatser att man syftar till vittgående ingripanden av olika slag på detta område. Det är endast en önskan om att regeringen som ensam har möjlighet därtill må ta ett initiativ för att föra alla berörda parter samman till en diskussion i detta speciella fall. Det innebär också ett avståndstagande från tanken på att få ett fastare organiserat organ eller råd eller liknande för att göra ingripanden i det ekonomiska livets fria funktionssätt. Någon sådan önskan finns inte med detta förslag, utan vi vill endast att regeringen hjälper till med att ta initiativ till ett samråd men att till ett sådant samråd skall finnas en sådan utredning som riksbanksfullmäktige har begärt.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Under denna ekonomiska debatt skall jag be att få framföra några reflexioner i anslutning till våra framtida arbetsresurser.

Mot bakgrunden av den tillgång på arbetskraft som vi haft under första hälften av 1960-talet är den prognos, som kan utläsas ur långtidsbudgeten för den andra hälften, värd att ägna en speciell uppmärksamhet. Medan vi hittilldags haft en tillfredsställande ökning av arbetskraften går vi mot tider då det blir allt större brist, och detta även om vi tar vederbörlig hänsyn till rationaliseringar samt avgång på arbetskraft från vissa områden. Alltmera krav inom vårdområdena och inte minst inom skolan, där rationaliseringen inte lär kunna drivas särskilt långt, kom-

Ang. den ekonomiska politiken

mer att ställa stora krav på arbetskraften.

Frågan är varifrån denna arbetskraft skall tas. Då kommer framför allt de gifta kvinnorna in i bilden. Bland dessa varierar graden av yrkesverksamhet i olika geografiska områden efter en skala som inte har någon motsvarighet bland ogifta kvinnor eller män. Mått med folkräkningens mått varierar graden från 7 till 43 procent. Här finns alltså en betydande arbetskraftsreserv.

Det är i detta sammanhang intressant att studera de arbetskraftsundersökningar som nu görs flera gånger om året. Vid dessa visar det sig — med något enda undantag — att om man utgår från arbetslösheten bland samtliga kvinnor dessa under de senare åren svarar för hälften eller mer än hälften av den totala arbetslösheten. Bakom denna siffra ligger framför allt gifta kvinnor och unga flickor.

Det råder väl ingen tvekan om att möjligheterna för de gifta kvinnorna att under senare år ta förvärvsarbete har ökats. Trots detta kommer våra arbetskraftsreserver att sänkas under nästa femårsperiod, och detta, märk väl, även om man räknar med att de gifta kvinnorna får ytterligare ökade möjligheter att förvärvsarbete.

En intressant prognos visar att för perioden 1960—1980 räknar man med en ökning på över 500 000 gifta kvinnor. Samtidigt förutsättes en minskning med 185 000 ogifta kvinnor på arbetsmarknaden. Det anses av experterna vara en mycket djärv satsning på de gifta kvinnorna. Skulle den utebli uppstår ofrånkomligen en minskning av våra framtida arbetskraftsresurser.

Vilka grupper av gifta kvinnor måste vi då bereda särskilda möjligheter att gå ut i produktionen. Jo, det gäller — tyvärr, säger många — även dem som har små barn under sin vård. Enligt den senaste folkräkningen var antalet gifta kvinnor under 65 år med barn under 16 år 920 000. Av småbarnsmödrarna hade 16 procent eller 77 000

förvärvsarbete och av mödrarna med barn i åldern 7—16 år hade 290 000 eller 26 procent mer än halvdagsarbete.

De beräkningar som gjorts om tillskottet av kvinnlig arbetskraft under 1960-talet är ofrånkomligen baserade på en betydande ökning av yrkesverksamma kvinnor med barn under 7 år. Detta är den råa sanningen och väl värd att begrunda i en diskussion som denna.

Med dessa siffror har jag velat visa nödvändigheten av att möjligheter skapas i snabb och ökad takt för att bereda de gifta kvinnorna möjligheter att arbeta utom hemmet, om de så vill. Inte endast vår arbetsmarknadspolitik utan också vår familjepolitik får anpassas därefter. I annat fall får vi obönhörligen ta konsekvenserna och inse att vi kommer att lida en sådan brist på arbetskraft, att det inverkar på vår produktion och vår standard.

Självfallet kan man ta de konsekvenserna, och det finns också de som är villiga att göra det. De flesta tycks mig dock hellre vilja sänka andras standard än sin egen, men i ett ekonomiskt resonemang sådant som vi för här i dag måste vi i varje fall se sanningen i ögonen och inte sticka huvudet i busken.

När det gäller, hur arbetsmarknaden möter kvinnorna, skulle mycket vara att säga. Det sker ofta med en misstro, som måste verka deprimerande på arbetsviljan. Att förändra denna attityd mot kvinnorna är emellertid något som måste ske på längre sikt och kan inte åstadkommas genom ett riksdagsbeslut.

En förnuftigare familjepolitik ligger däremot inom ramen för olika riksdagsbeslut. Även om många av de gifta kvinnorna och framför allt de som har vårdnaden om små barn kan förutsättas fortsätta sitt förvärvsarbete av rent intresse för ett yrke, som de har utbildat sig för, så är det utan tvivel den ekonomiska aspekten på valet mellan att vara hemarbetande eller förvärvsarbete som för de flesta faller utslaget. Yrkesarbetet måste vara så lönsamt, att

det inte endast tillåter något slags ersättare i hemmet för vården av barnen eller en möjlighet att få dem omhändertagna genom kollektiv service, utan därutöver måste det också finnas en viss ekonomisk marginal. Kvinnorna är helt enkelt lika fala för pengar som män.

Den skattepolitik, som bedrivs gentemot de gifta familjer som har små barn i hemmet, är inte i sin nuvarande utformning ägnad att uppmuntra kvinnorna till förvärvsarbete. Här måste något göras, och den närmaste åtgärden borde vara att höja förvärvsavdragen så att dessa betydligt bättre än vad som nu är fallet motsvarar de kostnader som förvärvsarbetande mödrar i realiteten har. Ett sådant krav har under de senare åren framställts från vår sida, och ett steg i rätt riktning har tagits — det är jag villig att erkänna — men det är endast ett steg. Det är möjligt att vi i framtiden kan få ett helt annat skattesystem samt en kompensation för föräldrar med små barn i form av vårdersättning eller något liknande. Men det lär dröja, och i väntan på detta bör förvärvsavdragen kraftigt höjas.

In i bilden kommer också den kollektiva servicen för barnfamiljerna. Även där bör staten enligt min uppfattning ge ett bättre stöd i form av bidrag till uppförande av daghem och driften till dem jämte andra åtgärder.

Har vi nu råd till detta? Måste det inte bli en avvägningsfråga? Den problemställningen har vi sannerligen lärt oss att få till svar på våra förslag, och nu kan vi ställa frågan själva. Då ber jag att få sluta med att hänvisa till vad jag började med: Vi har helt enkelt inte råd att låta bli. Konsekvenserna av att inte uppmuntra båda makarna i familjer med små barn att delta i produktionen blir ekonomiskt ödesdigra. Sedan må vi enskilt tycka vad vi vill om önskvärdheten av att gifta kvinnor ägnar sig enbart åt hemarbeta och åt skötseln av sina barn.

Ang. den ekonomiska politiken

I bilden av en klok ekonomisk långtidsplanering måste ingå arbetsstimulerande åtgärder till fördel för den stora och viktiga grupp som de gifta kvinnorna utgör.

I övrigt ber jag att få ansluta mig till de yrkanden som gjorts av herr Lundström.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition nr 125 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1965/66 är ju intressant och ger anledning till begrundanden, såväl inför den närmaste framtiden som på längre sikt. Efter läsningen av densamma är man beredd att i varje fall på en punkt helt instämma med departementschefen, och det gäller de tre sista raderna i avslutningen, som tidigare citerats av herr Sundin, där statsrådet uttalar: »Med en realistisk bedömning av våra möjligheter och med en klok hushållning av de stora tillgångar som vårt land förfogar över, är dock förutsättningarna goda för en fortsatt gynnsam utveckling.»

Frågan om en klok hushållning och om hur vi skall begagna våra tillgångar är ju föremål för olika bedömningar, vilket tydligt framgått av den hittills förda debatten.

I reservationerna II och III till bevillningsutskottets betänkande nr 36 har hänvisats till motioner som ger förslag till synpunkter, vilka enligt vårt sätt att se skulle medverka till en bättre hushållning av våra resurser.

Den sektor som i första hand bidragit till den gynnsamma expansionen är vårt näringsliv som på ett, vågar jag påstå, fantastiskt sätt kunnat klara av de bördor i form av skatter och avgifter som pålagts dem, vilka för varje år blivit allt mer betungande. Att detta kunnat klaras av är till största delen beroende av att näringslivets män, och dit räknar jag hela det team av människor som är sysselsatta i produktionen, från företagsledaren till arbetstagaren, genom rationaliseringar och hårt arbete

Ang. den ekonomiska politiken

kunnat eliminera de kostnadspålagor, som man för varje år med växande styrka har måst taga hänsyn till. Men rationaliseringen och kostnadstrycket har inte kunnat ta ut varandra, vilket dels medfört allt större svårigheter att konkurrera med utlandet i ett flertal branscher, dels gått ut över företagens lönsamhet och möjlighet till självfinansiering.

När detta sistnämnda föres på tal brukar man från socialdemokratiskt håll hänvisa till boksluten från de börsnoterade företagen och säga att talet om företagens lönsamhet är en skiva som spelas upp varje år, men som saknar täckning.

Jag tror inte att man kan bedöma avkastningen från näringslivet genom detta enkla påstående, och man borde komma ihåg att vårt svenska näringsliv består inte enbart av stora företag som är börsnoterade. Enligt 1961 års företagsräkning, som väl är den senast utkomna officiella statistiken, hade vi då 203 506 verksamma företag, och av dessa över 200 000 företag var det 775 som hade mer än 250 anställda. Det går alltså inte att peka på ett antal publicerade bokslut och därav draga den slutsatsen att hela vårt näringsliv aldrig haft bättre vinstkonjunktur än just nu.

Herr talman! Med den lilla men dock kännedom jag har av den mindre företagsamheten har jag en stark känsla av att många företag i dag kämpar med svårigheter och att även en obetydlig uppbromsning av konjunkturen skulle medföra betydande olägenheter.

Jag har noterat att också finansministern är införstådd med att skattestrycket numera nått en gräns som svårigen kan höjas, vidare att redan gjorda åtaganden inom den offentliga sektorn har intecknat de närmaste årens statsinkomster, och att redan pågående reformverksamhet kan komma att ställa krav på extra inkomstförstärkningar.

Men samtidigt säger finansministern att reformer som innebär förbättringar i flera olika hänseenden redan gjort sig

gällande och att det därför är realistiskt att tänka sig att realiserandet endast kan ske via avgiftsfinansiering.

Eftersom det är samhällets samlade resurser som måste ligga till grund för en finanspolitik, innebär ju ett sådant konstaterande att vi har att vänta nya hastighetsrekord för priskarusellen. Alla kostnader måste ju nämligen tagas med i kalkylen vid bestämmandet av priset på en tjänst eller vara.

Vid onsdagens plena fick vi ett färskt exempel på denna priskarusells automatiska verkningar. Vi hade då som sista punkt på dagordningen att behandla bevilningsutskottets betänkande nr 37 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 130 med förslag till höjda postavgifter, som skulle ge postverket en inkomstförstärkning med 17,5 miljoner kronor. Förslaget innebar bl. a. att det efter den 1 juli i år kostar 3 kronor att skicka ett postpaket som väger mellan ett och tre kg och att det kostar 1:50 kronor att sända ett brev som väger över 125 gram. Vid förra årets riksdag behandlades proposition nr 155 som också innebar prishöjningar på det stora flertalet av postverkets tjänster och där prishöjningarna utgjorde genomsnittligt cirka 16 procent. Den gången, för ett år sedan, innebar beslutet att postverket skulle få ett beräknat överskott för budgetåret 1964/65 av 45 miljoner kronor.

Utskottet sade vid detta tillfälle: »Avgiftshöjningen syftar i första hand till att förhindra att underskott uppkommer i postverkets rörelse. Som framgår av propositionen kommer postverket nämligen att från och med innevarande år få vidkännas utgiftsökningar, främst föranledda av stegrade lönekostnader av en sådan storleksordning att de endast till en obetydlig del kan kompenseras genom rationaliseringsåtgärder. Härutöver avses med avgiftshöjningarna att få till stånd en sådan avvägning av taxorna, att postverket kan beräknas få erforderlig rörelsemarginal under de närmaste åren.»

Jag har en känsla av att den bedömning av framtidsutsikterna som då skedde inte rimmar med det verkliga förhållandet. Utskottets förhoppning grusades också redan i år.

Vad som är markant genom dessa återkommande kostnadsökningar är ju att vi varje år får en påminnelse om priskarusellens verkningar och om sambandet mellan löne- och kostnadsutveckling. I snart sagt varje fråga av ekonomisk karaktär, antingen den är stor eller liten, ställs vi inför denna karusell.

Jag tror att vi, oavsett olika principiella inställningar till detta problem, numera får oss en tankeställare så ofta att det gäller att finna en lämplig medicin, och jag har en känsla av att allt fler människor inom alla läger börjar känna stark oro inför denna utveckling.

Regeringen har enligt vårt sätt att se manövrerat in landets ekonomi i en återvändsgränd, där alla nytillkommande resurser i första hand tas i anspråk för statliga utgifter. För medborgarna betyder detta att de inkomstökningar som framkommit i den goda konjunkturen tack vare höjd effektivitet i näringslivet går till prishöjningar och höjda skatter. Det är detta som av regeringen kallas för en reformpolitik.

Människorna i samhället ställer stora krav på ökade offentliga tjänster exempelvis på sjukvårdens och undervisningens område, och ingen förnekar att dessa behov faktiskt föreligger. Det är bara det att människans behov till sin natur är så oändligt stora. Det är politikens uppgift att söka åstadkomma en rimlig avvägning i tillfredsställandet av dessa behov. Allt kan inte åstadkommas på en gång. Det som nu har hänt är att vi har fått en snedvridning i utyttjandet av vår välståndsstegring till följd av att allt intresse koncentrerats kring sådana behov som man anser det lämpligt att täcka genom statens försorg.

Tekniken är ju att man tillsätter utredningar för det ena området efter det

Ang. den ekonomiska politiken

andra, kartlägger ett påtagligt behov och sedan mot bakgrunden beslutar en tidtabell för reformens genomförande. Det grundläggande felet i detta är att man inte beaktar medborgarnas önskemål om andra typer av levnadsstandardförbättringar. Svenska folket är intresserat inte enbart av bättre offentlig service på olika områden utan även av att kunna tillfredsställa egna önskningsar på såväl konsumtionsvaru- som kapitalvarusidan. Detta är berättigade önskemål, som inte får trängas undan av en svällande offentlig verksamhet.

Risken i detta läge blir uppenbarligen att regeringen liksom så många gånger tidigare låter näringslivet och dess investeringar komma till korta vid överefterfrågan på de tillgängliga resurserna, och det måste innebära att själva grunden för vårt framåtskridande undermineras. Den ekonomiska politikens misslyckande skulle därmed vara totalt.

Herr talman! Inom högerpartiet anser vi det för närvarande mest aktuella ekonomiska problemet vara att med en klok finans- och skattepolitik värdesäkra redan beslutade reformer, innan framtiden intecknas av nya pålagor. För att vi skall nå detta mål fordras en reformering av den förda finans- och skattepolitiken, och jag ber att i likhet med herrarna Jacobsson och Nilsson få yrka bifall till reservationerna II och III vid bevillningsutskottets betänkande nr 36, som anvisar vägen för en sådan reformering.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Med nästan skrämmande lätthet skaffar man sig vissa vanor, eller kanske ovanor, om man försöker föra en meningsfull verksamhet i detta hus. En sådan vana är att läsa allt tryck bakifrån i jakten efter klämmor och reservationer.

Den fina blå boken proposition 125, som med sina 265 sidor är rätt diger, försökte jag behandla på samma något

Ang. den ekonomiska politiken

vanvördiga sätt. Då hamnade jag i bihang F, PM angående den ekonomiska långtidsutvecklingen, och därefter i bihang E, långtidsbudgeten. Men jag hade tur. Läsningen var mycket intressant och — tack för det! — underlättades högst väsentligt av den goda dispositionen av materialet, men samtidigt var den förfärande. Herr Gösta Jacobsson sade nyss att det var en skrämmande läsning.

Till allra största delen kan dessa båda bihang betraktas som en finansdepartementets egna ekonomers klara och skarpa reservation mot den förda ekonomiska politiken. Redogörelsen för hur omöjligt det blir att genomföra redan fattade utgiftskrävande beslut under den kommande femårsperioden borde begrundas av var och en, särskilt av den eller dem som nu redan bestämt sig för att pressa fram nya stora reformer.

Nu fick inte rationaliseringen gå riktigt så långt att departementet skrev en i oförändrat skick användbar borgerlig motion eller reservation. I sammanfattningen på de sista sidorna drar man nämligen den enkelriktade slutsatsen av det hela: nya betydande skattehöjningar. Ett sådant slutyrkande i en minoritetsreservation blir inte realistiskt förrän vi bytt majoritet.

Innan jag går vidare med långtidsbudgeten vill jag gärna som en bakgrund till resonemanget citera några meningar som yttrades här i kammaren i förrgår beträffande metoden att få till stånd en s. k. reell planering.

»En bra utgångspunkt i det planeringsarbetet är onekligen om man planerar för de kommande åren efter de resurser och insatser som vi i dag kan disponera för olika ändamål. Så snabbt förmerar sig inte resurserna att det inte finns möjlighet för oss att utnyttja ett extra utrymme den dag läget blir sådant.»

Sedan talaren bl. a. konstaterat att skolkostnaderna skulle — om framställda önskemål tillgodosågs — öka med

15 procent och landstingens sjukvårdsplaner lika mycket årligen, yttrades: »Det går naturligtvis inte ihop om vi vill ha ett bostadsbyggande som något så när liknar det vi har i dag och framför allt icke om vi vill ha ett bostadsbyggande, som skall ha sin del av en ökad nationalprodukt.» Slutligen yttrades: »Den här nationen kan icke leva på att vi bygger hus till varandra. Därför får de här investeringssektorerna rätta sig efter vad det valutagivande progressiva näringslivet anger. Det avgörande är ju att vi håller en något så när rimlig ekonomisk stabilitet i detta land.»

Talare var, som alla som då var närvarande känner till, statsrådet Sträng, och ämnet var planering för kommunerna. Sällan har man så helt kunnat instämma med finansministern, men gäller i dag för den statliga sektorn vad finansministern i förrgår ansåg lämpligt för kommunerna, och vad menas med rimlig ekonomisk stabilitet? Svenska husmödrar anser inte att prishöjningar på mellan 5 och 10 procent på ett år är rimliga. Det gäller nog för finansministern att avsevärt höja ambitionsnivån — detta omtyckta ord — d. v. s. sänka inflations- och prisstegringsprocenten.

Med statsrådets tänkvärda ord i minnet om bästa sättet att åstadkomma en reell planering läste jag långtidsbudgeten och försökte i vissa delar jämföra denna med den årgamla motsvarigheten i 1964 års proposition nr 150. Jag fastnade liksom fru Hamrin-Thorell för arbetskraft temat, som är tämligen knappt behandlat i fjolårets skrift och utan antydningar till de alarmsignaler som i årets skrift är helt dominerande.

Det börjar i år med att man konstaterar att metodiken är sådan att de uppgiftslämnande myndigheterna underskattar efterfrågan på arbetskraft på grund av de betydande vakanserna och behovet av vikariatstjänstgöring. Dessa i underkant tagna siffror sammanställer

män, och det slutar på 30 000 nya tjänster under en fyraårsperiod fram till 1969/70 jämfört med 1965/66. Dessförinnan har man gjort en totalberäkning av arbetskraftstillskottet i hela landet och kommit fram till en siffra motsvarande 15 000 personer per år täck vare att så många beräknas bli överförda från jord- och skogsbruk. Sedan konstaterar man att man maximalt orkar med 15 000 nya tjänster på de fyra åren, d. v. s. jämnt hälften av myndigheternas beräknade antal och en fjärdedel av nytillskottet av arbetskraft. Det drabbar sektorerna litet ojämnt. Det redovisas t. ex. att man för rätts- och polisväsendet endast kan fylla 23 procent av önskat antal, medan utbildning och forskning står sig bäst med 64 procent, följda av sjukvård och socialvård med 56 procent.

I förbigående konstateras att det dessutom finns 5 000 vakanser inom försvaret och att skolväsendet uppvisar en brist så till vida att antalet icke behöriga lärare vid senaste årsskifte var 7 000.

Inom parentes får jag kanske påpeka för dem det vederbör att det förargliga feltrycket på sid. 15 i tabellens högra kolumn, där ett minus blivit ett plus, ger den flyktige läsaren det intrycket att affärsvetken behöver nyanställa 3 420 personer under fyraårsperioden. Det skall vara 340, d. v. s. i praktiken blir det nästan oförändrat personalantal.

Sedan drar man penningmässigt de riktiga konsekvenserna av att endast halva den önskade personalökningen beräknas kunna realiseras och räknar ned utgiftsplanerna. Därefter kommer det verkliga dråpslaget, förutsatt att jag förstår att läsa svenska på rätt sätt. Nu ber jag att få hänvisa till bilag E, sid. 52, tredje stycket, som lyder:

»Det sagda betyder dock inte att visshet skulle föreligga om möjligheterna att tillfredsställa det personalbehov som svarar mot långtidsbudgetens utgiftsplaner. De till långtidsutredningen in-

Ang. den ekonomiska politiken

komna preliminära planerna för den ökade arbetskraftsefterfrågan inom näringslivet tyder på att en ytterligt påtaglig bristsituation skulle uppstå på arbetsmarknaden under återstoden av 1960-talet. En betydande del av den planerade arbetskraftsefterfrågan kommer med andra ord inte att kunna tillgodoses.»

Hälften prütades alltså genast, och sedan mera därtill i konkurrens med näringslivet om nytillskottet till arbetsmarknaden. Man kan fråga sig, vad det sedan blir av alla klubbade fina beslut. Tillsammans tagna utgör de sannerligen inte någon s. k. reell planering. Men den nödtvungna lösningen ges också: »bristen på arbetskraft kan framkalla en temporär omprövning av den nu rådande ambitionsnivån» — eller på något enklare svenska: vi får vänta med fullföljandet av åtskilliga fattade beslut.

Som exempel — endast ett — kan jag ta utbildningssektorn. Där kommer man självfallet fram till att behovet av lärare överstiger tillgången — och nu citerar jag från sidan 53 — »såvida inte balansskapande åtgärder vidtas». Detta är helt enkelt en omskrivning för större klasser och minskat timantal i skolorna; det anges på sidan 39. Detta trots att utbildningssektorn, som är den verkligt tunga ur personalsynpunkt med 2/3 av hela behovet av nya tjänster, blir *bäst* tillgodosedd — 64 procent av önskemålen fyllda.

Jag har hittills inte talat om vare sig kronor, miljoner eller miljarder — de begreppen har andra rört sig med före mig, för att belysa dagens ekonomiska situation — och jag behöver inte heller nu komma in på pengar annat än indirekt. Är inte totalbilden av den statliga planeringen, att vi byggt in en våldsamt inflationsdrivande arbetskraftsefterfrågan från det allmänna i vår ekonomi, som gör att vi med säkerhet får inflationen i stegrat tempo utan att därför kunna bättre fylla våra personalkadrer? Hur skulle det vara om vi mera försökte — jag citerar änyo

Ang. den ekonomiska politiken

finansministern — »rätta oss efter vad det valutagivande progressiva näringslivet anger?»

Nu finns det kanske en liten möjlighet att verkligheten inte blir fullt så bister som denna långtidsbudget utmålar. Den måste ju fattas som ett rött stoppljus för nya personal- och penningkrävande reformer och samtidigt som en nödsignalering efter hjälp för att klara det man redan sitter i. Finansdepartementets nödsignaler uppfattas nog av oppositionen, och där bör väl i varje fall från högerpartiet finnas all villighet till hjälp, förutsatt att samma anda slår igenom i hela den av socialdemokraterna dominerade förvaltningen och att man slår till bromsarna *nu*.

Möjligheten att bilden kanske inte blir fullt så usel som den målats, kan spåras i bihang F, PM angående den ekonomiska långsiktutvecklingen. Längst ned på sidan 7 står: »Tyvärr har vi i Sverige det emellertid fortfarande relativt dåligt ställt med sysselsättningsstatistik.» Och på sidan 8 konstaterar man vid avstämningen av den gamla långtidsutredningen för åren 1960—1965 mot det bedömda verkliga utfallet, att både antalet utförda arbetstimmar och antalet sysselsatta *kan* ligga 0,4 procent över beräkningarna, motsvarande cirka 14 000 yrkesarbetande. Dessutom har arbetstidsförkortningen inte slagit igenom så som den teoretiskt bort göra. Tydligt är svenska folket flitigare än vad avtalen bestämmer. Möjligheten att mildra krisen och undvika ren katastrof ligger alltså i att prognosens felmarginal skall visa sig minst lika stor som för den senaste femårsperioden. Någon verkligt fast grund för en s. k. reell planering är dock knappast förhoppningen om fel i arbetskraftsprognosen — felet måste ju dessutom vara åt rätt håll.

Herr talman! Dessa reflexioner har tagit 14 minuter av kammarens dyrbara tid den sista debattdagen! Kanske var det litet opassande av mig, men med

tanke på tidigare genomlidna jättelånga debatter har jag tagit mig denna frihet.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Om jag skulle tillämpa min kända debattmetodik här i kammaren — och alltså reta upp de flesta av debattörerna — finge vi väl en helt ny debatt; men med hänsyn till att det hela nu börjar lida mot slutet skall jag avstå från mina — jag hade så när sagt — »sadistiska ambitioner»!

I början av sitt anförande framhöll herr Lundström önskemålet att vi skulle slippa ifrån tre stycken inflationsdebatter under samma session. I det önskemålet instämmer jag helt med honom — vad som i dag sagts är ju bara en återupprepning av det som framhölls i remissdebatten och återkom i skattedebatten. Alla argument har till leda upprepats i dag. Samtliga nu aktualiserade frågor har diskuterats och svar lämnats — men det hjälper tydligen föga. Mot den bakgrunden kan jag inskränka mig till det minsta möjliga — några yttranden bör enligt min mening inte lämnas direkt obesvarade.

Herr Virgin ansåg att socialdemokraterna har bara en patentmetod när det gäller att lösa alla problem, nämligen skattehöjningar. Ja, herr Virgin, hur är det ställt här i huset? Vi har ju samlats i besluten om de utgifter som redovisas i det sist delade trycket. Stora majoriteter i riksdagens båda kamrar har beslutat dessa utgifter. De skall betalas; och det kan inte ske på annat sätt än genom skatter. Därför har jag tidigare i skattedebatten sagt, att om man vill ha ett alternativ till den politiken finns ingen annan väg att beträda än att angripa utgiftssidan och försöka samla en majoritet kring detta. Jag rekommenderar högerpartiet att välja det alternativet — ehuruval *jag* inte kommer att enrollera mig när det gäller att skapa majoritet kring sådana förslag; men det är en annan sak. Jag anser det orättfär-

Ang. den ekonomiska politiken

digt, herr Virgin, att anklaga socialdemokraterna för att driva en skattehöjningspolitik för dess egen skull — skatterna är tillkomna för att betala de utgifter riksdagens majoritet är ense om.

Herr Bengtson talade om dålig planering, och han sade att finansministerns mångordighet inte kunde bortförklara regeringens bristande planeringsförmåga. Ja, i fråga om mångordighet har han sin fullt jämbördige överman i herr Bengtson. Nu har emellertid finansministern visat att när det gäller att hålla styr på ekonomin så gnisslar det litet här och där, och det var herr Bengtson också villig att vitsorda. När det gäller att försöka begränsa tillväxttakten i kommunernas investeringar tillhör herr Bengtsons partivänner ingalunda dem som är beredda att medverka i en sådan politik, utan de vill snarare spåda på. Eller hur är det, herr Bengtson? Jag medger gärna att regeringen kanske är något överambitiös i sitt program och i sin målsättning. Men det finns något av de program och de målsättningar, som regeringen har presenterat, som inte herr Bengtson har kritiserat och ansett vara i minsta laget? På praktiskt taget varje område vill ju herr Bengtson utvidga regeringsprogrammet och inte tvärtom.

Herr Bengtson var också inne på inflationstänkandet och inkomstlikställighet. Vi hade ju tillfälle att diskutera dessa saker för några dagar sedan, och då stod herr Bengtson i denna talarstol och krävde inkomstlikställighet. Följsamheten när det gäller löneglidningen, herr Bengtson, är ju vi som riksdagsmän också beredda att acceptera. Även vi får ju del av den så förkättrade löneglidningen, men jag har inte hört herr Bengtson protestera nämnvärt mot den saken.

Jag torde från socialdemokratiskt håll vara ensam om att ha instämt med herr Sundin när det gäller hans uppslag att de indirekta skatterna skall användas i konjunkturpolitiskt syfte. När vi behandlade denna fråga i bevillnings-

utskottet var herr Sundin en »kringskuren kung». Jag var »kringskuren knekt», om jag får använda det uttrycket, ty jag fick ingen partivän med mig i mina sympatyttringar för herr Sundins uppslag. I likhet med finansministern tror jag att det faktiskt ligger någonting i det Sundinska uppslaget, men för dagen är det politiskt omöjligt att kunna samla den majoritet omkring ett sådant uppslag som skulle göra det möjligt att förverkliga det; det är m. a. o. ingen realistisk politik. Men icke förty kan måhända saken värka fram.

Nu tycktes finansministern vara mindre intresserad när han hörde att förslagsställaren ville att skattebemyndigandet skulle anförtros någon annan myndighet än finansdepartementet. Såsom en kompromiss på herr Sundins förslag om riksgäldskontoret skulle jag vilja föreslå att vi lägger prövningen i bevillningsutskottet, som kanske har större möjligheter att tillgodose de olika intressena!

Med detta ber jag, herr talman, att få instämma i tidigare yrkanden om bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Av någon anledning angrep herr Eriksson i Uppsala mig för att jag hade kritiserat den socialdemokratiska politiken och sagt att den leder till ständigt högre skatter. Strax efteråt erkänner han att skatterna behövs. Då hade jag ju rätt. Det kommer uppenbarligen att bli högre skatter. Det beror på, sade herr Eriksson, att utgifterna har samlat stora majoriteter.

Vi inom högerpartiet tillhör *inte* de majoriteter, som har enats omkring de stora utgifterna på alla punkter. Vi har redovisat ett klart alternativ, och vi förbehåller oss självfallet rätten att få plädera för det alternativet.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! En vinst av denna debatt kan det vara, att herr Einar Eriksson för ett ögonblick sedan förklarade

Ang. den ekonomiska politiken

att utgifterna nog varit i överkant. Ja, då blir det fråga om hur planeringarna har varit. Att det här har skett en stark ökning försökte jag också framhålla i mitt anförande, och då kanske vi är överens på den punkten. Häri ligger också orsaken till en mängd svårigheter som vi för närvarande har att kämpa med.

Det där vanliga argumentet att vi inom centern vill lägga på ytterligare och att svårigheterna därmed skulle bli än större var jag beredd på. Jag har därför här i min hand en sammanställning över centerns besparingsförslag och utgiftsförslag, som jag är redo att överlämna till herr Eriksson att studera. Den visar att vi inte har åstadkommit någon ökning av budgeten.

När jag talade om finansministerns mångordighet tänkte jag inte på hur han talar, utan jag menade att han trots den mångordighet som han använde när han skulle försöka förklara den diskrepans, som ligger i att regeringen lägger fram förslag om en massa ting, som landsting och kommuner skall utföra, men sedan stoppar det hela genom att resurser inte ställs till förfogande. Det var detta som finansministern inte kunde förklara, trots att han höll ett ganska långt tal.

Sedan var det ju en smula förvånande när herr Einar Eriksson sade — men kanske var det en felsägning — att till och med riksdagsmännen får del av löneglidningen. Det är väl ändå inte korrekt. Det är väl så att vi är bundna till en höjning av lönerna, men inte till löneglidningarna, vilka är en företeelse som uppstår *utan* att det fattas beslut i några avtal.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Trots min återhållsamhet kunde jag inte undgå att reta upp några! Att jag skulle göra det med herr Bengtson var kanske t. o. m. medvetet.

När det gäller löneglidningen ligger det nog till på det sättet att statstjänste-

männen, när de förhandlar, förhandlar även om den löneglidning som uppkommer i industrien och får kompensation därför. Eftersom riksdagsmannaarvodet är anpassat till en viss statlig tjänstelönegrad, får även vi dela denna löneglidning, även om vi inte precis producerar mera än som varit förutsett. Det är möjligt att herr Bengtson gör det, men jag känner mig i alla fall inte vara mera produktiv i den meningen att jag har gjort mig förtjänt av en löneglidning.

Jag tycker nog att man kan säga att regeringens program kanske varit överambitiöst med hänsyn till de resurser vi har. Jag står dock för den värderingen, att herr Bengtson tillsammans med sina partikolleger inte har gjort något nämnvärt för att minska på de ambitionerna, utan att de som alltid är i färd med att kritisera den långsamma takten när det gäller utbyggnaden av den offentliga verksamheten på olika områden.

Sedan, herr Virgin, vill jag gärna ge herr Virgin och högerpartiet ett erkännande för att inte alltid, om jag får använda det uttrycket, »löpa med» när det gäller krav på ökade utgifter. Man jag tycker nog att det är alltför ofta, som även högern är med på de reservationer som innebär kostnadsstegringar utöver vad som har föreslagits av regeringen. Det är ändå ytterst sällan som man ser vare sig motioner eller reservationer som går i den kostnadsnedpressande riktningen.

Herr **VIRGIN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad herr Eriksson menade med att vi från högerpartiet inte skulle kunna rösta på utgiftsstegringar på vissa punkter. Det kan vi naturligtvis göra när vi mer än väl balanserar dem med sänkningar på andra håll. Vi har rätt att ha — och vi har också — en annan uppfattning än regeringen om hur samhällsekonomin bör uppläggas i olika avseenden.

Herr ELOFSSON (cp):

Herr talman! När man har suttit här och åhört debatten, har man ju fått många olika anvisningar om hur man skall kunna åstadkomma en balanserad budget. Man har även fått höra, på vilka områden besparingar kan göras, och man har också fått veta på vilka områden det blir ökade utgifter. Jag skall nu inte i riksdagens elfte timme förlänga debatten alltför mycket men jag måste i alla fall ta några minuter i anspråk.

Jag har frågat tidigare, och jag kommer att fråga nu igen när man talar om stegringar på olika områden: Varför kan man i denna riksdag aldrig få redovisat var de olika stegringarna ligger? Här talas det om löneglidningar hit och löneglidningar dit. Jag tror säkert att sådana förekommer, ty det är ingenting att tvivla på. Men varför kan man inte få reda på inom vilka områden dessa löneglidningar är som störst? Det måste ju vara på områden, som ger stora vinster. I annat fall har man inte råd till några löneglidningar.

Jag blev mäkta förvånad — det kanske var 14 dagar sedan — när löneuppgörelsen träffades. Dagen efter stod det i stockholmstidningarna: Hela lönelysten uppslukas av stegrade livsmedelskostnader!

Minna damer och herrar! Vore det inte ganska trevligt om vi här i riksdagen kunde få reda på inom vilka moment denna stegring förekommer. Förekommer den i första ledet, d. v. s. i producentledet? Förekommer den i andra ledet, där man förädlar varan? Eller i tredje ledet, där man försäljer den? Detta är man dock förfärligt rädd för att redovisa. Det är likadant på alla områden.

Jag är inte alls rädd för att ta en sådan redovisning, ty visar det sig att livsmedelskostnaderna är för höga i produktionsledet, får man naturligtvis reglera detta. Som ni vet har vi ju helt nyligen haft en väldig debatt i denna fråga. Varför kan man inte få redovisat hur det ligger till inom de övriga le-

Ang. den ekonomiska politiken

den? Ni såg väl i tidningarna, att om man köper en brödlimpa i Stockholm, som kostar 1 krona 38 öre, skulle den kosta 1:10 oavsett om jordbrukarna hade släppt till säden. Kan man då säga att det är jordbruksledet i fråga om livsmedel, som suger åt sig kostnaderna? Jag tycker att vi skall vara litet mera rättvisa i fråga om dessa ting.

Jag skulle här inte vilja hålla mig bara till jordbruket utan vill även säga några ord om byggnadskostnaderna. Jag har vid flera tillfällen här i riksdagen frågat: Varför kan vi inte få reda på vad materialet till ett bygge kostar? Hur stor är arbetslönen för ett bygge, och hur kommer man upp till de höga priserna? Ingen vågar redovisa detta.

Jag kan ta ett typiskt exempel. I förra veckan satte jag i gång ett litet byggnadsarbete hemma, och där kom en byggmästare som hade en arbetare från Kristianstads stad med sig. Jag frågade hur det kom sig att han hade åkt ut på landet för att renovera och reparera, ty han borde väl förtjäna bättre på att arbeta i staden. Han svarade att han hade fyllt 64 år, och då ville man inte ha honom längre! Eftersom han inte kunde följa med i ackordet hade han fått sluta.

Jag skulle vilja vädja till herr Sträng och alla hans medhjälpare: Sätt i gång med en utredning, som visar det verkliga värdet på den ena och den andra varan och hur mycket konsumenten skall betala! Då kanske vi kan börja tala om hur vi har det i vårt land och inte bara försöka skyla över det ena eller det andra. Om materialkostnaderna är för höga, varför skall man inte sänka dem? Om arbetslönen är för höga, varför skall man inte sänka dem? Eftersom priserna ständigt ökar på allting, tycker jag att det finns anledning att undersöka vad denna ökning beror på och vilka områden den kommer ifrån. Finansministern tar till en klumpsumma och säger, att det och det kostar så och så mycket. Sedan drar tidningarna sina slutsatser om vad det

Ang. den ekonomiska politiken

kostar i det ena ledet men icke i det andra, utan att ha några som helst fakta.

Det är detta som jag absolut reagerar emot, och jag hoppas att vår regering och särskilt vår finansminister skall kunna prestera en uppdelning till dess diskussionen sätter i gång igen i höst, så att man då skall ha bättre reda på hur det ligger till. Finns det jättestora löneglidningar? Det finns i varje fall inga löneglidningar inom jordbruket. Men var finns de? Möjligen finns de — men jag skulle inte tro att de gör det i någon högre grad — i skogsbruket. Men i de stora industriföretagen förekommer stora löneglidningar. Jag vill inte säga att industrien har alltför stora förtjänster, ty den får också ta stora risker, men låt oss, för att slippa ifrån att jämt och ständigt höra debatter i kammaren om hur man tror att det går till, få en fullständig utredning, så kanske diskussionen svalnar. Jag vill ha en utredning om kostnaden i arbetarledet likaväl som i de andra leden.

Finansministern har beräknat att den budget som han har framlagt för 1965/66 skall ge ett överskott på 700 miljoner kronor. Jag tror inte på detta! Det blir säkert inget överskott, utan de som lever och träffas den dagen när budgetåret är till ända kommer nog att finna att överskottet har krympt, ja, det är ovisst om det alls kommer att finnas något överskott.

Och vad beror det på? Det beror på de ständigt stegrade kraven på samhället, inte minst i form av utgifter på det sociala området.

Jag vill inte påstå annat än att varje människa skall ha en bostad och även i övrigt så drägligt som möjligt, men jag kan inte underlåta att fråga om det är nödvändigt att unga flickor och pojkar på 16—17 år — jag vet att det förekommer i större städer, och de förtjänar pengar och har råd till det — står i kö för att få en bostad och redovisas i bostadskön, som naturligtvis blir jättestor. Det är klart att när en mängd

sådana ungdomar anmäler sig så blir det på det sättet. Jag är inte rädd för att säga, att de gott kan stå och vänta så länge och låta dem som är mogna för att sätta bo gå i första hand, oavsett om de inte har anmält sig i förväg. Jag tycker att det här bör bli en upprepning på något sätt. Vi kan inte fortsätta på det sätt som vi gör.

Det blir ständigt stegrade krav på allting. Jag vill inte säga att det parti jag tillhör håller tillbaka — vi vill ha ständiga stegringar, och det vill alla andra i riksdagen. Men varifrån skall vi ta pengarna? Finansministern måste skaffa dem. Och det kan väl hända att han är litet lömsk ibland, men jag tror i alla fall inte att det är lätt att vara finansminister. Jag tror inte att någon av dem som kritiserar honom skulle vilja krypa in i hans ställe och försöka tillfredsställa alla krav som ställs i den svenska riksdagen!

Det är nu över tio år sedan jag första gången föreslog här i kammaren att vi borde införa pris- och lönestopp. Då sade man bestämt nej. Det ansågs vara ett föråldrat system, och det sades att vi skulle ha ett fritt näringsliv utan sådana begränsningar. Det finns länder som har pris- och lönestopp, och jag tror att det hade varit lyckligt om vi hade följt deras exempel. Då hade vi inte haft sådana svårigheter att brottas med som vi har. Kunde vi sköta det statsfinansiella läget utan sådana ingripanden så må det vara hänt, men jag tror, mina damer och herrar, att vi inte bemästrar situationen sådan som den är i dag utan rätt starka ingripanden på det ena eller andra området. Det kan bli tal om pris- och lönestopp. I annat fall får det bli genom räntereglering, eftersom vi i dag tycker att räntorna är mycket höga. Men var säkra på att om dagens finansiella läge skall fortsätta, får vi vidkännas ganska höga kostnader.

Herr talman! Nu skall jag inte uppehålla kammaren längre, då vi alla vill resa hem. Jag skall bara be att med

dessa ord få yrka bifall till reservation I och reservation III.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas *först* särskilt angående punkten A, *därefter* särskilt rörande punkterna B 2 och B 3, såvitt avsåge finanspolitiken m. m., *vidare* särskilt beträffande punkten B 4, i vad gällde finanspolitiken m. m., *ytterligare* särskilt i fråga om punkterna B 2, B 3 och B 4, såvitt anginge en samlad skattereform, samt *slutligen* särskilt avseende utskottets hemställan i övrigt.

På gjord proposition bifölls utskottets i *punkten A* gjorda hemställan.

I fråga om *punkterna B 2 och B 3, såvitt gällde finanspolitiken m. m.*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Billman m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 36 punkterna B 2 och B 3, såvitt gäller finanspolitiken m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Billman m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

Ang. den ekonomiska politiken

nen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 41.

Därjämte hade 23 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten B 4, i vad avsåge finanspolitiken m. m.*, framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 36 punkten B 4, såvitt gäller finanspolitiken m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

Ang. riksdagens upplysningstjänsts arbetsuppgifter och organisation

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 23.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å punkterna B 2, B 3 och B 4, såvitt anginge en samlad skattereform, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 36 punkterna B 2, B 3 och B 4, såvitt gäller en samlad skattereform, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppsägning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 65.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta betänkande.

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 45, angående ändrad lydelse av 1 § avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för Nordiska rådets trettonde session; och

nr 47, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående ändrad lönegradsplacering av vissa tjänster vid riksbanken, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. riksdagens upplysningstjänsts arbetsuppgifter och organisation

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 48, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket angående riksdagens upplysningstjänsts arbetsuppgifter och organisation.

På bankoutskottets hemställan beslöt 1964 års riksdag uppdraga åt styrelsen för riksdagsbiblioteket att utreda frågan om riksdagens upplysningstjänsts arbetsuppgifter och behov av resurser.

I en den 9 mars 1965 dagtecknad, till riksdagen ställd skrivelse, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade styrelsen för riksdagsbiblioteket redovisat resultatet av den begärda utredningen. Sty-

Ang. riksdagens upplysningstjänsts arbetsuppgifter och organisation

relsen hade därvid upprepat det förslag om att riksdagens upplysningstjänst skulle organiseras såsom ett självständigt verk, som styrelsen tidigare framlagt i sina petita för budgetåret 1964/65. Därutöver hade styrelsen bland annat föreslagit en förstärkning av upplysningstjänstens personal. Vid styrelsens behandling av ärendet hade föredraganden, överbibliotekarien Frykholm, anmält skiljaktig mening och hänvisat till ett av honom avgivet utlåtande, enligt vilket upplysningstjänsten icke borde skiljas från biblioteket.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket måtte med godkännande av vad utskottet i utlåtandet uttalat rörande riksdagens upplysningstjänst bemyndiga delegerade för riksdagens verk att med tillämpning från den 1 juli 1965 fastställa därav föranledda ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för riksdagsbiblioteket.

I sitt yttrande hade utskottet bland annat anfört, att det ansett, att tjänsten som föreståndare för upplysningstjänsten alltfört borde vara placerad i lönegrad A 27 men förenas med ett särskilt lönetillägg av 2 400 kronor per år samt att föreståndaren borde hava tjänstetiteln byrådirektör.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Theodor Larsson*, *Per Jacobsson*, *Berglund*, *Larsson* i Umeå och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade. Reservanterna hade ansett, att tjänsten som föreståndare för upplysningstjänsten borde vara placerad i lönegrad Bg 1 med tjänstetiteln avdelningsdirektör.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Till detta yttrande finns en reservation, vari vi reservanter ut-

talar oss för en högre lönegradsplacering för föreståndaren för upplysningstjänsten än vad utskottsmajoriteten bestämt sig för. Beträffande en sådan lönegradsplacering är det mest fråga om ett tyckande, ty det är svårt för någondera parten att argumentera på annat sätt än att det verkligen fordras en mycket god kraft som chef för riksdagens upplysningstjänst. Vi vet alla att det arbete som presterats därifrån blivit mycket uppskattat av kamrarnas ledamöter.

Herr talman! Jag ber att med dessa få ord få yrka bifall till reservationen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Utskottet har fäst mycket stor vikt vid att riksdagens organisationsutredning just nu håller på med denna sak. Med hänvisning till delegerades yttrande när det gäller lönesättningen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan med godkännande av vad utskottet uttalat samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i vad utskottet uttalat, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av vad utskottet uttalat, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson*, *Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 48 med godkännande av vad utskottet uttalat, röstar

Ja;

Ang. riksdagens upplysningstjänsts arbetsuppgifter och organisation

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i vad utskottet uttalat, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;
Nej — 33.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av framställningar från Nordiska rådets svenska delegation angående organisationen av delegationens kansli; samt

nr 50, angående regleringen för budgetåret 1965/66 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.,

varvid utlåtandet nr 50 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets memorial nr 29, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 19, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1965/66 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunal-skattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1965/66;

nr 137, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden; och

nr 138, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65.

Beträffande vart och ett av dessa betänkanden hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På särskild proposition vid varje ärende beslöt kammaren bifalla denna hemställan.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 328, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring

i förordningen den 27 maj 1960 (nr 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial nr 139, angående statsregleringen för budgetåret 1965/66; och

bankoutskottets memorial nr 51, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om arbetsrum för riksdagens ledamöter, m. m.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för aftonens sammanträde statsutskottets memorial nr 139 skulle sättas sist.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.56.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 28 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 140 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 157 och II: 199, i vad de avser anslag till tidningen Samefolket, icke må bifallas av riksdagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att i anledning av motionerna I: 157 och II: 199, såvitt nu är i fråga, till Bidrag till tidningen Samefolket för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 50 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 75.

Herr *Sveningsson* anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att avstå från att rösta men av misstag röstat för nej-propositionen.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 516, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 108 ja och 114 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits

utgöra 177 ja och 189 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Sammanjäkningsförslag i fråga om arbetsrum för riksdagens ledamöter

Föredrogs bankoutskottets memorial nr 51, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om arbetsrum för riksdagens ledamöter, m. m.

Bankoutskottet hade i sitt utlåtande nr 36 med viss motivering hemställt, att riksdagen med bifall till motionerna I: 489 och II: 600, såvitt i detta sammanhang vore i fråga, måtte uppdraga åt riksgäldsfullmäktige att med beaktande av vad utskottet i utlåtandet anfört framlägga förslag beträffande riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga; samt

att motionerna I: 705 och II: 832, såvitt i detta sammanhang vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Kamrarna hade bifallit utskottets hemställan, andra kammaren dock med en av herr Adamsson under överläggningen föreslagen ändring av motiveringen, innebärande att ur sista stycket på sid. 6 i det tryckta utlåtandet följande mening skulle utgå, nämligen: »I detta sammanhang vill utskottet framhålla, att arbetsrummen för ledamöterna givetvis är avsedda att användas under tid då kammarplena icke pågår.»

I syfte att åstadkomma sammanjäkning mellan kamrarnas beslut hade utskottet i det nu föreliggande memoria-

Sammanjämningsförslag i fråga om arbetsrum för riksdagens ledamöter
 let hemställt, att första kammaren med förslag till ändring av sitt beträffande bankoutskottets utlåtande nr 36 fattade beslut, såvitt avsåge motiveringen, måtte biträda det beslut, som därutinnan fattats av andra kammaren.

Därjämte hade utskottet hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka att första kammaren med avslag på memorialet måtte vidhålla sitt tidigare beslut.

Herr **LARSSON, ÅKE**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den sammanjämkning som bankoutskottet har åstadkommit.

I detta anförande instämde herrar **Åkerlund** (h), **Risberg** (h) och **Lundström** (fp).

Herr **LARSSON, NILS THEODOR**, (cp):

Herr talman! Jag ber också att få yrka bifall till utskottets sammanjämningsförslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr **Herne-lius** under överläggningen framställda yrkandet; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 139, angående statsregleringen för budgetåret 1965/66.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte

företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan, varefter memorialet företogs till avgörande punktvis.

Punkterna 1—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 13 och 14

Lades till handlingarna.

Punkten 15

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16

Lades till handlingarna.

Punkten 17

Vad utskottet hemställt bifölls.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren, den 28 maj 1965.

Med anledning av en av kanslisten fru **Ingeborg Bock** gjord ansökning beviljade herrar deputerade henne tjänstledighet för havandeskap och barns-börd för höstsessionen 1965.

Vikarie för fru **Bock** skulle tillsättas vid höstsessionens början.

År och dag som ovan.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 246, till Konungen angående val av styrelse över riksdagsbiblioteket;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 247, för fröken Lisa Mattson att vara ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 248, för herr Alf A:son Wennerfors att vara ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 249, för fru Ingrid Segerstedt Wi-berg att vara suppleant för ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket; och

nr 250, för herr Einar Gustafsson att vara suppleant för ledamot av styrelsen över riksdagsbiblioteket.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 291, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o, 4:o och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 27 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 294, till Konungen angående omröstningar jämlikt § 69 riksdagsordningen.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1965/

66 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunal-skattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1965/66; och

nr 327, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt jämte i ämnet väckta motioner;

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

nr 331, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1965/66, m. m.; och

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av postpaketportot m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 333, till fullmäktige i riksgäldskontoret i anledning av väckta motioner om arbetsrum för riksdagens ledamöter, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan

i utlåtande nr 36 och memorial nr 51 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 57 och 62 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.;

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ökning av de svenska insatserna i Internationella valutafonden och Världsbanken; samt

nr 339, angående regleringen för budgetåret 1965/66 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till delegerade för riksdagens verk:

nr 336, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående ändrad lönegradsplacering av vissa tjänster vid riksbanken, m. m.;

nr 337, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket angående riksdagens upplysningstjänsts arbetsuppgifter och organisation;

nr 338, i anledning av framställningar från Nordiska rådets svenska delegation angående organisationen av delegationens kansli; och

nr 340, angående lönegradsuppflyttning av vissa tjänster, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 341, till Konungen i anledning av väckta motioner om åtgärder till stödjande av samernas kulturliv.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 342, angående statsregleringen för budgetåret 1965/66; och

nr 343, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1965/66.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning att vad utskottet hemställt i memorial nr 139 bifölles även av andra kammaren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill meddela att det tyvärr finns risk för att kamrarna stannar vid skilljaktiga beslut beträffande statsutskottets utlåtande nr 124 i viss del. Statsutskottet har föreslagit ett anslag till Sigtunastiftelsens bibliotek om 6 500 kronor. I en reservation har yrkats höjning av anslaget till 10 000 kronor. Första kammaren har tidigare bifallit utskottets hemställan. Andra kammaren har ännu ej fattat beslut i ärendet men väntas göra så omkring kl. 21 i kväll.

Jag anhåller att kammarens sammanträde får ajourneras för att jag skall få överlägga med andra kammarens talman.

Härtill lämnade kammaren nu, kl. 19.47, sitt bifall.

Då förhandlingarna kl. 19.54 återupptogs, anförde herr TALMANNEN:

Andra kammarens beslut i ifrågavarande ärende, statsutskottets utlåtande nr 124, väntas om ungefär en halvtimme. Under sådana förhållanden föreslår jag att kammarens sammanträde ajourneras tills andra kammaren har fattat sitt beslut. Kallelse kommer då att ske

genom voteringsklockorna. Skulle kamrarna fatta skiljaktiga beslut, måste det tyvärr bli gemensam omröstning om de 3 500 kronorna i morgon.

Kammaren beslöt, kl. 19.56, att ånyo ajournera sina förhandlingar.

Förhandlingarna återupptogs kl. 20.54.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill meddela, att omröstningen om statsutskottets utlåtande nr 124 punkten IV i andra kammaren har utfallit med 116 ja och 108 nej och att andra kammaren alltså fattat samma beslut som första kammaren. Det blir således ingen gemensam votering.

Jag vill erinra om att jag efter samråd med andra kammarens talman beslutat, att riksdagens höstsession i år kommer att ta sin början måndagen den 18 oktober klockan 14. Kallelse kommer i vanlig ordning att utfärdas genom annonsering och genom tillkännagivande i radio.

Riksdagens vårsession är härmed för första kammarens vidkommande avslutad. Det har säkerligen varit en arbetssam tid för riksdagens ledamöter, och det ser väl ut som om höstsessionen också kommer att bli relativt arbets-tyngd, då ett stort antal ärenden har måst uppskjutas.

Under sommaren kommer den kommitté, som talmanskonferensen har tillsatt för att pröva vissa organisatoriska och andra med riksdagsarbetet sammanhängande frågor, att sammanträda.

Jag vill begagna detta tillfälle att tillönska kammarens ledamöter en god och angenäm ferie och hoppas att sommarvädret kommer att vara sådant, att ni kan återvända med nya och friska krafter till höstsessionen.

Må det också tillåtas mig att vid detta tillfälle framföra ett varmt tack till kammarens ledamöter för den välvilja jag har mött under min intränings-session såsom talman.

Detta tal besvarades av herr UNDEÉN i följande ordalag:

Herr talman! Jag tillåter mig att med begagnande av det privilegium, som åldern ger, framföra till herr talmannen på kammarledamöternas vägnar vårt varma tack för den gångna sessionen och för den önskan om en angenäm sommar som herr talmannen nyss riktade till kammaren.

Vi å vår sida vill gärna återgälda denna önskan med en förhoppning att sommarferien skall ge vila och vederkvickelse såväl åt Eder, herr talman, som åt hela presidiet.

Och därmed instämmer jag i önskan att vi måtte träffas igen med friska krafter till en säkerligen mödosam höstsession.

Herr talmannen förklarade härefter årets vårsession för första kammarens del avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 20.58.

In fidem

K.-G. Lindelöw